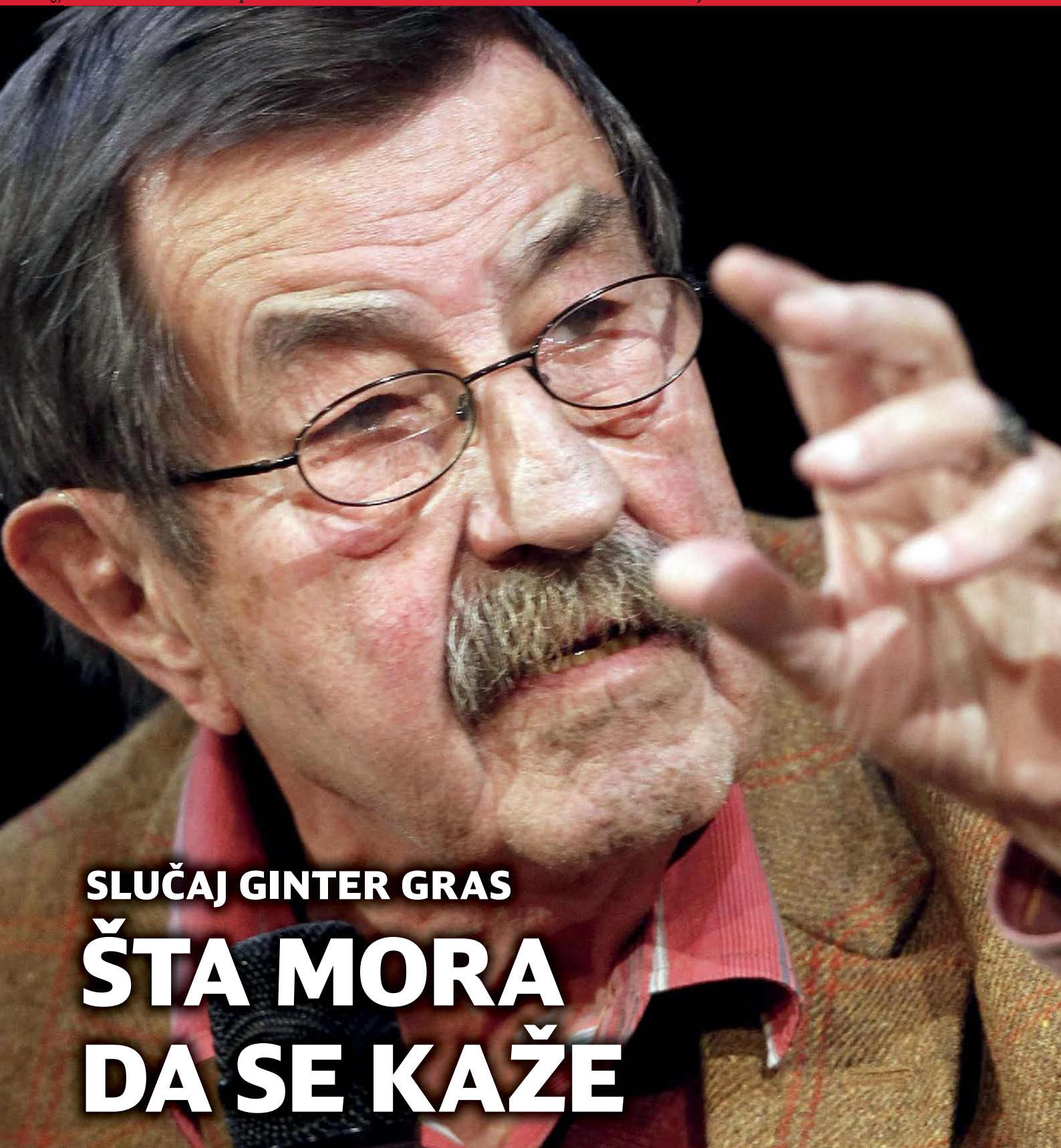
150 RSD BiH 3.50 BAM; Hrvatska 19 HRK; Makedonija 150 MKD; Crna Gora 1.70 EUR; Slovenija 2.80 EUR; Austria, Greece 3.00 EUR; Germany 3.50 EUR; Switzerland 6.00 CHF

01110 9 770353 802002

VREME

12. april 2012. broj 1110

Obavezna lektira
Moj privatni Krleža

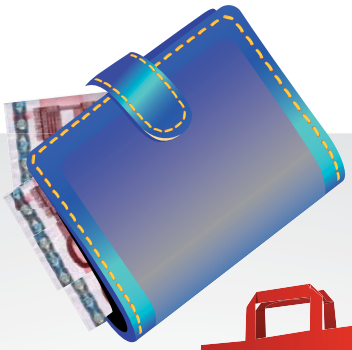
SLUČAJ GINTER GRAS

ŠTA MORA DA SE KAŽE

Intervju ▸ **Fra Marko Oršolić**

www.ubbad.rs

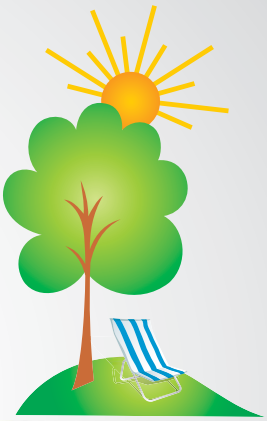
UBB KREDITI

- Gotovinski

- Potrošački

- Refinansiranje

- Kupovina automobila

- Medicinske usluge

UBB
UNIVERZAL BANKA A.D.
BEOGRAD

INFORMACIJE
0800 10 20 12
(besplatan poziv)

Registered ISO 9001:2008

VREME
BROJ 1110
12. april 2012.

04 Međuvreme

08 ZOOM: Izborna paljevina

10 Svi kandidati za predsednika Srbije: Izbori za Sulejmana Veličanstvenog

12 Lik i delo: Jadranka Šešelj, kandidatkinja za predsednicu Srbije

14 Lik i delo: Muamer Zukorlić, muftija, kandidat za predsednika

16 Reagovanje: „Šta fali ruskim parama“, Nenad Popović

17 Trupni portret: Fontana na antifriz

18 Partijska ideologija: Gebels je OK

20 Intervju: Fra Marko Oršolić

22 Protivpožarna zaštita: Malo ruku, malena snaga, malecka motka

26 Pravosuđe i silovatelji: Nove stare mere

28 Televizija: Kriza bez kraja, beda bez konca

30 Nuspojave: O stvarnosti lažnog

31 Obrazovanje za XXI vek

39 Lisica i ždral: Oni i mi

40 Ljudi i vreme

KULTURA

42 Još jedanput o Miroslavu Krleži: Moj privatni Krleža

44 Knjiga: „Na rubu pameti“, Miroslav Krleža

46 Politički eseji Miroslava Krleže: Zmaj prati dečaka

48 Intervju: Cvetan Todorov

50 Strip: Svet stripova

52 Strip: „Radoslav – jutarnja magla“, Boris Stanić

SVET

54 Polemika: Ginter Gras, ili zašto Nemac (ne) sme da kritikuje Izrael

58 Rat i kultura: Pljačka i uništavanje kulturne baštine

62 Mali: Vojni puč i građanski rat

MOZAIK

64 Medicina na Kubi: Čudo u Havani

69 Moj muški život: Mama!

70 Trampa: Novac je vreme

72 Nameštanja u srpskom fudbalu: Najvažnija stvar na svetu

74 Reagovanja: Maslačak ili šta ako nas svi i stalno lažu

76 Strip: U senci oblakodera (II)

78 Vreme uživanja: Balkon

Od kako prošle nedelje dočekasmo ono “prekosutra ili nakosutra” našeg, sada bivšeg, predsednika Borisa Tadića, kada je obznanio svoju odluku da podnosi ostavku, koju je pokušao da prekrsti u “nije šija, nego skraćeni mandat”, i da je treći put u trci za predsednika Srbije, kandidovanje za kandidata poslednjih je dana postalo najvažniji, a za mnoge i najunosniji posao u Srbiji

Piše: Zora Drčelić

Dvoje dramaturga su u Gebelsovom tekstu izmenili samo tri reči, poslali ga vodećim srpskim partijama. Odjednom, svima su postala prihvatljiva razmišljanja Hitlerovog ministra za propagandu

Piše: Radmilo Marković

Jedan od nezaobilaznih pratilaca (cinici bi rekli pokretača) svih ratova i revolucija oduvek je pljačka. Krade se sve što se može zamisliti, novac, nakit, oružje, nameštaj, ali se ne zaboravljaju ni umetnost i istorija, pa stradaju muzeji, galerije, biblioteke, verski objekti, arheološki lokaliteti...

Piše: Momir Turudić

Na naslovnoj strani: **Ginter Gras**
Foto: **Reuters**

izdavač
NP “VREME” d.o.o.
Trg Republike 5, Beograd

direktor
Stevan Ristić

pomoćnik direktora
Vojislav Milošević

finansijski direktor
Daniela Vesić

glavni urednik
Dragoljub Žarković

odgovorni urednik
Filip Švarm

pomoćnik glavnog urednika
Aleksandar Ćirić

sekretarijat
Mirjana Kalezić

redakcija
Dejan Anastasijević, Aleksandar Andić *(foto@vreme.com)*, Dimitrije Boarov, Slobodan Bubnjević, Sonja Ćirić, Zora Drčelić, Jovan Dulović, Slobodan Georgijev, Jovana Gligorijević, Nebojša Grujičić *(kultura@vreme.com)*, Andrej Ivanji *(svet@vreme.com)*, Jelena Jorgačević, Zoja Jovanov, Tatjana Jovanović, Slobodan Kostić, Jasmina Lazić *(medjuvreme@vreme.com)*, Zoran Majdin, Radmilo Marković, Saša Marković, Ivana Milanović Hrašovec, Milovan Milenković, Milan Milošević, Teofil Pančić, Ana Radić (vreme uspeha), Saša Rakezić *(strip@vreme.com)*, Mirko Rudić, Tamara Skrozza, Zoran Stanojević, Tatjana Tagirov, Dragan Todorović, Tanja Topić, Momir Turudić, Biljana Vasić, Miloš Vasić, Marija Vidić, Ljubomir Živkov

dokumentacija
Dragoslav Grujić *(arhiva@vreme.com)*
Jelena Mrđa *(foto@vreme.com)*

tehnička redakcija
Ivan Hrašovec (ur.), Vesna Srbinović, Tanja Stanković, Vladimir Stankovski, Slobodan Tasić; **korektori:** Ana Ćuk, Marija Halupka, Stanica Milošević; **lektori:** Katarina Pantić, Živana Rašković, Ivana Smolović; **daktilograf:** Zorica Nikolić

internet izdanje
http://www.vreme.com
Marija Vidić (urednica)
Marjana Hrašovec

prodaja i pretplata
(prodaja@vreme.com)
Nikola Ćulafić, Milan Radović

računovodstvo
Slavica Spasojević

marketing
(marketing@vreme.com)
Aleksandar Aleksić (direktor)

e-mail: *redakcija@vreme.com*

telefon redakcije: 011/3234-774

telefaks: 011/3238-662

štampa
Rotografika, Subotica

ISSN 0353-8028
COBISS.SR-ID 16907266

U Bibliji ne postoji ni jedan jedini navod da za Uskrs treba ili ne treba farbati jaja. Reč je, zapravo, o običaju koje je tradicionalno hrišćanstvo preuzelo iz nekih starih paganskih verovanja. Nekada je u obzir dolazila samo crvena boja. Danas boja nije sporna, a iznova se javljaju nove tehnike ukrašavanja uskršnjih jaja.
foto: Kacper Pempel / Reuters

12/4/12 - 18/4/12

prognoza vremena

11/04/12
http://www.meteos.rs

min°C max°C	četvrtak	petak	subota	nedelja	ponedeljak	utorak	sreda
Beograd	10 19	9 22	12 21	14 20	11 19	9 18	7 15
Vojvodina	8 18	6 21	10 20	11 19	10 18	8 17	6 14
centralna i južna Srbija	7 19	6 22	10 22	10 21	10 20	9 19	8 17

U većini dana nepovoljna biometeorološka situacija usloviće povremene tegobe kod većine meteoropata i hroničnih bolesnika. Najčešće će se javljati glavobolja, reumatski bolovi i nervoza.

broj nedelje

6

Za samo 27 meseci Maja Cvetković rodila je šestoro dece, i to po tri bliznakinje. Osmočlana porodica živi u jednoj sobi nezavršene kuće u selu Gazdare kod Medveđe.

KRIMINAL

Luka Bojović uskoro u Srbiji

Nakon sastanka delegacija srpskog i španskog pravosuđa, u utorak, 10. aprila, formalno je počeo proces izručenja Luke Bojovića i još dvojice srpskih državljana iz Madrida u Beograd. U utorak, u vreme pisanja ovog teksta, ne zna se koliko će proces trajati. Zakon nalaže da mora biti okončan najkasnije za godinu dana.

Osim ovog dogovora, doći će i do sklapanje ugovora o zapleni ilegalno stečene imovine koju su drugi osumnjičeni građani Srbije, poput odbeglog bivšeg direktor "C Marketa" Slobodana Radulovića i pripadnika klana Darka Šarića, stekli u Španiji.

Na sastanak sa španskim ministrom pravde Albertom Ruizom Galjardonom iz Beograda su doputovali ministarka Snežana Malović, državni sekretar Slobodan Homen i tužilac Zagorka Dolovac. Zahtev za izručenje Luke Bojovića, Vladimira Milisavljevića i Siniše Petrića, Ministarstvo pravde Srbije poslalo je španskim kolegama 13. marta i to uz oko 2000 strana dokumentacije o krivičnim delima za koja se ovi u svojoj domovini terete.

Trojica bivših pripadnika Zemunskog klana se sumnjiče za razne kriminalne radnje u Španiji i za desetine ubistava u Srbiji, među kojima i ubistvo pokojnog premijera Zorana Đinđića. Inače, Luka Bojović zvani Pekar, Vladimir Milisavljević zvani Vlada Budala i Siniša Petrić uhapšeni su u jednom restoranu u Valensiji 9. februara 2012. godine.

Prema Konvenciji Saveta Evrope o ekstradiciji, pritvor može da traje do godinu dana, a odlučivanje o tome da li su ispunjeni uslovi za ekstradiciju je dvostepeno. Prvostepenu odluku doneće španski sud pošto razmotri dokumentaciju i zahtev za izručenje, na koju okrivljeni imaju pravo žalbe, a konačnu odluku o izručenju doneće španski ministar pravde Galjardo.

Kako je tabloid "Kurir" sredinom februara doznao Luka Bojović je španskom sudiji Fernandu Andreuu, koji ga je saslušao nakon hapšenja, rekao da u Srbiju može da se vrati samo u kovčegu i dodao: "Tamo me čeka suđenje za kojekakve zločine i sigurno maksimalna kazna od 40 godina zatvora! Znam i da bi odmah poslali nekoga da me likvidira."

M.R.

Event menadžer

Mnogo ih je na listama (i po četrnaest kandidata za jedno odborničko mesto, po devet na jedno poslaničko mesto, deset na jedno predsedničko), ali neće svako da se upušta u izbornu kampanju.

Svojevremeno (2006) smo podsećali u "Vremenu" na to kako "cenzor javnih naravi", Ljuba Stojanović (1860–1930, akademik, član Samostalne radikalne stranke, osnivač Republikanske stranke), "prilaziti 'neobrađenim masama' sa težnjom da ih razume i strpljivo ih preobražava – nije umeo". Kako je pisao Milan Grlo u *Iskušenjima demokratije*, "s tim krutim stavom Ljubi Stojanoviću nelagodno je bilo praviti *blagovoljenje birača*, i zato je prilikom postavljanja njegove kandidacione liste u okrugu, objašnjavanja sa narodom, mesto njega to morao vršiti neko drugi...".

Mitinzi, inauguracije, promocije, posete, revijalne sportske utakmice, korporativne priredbe, poslovna događanja, obeležavanje nacionalnih praznika, humanitarne akcije, posete dečijim ustanovama, bolnicama, školama, fabrikama, ljudima na poljima i stoci u štalama.

Kažu da su klasični marketing, kao i klasični mediji uostalom, prevaziđeni u osetljivoj oblasti PR-a, koja predstavlja agresivnu i diverzifikovanu (lat.: *diversus*, različit, *facere* – činiti) kampanju. Ona traži događaj (videti: Novogovor *Event*, "Vreme", br. 1009, 6. maj 2010).

Zato ozbiljne partije angažuju *menadžera događaja*, *event menadžera* (izgovara se *ivent*, a češće piše kao i kod Engleza, *event*). To nikako nije *evet-efendija* (turski evet, onaj koji sve odobrava, klimoglavac), nego neko ko neće zatvoriti usta dok "glumcima-tribunima" ne utuvi u glavu sve o spinovanju, izgradnji imidža (*image building*), prepoznavanju brenda (*brand recognition*) i negovanju svesti o brendu (*brand awareness*), o afirmaciji društveno prihvatljivih političkih programa, o manipulisanju zajednicom, o tome kako da publika prihvati one koje neće.

Ključno pitanje koje *event menadžer* postavlja je: hoćete li običan događaj ili, radi izgradnje imidža i reputacije – *mega event* (kao karneval u Riju), ili hoćete nešto jeftiniji *hallmark event, holmark događaj* (nazvan po zlatnom žigu), koji je prepoznatljiv...

Zez je u tome što će *event menadžer* verovatno u sve to uveriti kandidate za vlas' i mas', a oni, inače naivnu i povodljivu, publiku – *eventualno* (možda).

MILAN MILOŠEVIĆ

PIŠE: ZORAN STANOJEVIĆ

Kad se Morava ulije u Amazon

Kada je 1994. osnivao *Amazon.com*, američki internet preduzetnik Džef Bezos preselio se sa Istočne na Zapadnu obalu SAD, gde je iznajmio kuću sa velikom garažom, samo da bi kasnije mogao da priča da je biznis počeo iz garaže. Kao svojevremeno Hjulit i Pakard. Prethodno je smislio da napravi internet prodavnicu i izračunao je da mu se najviše isplati da tamo prodaje knjige. Da bi startovao posao, knjige koje su korisnici Amazona tražili od njega naručivao je od izdavača i običnih knjižara koji su mu ih slali bez troška poštarine ako naruči najmanje pet knjiga. Kako mu najčešće nije trebalo svih pet, uz one koje je preprodavao naručivao je i one kojih, provereno, nije bilo na lageru. Izdavači bi mu onda poslali samo one koje je stvarno tražio, bez troškova, uz popust i izvinjenje što nemaju i ostalo. Posao se razvijao i danas je *Amazon* najveća internet prodavnica na svetu. Što ne znači da ih je osećaj za korišćenje svake krivine napustio.

Upravo to su otkrili Britanci kada su pregledali papire britanskog ogranka *Amazona*. Iako je *amazon.co.uk* uspešniji u toj zemlji od svih drugih internet prodavnica, ova kompanija jedva da je platila porez na dohodak preduzeća, što je poreskim vlastima bilo sumnjivo.

Onda su došli do zabrinjavajućeg otkrića.

Amazon u Britaniji posluje na vrlo zanimljiv način. Sve uplate i sva trgovina se od 2006. i male poslovne egzibicije, koja uključuje dve prodaje kompanije, obavlja preko evropske centrale u Luksemburgu. Tamo se sliva sedam milijardi evra ukupnog obrta koji *Amazon* pravi u Britaniji a u Luksemburgu za tu kompaniju rade 134 čoveka. U Velikoj Britaniji radi nešto više od 2200 radnika u distributivnim centrima i njihov posao je da traženu robu nabave, skladište i isporuče na traženu adresu, rade takoreći sve! Na njihov godišnji obrt – oko 150 miliona evra – porez se plaća u Britaniji.

Luksemburg nema niže poreze na dohodak od Velike Britanije, ali ih drugačije računa. U prošloj godini, recimo, na promet od 23 milijarde evra, platili su porez od ukupno 15 miliona, budući da su prijavili profit od samo 55 miliona evra. Da li vam nakon ovih brojeva srpski tajkuni i njihovo izigravanje poreza deluju kao "male mace" ili mala Morava naspram najveće svetske reke?

Sada se već otvorilo veliko pitanje u celom svetu jer su se mnoge države zapitale gde ide novac od internet narudžbina, naročito na tržištima poput evropskog i američkog koja su jedinstvena, ali sastavljena od velikog broja posebnih država. Amazon to koristi za izbegavanje oporezivanja sve zahvaljujući manjkavostima poreskog sistema u odnosu na internet.

To pitanje zanimljivo je i za nas i naše poreznike pre nego što internet kupovina zaista uzme maha a mi shvatimo da auto-gume iz Pirota i deterdžent iz Kruševca plaćamo nekome u Sloveniji ili Rumuniji. Nema utehe u tome što će se nešto malo od tog novca radosno potrošiti u Guči.

HRONIKA

Niz samoubistava

foto: M. Milenković

Prošlog vikenda u Beogradu se za manje od 40 sati desilo četiri samoubistva. Sva četiri samoubistva izvedena su na isti način – skokom sa zgrade i u sva četiri slučaja žrtve su bili muškarci, starosti između trideset pet i četrdeset pet godina.

Ovaj tragični niz započet je u petak popodne, skokom četrdesetsedmogodišnjeg B.Č. sa hotela Kasina na Terazijama, koji je nakon toga prevezen u Urgentni centar na reanimaciju. Muškarac star četrdeset pet godina istog dana skočio je sa zgrade u Ulici dr Agostina Neta na Novom Beogradu i preminuo, a ista nesreća se dogodila na Vračaru u Mlatišuminoj ulici kad je tridesetpetogodišnji E.M. skočio sa četvrtog sprata zgrade. U subotu je izvršeno poslednje samoubistvo u ovom nizu. U ulici Aleksinačkih rudara na Novom Beogradu, G.G., star pedeset godina, oštrim predmetom je isposređivao svoju majku, da bi potom skočio sa devetog sprata i na mestu ostao mrtav.

Stručnjaci objašnjavaju da su samoubistva češća u prelaznim godišnjim dobima – u proleće i u jesen, ali i da je primetan porast smoubistava u doba ekonomske krize i neizvesnosti.

"Ekonomska neizvesnost i uopšte neizvesnost od sutrašnjice, gubitak posla, kao i privredni tokovi najverovatnije imaju uticaj na povećanje samoubistava", rekao je za B92 Milutin Nenadić, direktor Specijalne bolnice "Laza Lazarević". U Centru za prevenciju samoubistva Srce, kažu da je zabrinjavajući broj onih koji traže pomoć, dok broj poziva SOS linija za prevenciju samoubistva poslednjih dana beleže rekordni rast.

U aprilu prošle godine u jednom danu zabeleženo je čak pet pokušaja samoubistva koji su se okončali neuspešno.

"Osim impulsivnog samoubistva, kad nekome dođe žuta minuta pa skoči ili se ubije na bilo koji način, mislim da se sva druga samoubistva mogu predvideti", objasnila je u razgovoru za "Vreme" psiholog Branka Kordić, direktorka nevladinog Centra za učenje veština i koordinatorka telefonskog savetovališta za osobe u suicidalnoj krizi. Prema njenim rečima, ljudi u Srbiji se ne uče da prepoznaju znake depresije i tema samoubistva je još uvek marginalizovana.

"Zbog straha od odgovornosti, od bespomoćnosti, od raznih predrasuda i mitova, od religije po kojoj je samoubistvo nešto grešno, ljudi najčešće ništa i ne pitaju onog koji šalje neke znake nadajući se da će on biti bolje, ili, pričaju u frazama koje su neupotrebljive: ma ajde, nije ti to ništa, biće ti bolje, ti si hrabar izdržaćeš – sve su to fraze od kojih nema pomoći. Međutim, samoubistvo je predvidivo, čovek koji premišlja o okončanju života šalje razne znake za uzbunu", kaže B. Kordić.

Đ. BOGOSAVLJEVIĆ

Incidenti u Resniku

Planirano je da Svetski dan Roma 8. april bude obeležen nizom manifestacija kojima će Srbija skrenuti pažnju javnosti na težak položaj romskog naroda. Niko nije slutio da će baš toga dana izbiti incident čiji je epilog hapšenje 20 ljudi i četrnaestoro povređenih, od toga dvanaestoro policajaca. O poruci koja je tom prilikom poslata, bolje ne govoriti.

Sve je počelo kada je policija blokirala izlaz iz Resnika kako bi sprečila meštane da blokiraju obilaznicu i da dođu do starog rasadnika, gde je u toku izgradnja romskog naselja u kome bi trebalo da bude postavljeno 40 stambenih kontejnera.

Incidente je izazvala grupa od oko stotinu mladića, od kojih su neki prepoznati "po navijačkim aktivnostima". Prvo su blokirali put, a zatim počeli da gađaju policiju kamenicama i ciglama. Jedanaest pripadnika policije prošlo je sa lakšim telesnim povredama i kontuzijama ruku i nogu, grudnog koša i glave. Njihov kolega je morao da ostane na dodatnim pregledima. Sindikat srpske policije će kasnije toga dana objasniti da su policajci povređeni jer nisu imali adekvatnu, već staru i dotrajalu policijsku opremu.

Oba povređena civila su meštani Resnika – jedan je zadobio "tupe povrede glave", drugi prelom leve podlaktice.

Prema saopštenju Sindikata srpske policije policajce su napali "meštani zajedno sa navijačima Rada i Crvene zvezde".

Luka Dejović iz Policijske uprave Beograd je 8. aprila rekao da je privedeno 20 osoba, od kojih će 18 biti procesuirano i protiv njih će biti podnete krivične prijave, dok će protiv dve osobe biti podnete prekršajne prijave.

foto: Tanjug

Sutradan je ministar policije Ivica Dačić ukazao da problem nije u nadležnosti policije, već da je adresa za to pitanje – gradska vlast. Dačić je naveo i da je razgovarao sa predstavnicima gradskih vlasti i da su mu oni preneli da je buduće romsko naselje udaljeno kilometar od naselja u Resniku.

U međuvremenu, 8. aprila, oglasio se i gradonačelnik Dragan Đilas okarakterisavši nerede u Resniku kao "isključivo rasno motivisane". Gradonačelnikova izjava bila je delimičan povod za protestno okupljanje stanovnika Resnika i 9. aprila. Okupljeni tvrde da se naselje za Rome pravi na zemljištu koje je privatna svojina pojedinih porodica iz Resnika, a na protestnom skupu održanom u ponedeljak uveče okupljenima su se obratili vlasnici parcela na kojima su postavljeni montažni kontejneri za Rome i predstavnici roditelja đaka iz Osnovne škole "Đorđe Krstić".

Na početku skupa, održanog 9. aprila, pročitano je pismo u kome se traži da se gradonačelnik Beograda Dragan Đilas izvini stanovnicima Resnika zbog optužbe za rasizam. "Na teritoriji Resnika više od 150 godina postoji romsko naselje i do sada se ovde nikada nije desio nijedan incident izazvan rasnom mržnjom. Na protestu koji je prekomernom upotrebom sile u nedelju razbila policija učestvovali su i Romi iz Resnika. Mi nismo podigli svoj glas protiv Roma, već protiv uzurpacije parcela koje pripadaju građanima Resnika", stoji u pismu nezadovoljnih meštana.

Oni su na skupu podsetili da u Resniku već postoji nehigijensko romsko naselje, da postoji izbeglički kamp, a da u napuštenom prostoru firme Vijadukt, bez struje i vode, živi oko 50 ljudi kojima grad ne pruža nikakvu pomoć.

Predstavnici roditelja đaka OŠ "Đorđe Krstić" najavili su od 17. aprila početak bojkota nastave.

Policija je u ponedeljak sprečila protestnu šetnju do gradilišta, a tokom celog dana meštanima Resnika je bilo zabranjeno da obiđu svoja imanja na toj lokaciji.

Protestovalo se i u utorak.

R.V.

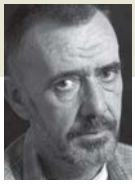
Beogradska filharmonija

OBJAVLJUJE

Javni poziv za prikupljanje ponuda za pružanje podrške političkim partijama, koalicijama, ili grupama građana na parlamentarnim izborima 2012. godine

Pravo učešća imaju sve zainteresovane političke partije, koalicije ili grupe građana koje dostave potvrdu da im je prihvaćena izborna lista na republičkom ili lokalnom nivou, kao i svedočenje, ne manje od dva svedoka, overeno u opštini, da su u protekle četiri godine imale više od jednog člana glavnog odbora koji je prisustvovao nekom od koncerata Beogradske filharmonije, ne računajući nastup u Ulici Strahinjića bana.

Konkursna dokumentacija se može preuzeti na sajtu *www.bgf.rs.*

piše: Dragoljub Žarković

Izborna paljevina: Strela je odapeta, cilja, leti, vreba i može, ako zatreba, da pogodi zadatu metu u svakom trenutku. Možda koliko i sutra. Pa vi posle vidite ko je sve pevao s Cecom i delio narod na miševe i ljude

Četiri godine i par meseci kusur nakon događaja počelo je hapšenje ljudi uslikanih još tada kako pale američku ambasadu. Tako je to s tim događajima koji nezgodno padnu pred jedne izbore, one iz 2008. godine, ali se zato stvar zgodno namestila pred ovogodišnje majske izbore

Poruka iz sveta: Inspiratori na tapetu

Akcija hapšenja 14 osoba osumnjičenih za paljenje američke ambasade u Beogradu 2008. godine počela je, saopštili su u utorak mediji, u nekoliko gradova u Srbiji. U Beogradu je uhapšena jedna osumnjičena osoba, a u Novom Sadu pet. Pojedini Novosađani vezuju se za navijačku grupu "Firma". Uhapšeni imaju između 23 i 33 godine, a Radio-televizija Vojvodine navodi da će biti privedeni na saslušanje u Beograd.

To je bilo stanje u utorak uveče kada ovaj tekst odlazi u štampu, a odnosi će se, što bi rekli, tek intenzivirati, četiri godine i par meseci kusur nakon događaja. Tako je to s tim događajima koji nezgodno padnu pred jedne izbore, one iz 2008. godine, kada je Ambasada i paljena, ali se zato stvar zgodno namestila pred ovogodišnje majske izbore.

Republički javni tužilac Zagorka Dolovac rekla je da je hapšenje osumnjičenih za paljenje stranih ambasada prvi korak posle kojeg sledi procesuiranje inspiratora. Koliko je tužilaštvo ažurno, ti inspiratori će možda biti prepoznati tek pred izbore 2016. godine, ali je strela odapeta, cilja, leti, vreba i može, ako zatreba, da pogodi zadatu metu u svakom trenutku. Možda koliko i sutra. Pa vi posle vidite ko je sve pevao s Cecom i delio narod na miševe i ljude.

Dolovčeva je srpskim novinarima u Madridu, gde se odigrava još jedna pokazna vežba efikasnosti, povodom zahteva španskim vlastima da nam izruče Luku Bojovića & comp, kazala da je uhapšeno 14 neposrednih izvršilaca – huligana, od ranije poznatih policiji, i ukazala da to nije "krajnja cifra" i da se radi na pokretanju postupaka. Ona je kazala da je Radna grupa u Republičkom javnom tužilaštvu tokom prethodne dve godine sarađivala sa ambasadama koje su imale snimke izgreda posle mitinga "Kosovo je Srbija". Tužilaštvo je obavilo i veliki broj razgovora sa osobama koje su imale saznanja o incidentima.

Do paljenja američke ambasade došlo je posle protesta "Kosovo je Srbija", održanog u centru Beograda, 21. februara 2008. godine, zbog jednostranog proglašenja nezavisnosti Kosova, 17. februara te godine. U paljenju Ambasade stradao je Zoran Vujović (20) iz Novog Sada, rodom sa Kosova i Metohije.

Američka ambasada u Beogradu, logično, pozdravila je hapšenje odgovorih za napad na zgradu, ističući da je važno da se kazne ne samo počinioci već i nalogodavci i oni koji su napad podržali.

"To je jedan od naših glavnih prioriteta, kao što je istakla direktorka DEA (američke agencije za borbu protiv droge) Mišel Leonhart tokom nedavnih susreta sa istaknutim srpskim zvaničnicima", navedeno je u pisanoj izjavi američke ambasade.

Navodi se još da Ambasada duboko ceni podršku koju su tokom istrage pokazale srpske vlasti, "uključujući predsedništvo, ministra pravde, glavnog tužioca i policiju", sa kojima je ostvarena bliska saradnja.

Mimo ovog ritualnog saopštenja poznato je da su Amerikanci bili jako nezadovoljni što ta stvar nije isterana na čistac tokom četiri godine od paljevine zgrade i da je to bio jedan od kamenova spoticanja u odnosima između dve zemlje. I njima je jasno da ova aktivnost u vezi sa događajem koji se zbio pre četiri godine jeste oblik predizbornog trika, ali ko pita mačku kakve je boje ako lovi miševe.

Nije tajna da Amerikanci Vojislava Koštunicu smatraju odgovornim za paljevinu Ambasade i ovo što se sada događa, ova vrsta zakasnele spoznaje o neposrednim izvršiocima snimljenim svim kamerama ovog sveta još onomad, pre četiri godine, i lovu na inspiratore, u službi je onemogućavanja eventualnog koalicionog saveza između Nikolića i DSS-a, ali i drugih stranaka koje su duvale u požar u centru Beograda. A tu ih je malo bez putera na glavi. Pa vi sada, gospodo, vidite ko će sastavljati vladu.

Rat i mir:
Uloga "zeca" u izbornoj trci

OVIH DANA OCENJIVAO sam izbornu kampanju kao dosadnu, ali nigde nisam rekao niti napisao da će takva biti i do kraja. Prirodno je da će se stvari zaoštravati kako se bude bližio šesti maj, tim pre što je otpočela i kampanja za izbor predsednika Srbije.

U jednom trenutku, pre desetak dana, potpredsednici Demokratske stranke Jeleni Trivan u izbornoj trci pripala je uloga "zeca." To je onaj takmičar u atletici koji je na mitinzima plaćen da povuče trku preko granica svojih moći. On posle odustane, ali su drugi trkači ubrzani.

Trivanka je, naime, slabo ili, još bolje rečeno, ničim izazvana, izjavila da se na ovim izborima bira između rata i mira, ali ovaj tolstojevski preokret u inače ravnoj kampanji političkih stranaka nije izazvao neku veću pometnju, što ne znači da ga treba prećutati.

U znamenitim esejima o istini i laži u politici, Hana Arent posebno ukazuje na onu politiku i političke odluke koje počivaju na preterivanju i samozavaravanju. Kao primer navodi jednu srednjovekovnu anegdotu o stražaru koji se noću dosađuje na bedemu grada pa podiže uzbunu. Sav grad potrči da brani zidine od napada, a stražar je među njima, uveren da je grad napadnut.

Tako se i ovi naši, što su na vlasti, počesto samozavaravaju, pa i kad treba i kad ne treba vrte se u opasnim krugovima preteranog optimizma i sumorne depresije, što jeste stanje duha izazvano krizom, ne samo ekonomskom, već krizom ideje i vođstva.

Skloni su da poveruju u sopstvenu propagandu, puke reči, kao što je u sopstvenu izmišljotinu poverovao vojnik s bedema, a poslednji stadijum tog stanja jesu protivrečnosti na kojima je nemoguće graditi racionalnu politiku.

Ilija Vučević iz agencije za monitoring i analizu medija "Kliping" rekao je, neposredno posle Trivankine izjave, za dnevni list "Danas", da poruka iz DS-a da Srbija na izborima bira između onih koji će zemlju uvesti u rat ili onih koji su za mir nije dobila značajniji publicitet na društvenim mrežama, pa su na Tviteru zabeležene 24 objave, od kojih nijedna nije pozitivna: tri su neutralne, a čak 21 "tvit" se negativno odnosi prema datoj izjavi. "Slične reakcije su zabeležene i na forumima, blogovima i komentarima na veb-sajtovima, gde se procenat negativnih komentara kreće oko 95 odsto", ističe Vučević.

Iz ovoga bi se dalo zaključiti da javnost ne veruje Jeleni Trivan i misli da je ono što je izjavila sasvim nepotrebno preterivanje. Ali, ovde je drugo pitanje važno: hoće li u to poverovati takmičari na stazi koje je ona povukla. Dramatizacija izborne teme motivisana je političkom potrebom da se poveća izborna izlaznost, a to se najlakše radi kad se biranje svede na život i smrt. Ova povampirena tema oko paljevine Ambasade pomalo liči na taj scenario.

Svetlana Vukajlović:
Izborna robija

POLITIKA GONJENJA INAČE je ozbiljna politička tema. U utorak je Milenko Vasović u dnevnom listu "Blic" objavio tekst koji bih voleo da sam ja potpisao. Citiraću delove teksta:

"Svetlana Vukajlović, bivša direktorka fonda zdravstva, već osmi mesec čami u zatvoru. Uhapšena je 19. septembra prošle godine zbog nabavke vakcina za svinjski grip.

Sumnjiče je da je oštetila državni budžet za 1,6 miliona evra. Sumnjiče, ali očigledno teško ide sa dokazivanjem krivice. Svetlana nije donela odluku o kupovini vakcina, nije ni odabrala dobavljača, nije ni zastrašivala ni pretila onima koji se ne vakcinišu.

Nije prema svemu što se čulo od zvaničnika ni prisvojila taj novac za koji je sumnjiče... Uočljiva je nesrazmera između onoga za šta se Svetlana sumnjiči i dužine njenog boravka u pritvoru. Stiče se utisak da ona okajava tuđu krivicu. Da je žrtvovana kako bi se umirila javnost, koja je od starta u priči o vakcini prozrela prevaru.

Ne bi se to svakako desilo da je gospođa Vukajlović kakav stranački funkcioner, pa da onda partija zalegne za nju. Da ta ista partija uceni otvaranjem nove afere ili istupanjem iz Vlade i šta sve ne. Šta bi se promenilo kada bi Svetlana Vukajlović izašla iz pritvora?

Da li bi pobegla iz zemlje? Hm, malo verovatno, toliko je mehanizama za praćenje, plus oduzimanje isprava, pa sve i kad bi htela da pobegne, ne bi mogla. Da li bi mogla da utiče na svedoke – teško jer na ključne svedoke se i ne može uticati, oni sede na nedodirljivim mestima."

Ja bih se kladio da će biti puštena dan posle izbora. Kao što će neki, možda, biti uhapšeni dan pre izbora. ◂

Izbori za Sulejmana

foto: Tanjug

Od kako prošle nedelje dočekasmo ono "prekosutra ili nakosutra" našeg, sada bivšeg, predsednika Borisa Tadića, kada je obznanio svoju odluku da podnosi ostavku, koju je pokušao da prekrsti u "nije šija, nego skraćeni mandat", i da je treći put u trci za predsednika Srbije, kandidovanje za kandidata poslednjih je dana postalo najvažniji, a za mnoge i najunosniji posao u Srbiji

Kao da su sve vreme bili na startu čekajući Tadićev pucanj iz pištolja, svoje kandidature najavili su Muamer Zukorlić, glavni muftija Islamske zajednice u Srbiji, profesorka dr Danica Grujičić, neurohirurg i potpredsednik Socijaldemokratskog saveza Nebojše Lekovića, prof. dr Zoran Dragišić sa Fakulteta bezbednosti Beogradskog univerziteta ispred Pokreta radnika i seljaka, Vladan Glišić ispred Dveri, Jadranka Šešelj kao novi radikalski kandidat (do pre nekoliko dana to je bio Aleksandar Martinović) i prof. dr Zoran Stanković, URS-ov čovek za sve, dojučerašnji kandidat za gradonačelnika Beograda. Sa Ištvanom Pastorom iz Saveza vojvođanskih Mađara, Čedomirom Jovanovićem ispred Preokreta, Vojislavom Koštunicom, neprikosnovenim vođom DSS-a, Ivicom Dačićem (SPS–PUPS–JS), Tomislavom Nikolićem na čelu naprednjačke koalicije i – Borisom Tadićem ispred koalicije oko DS-a, zasad je to dvanaest kandidata. Do zaključenja ovog broja "Vremena" (utorak, 10. april) RIK-u su se za učešće na predsedničkim izborima prijavili Boris Tadić, Ivica Dačić, Vojislav Koštunica i Zoran Stanković, Jadranka Šešelj i Čedomir Jovanović, a rok za podnošenje prijava sa najmanje 10.000 potpisa je nedelja 15. april u ponoć.

Veličanstvenog

IZBORI: Umakanje narodnog hleba u narodnu so foto: Tanjug

POLA MILIONA EVRA ZA 40.000 GLASOVA: Nije teško odgonetnuti zašto je, najednom, ovoliko kandidata za predsednika Srbije. Nije nam prvi put da u trku za predsednika pored favorita i predstavnika manjih stranaka uđu i potpuni autsajderi koji su tu iz mnogo razloga: zbog para, popularnosti ali i zbog povećanja koalicionog kapaciteta.

Sem Tomislava Nikolića, kojem rejting stranke i njegova popularnost daju realnu mogućnost da postane "Tadić umesto Tadića" i kojem će ovo biti treći put da trči u drugom izbornom krugu sa liderom DS-a, ostali kandidati pričama o drugom krugu sa nekim od dvojice favorita sebi i svojim potencijalnim biračima samo – dižu moral. Koliko god je Tadić radio za sebe i svoju stranku, onog trenutka kada je odlučio da podnese ostavku na mesto šefa države na koje je neposredno biran 2008. da na njemu bude pet godina, objedinjavanjem svih izbora omogućio je da se skrati vreme formiranja nove vlade. Ukoliko ne bude nekih nepredviđenih izbornih iznenađenja 6. maja, sasvim je moguće da konture nove vlade vidimo do drugog kruga predsedničkih izbora, kada bi trebalo da se zna ko će koga podržati u finalnoj trci Tadića i Nikolića.

Najavljeni kandidati za predsednika Srbije mogu imati i neke druge motive za kandidaturu. Na primer – pare. Nije mali novac iz budžeta koji je predviđen za troškove kampanje predsedničkih kandidata, reč je o 844 miliona dinara, ili oko osam miliona evra. Polovina od budžetskog novca, oko četiri miliona evra, biće podeljena na kandidate u prvom krugu, a drugu polovinu od četiri miliona evra trebalo bi da podele dva kandidata koja se plasiraju u drugi krug predsedničkih izbora. E sad, zna i država za jadac pa po novim zakonskim izmenama svaki kandidat mora da položi jemstvo od oko 400.000 do 500.000 evra (iznos zavisi od broja kandidata) ukoliko želi da, za svoju kampanju, uzme novac iz budžeta. Pritom, ukoliko kandidat na izborima dobije ispod jednog procenta glasova, država mu novac neće vratiti. Čak i pored ovolike kaucije koju treba skupiti kandidati ne moraju mnogo da pate zbog lošeg rezultata na izborima, sve dok ne padnu ispod jedan odsto. Dovoljno je da osvoje oko 40.000 glasova, što je otprilike jedan odsto od oko četiri miliona izašlih koliko se očekuje na ovim izborima i eto – pola miliona evra.

Valja zabeležiti i to da mnogi primećuju kako je kandidatura Jadranke Šešelj za predsednicu Srbije, izazvala spinovanja zna-se-za-čiji-račun kako će kuma Jadranka ozbiljno da naudi Nikoliću. I ekspertske analize, opet zna-se-za-čiji-račun, o tome kako je Šešelj svojim poslednjim obrtom pokazao da sve nerazumnije vodi stranačku politiku iz Haga i da mu tako stranka neće daleko stići, treba uzeti s rezervom jer je dosad bar bilo da su šešeljevci disciplinovani i da će glasati i za fikus ako tako kaže utamničeni vojvoda.

HAREMI, A NE ZVONA I PRAPORCI: Ima tu i drugih motiva. Eto, za Zukorlića vele kako bi da pokupi Ugljaninove i Ljajićeve glasove. Kažu još da voli da muti vodu, da bude u centru pažnje i maltretira Beograd kad god mu se učini da je zgodno, a sad ne može biti zgodnije, kad je ceo državni vrh, sa sve konstruktivnom opozicijom, po štalama i njivama i u TV duelima. Da je muftija "novi Nikola Šećeroski" i da svojom kandidaturom hoće da "obesmisli i degradira predsedničke izbore u Srbiji", uverena je Aida Ćorović, direktorka NVO "Urban-In". Ona veruje da muftija kandidaturom sebi omogućava "da nastavi da se bavi kriminalnim delatnostima poput desetogodišnjeg izbegavanja plaćanja poreza za sopstveni univerzitet". Miroslav Lazanski, komentator lista "Politika", ubeđen je pak da bismo sa predsednikom muftijom dobili ogromne investicije od Saudijske Arabije, Irana, Katara i Kuvajta, da bismo se kupali u dolarima i nafti. A mogli bismo, veseli se Lazanski, "da uvedemo i šerijatsko pravo – da svaki muškarac ima pravo na najmanje tri žene". To bi bio život, kao u seriji "Sulejman Veličanstveni", haremi, braćo moja, haremi, a ne zvona i praporci. ►

Tako je naš bivši, mada je najavio da će uskoro biti i budući – treća sreća – predsednik, svojom ostavkom razigrao do zla boga učmalu, neinventivnu kampanju koja je pretila da sama sebe pojede u iščekivanju da se nešto desi.

I desilo se. Sad uglavnom retko ko pominje parlamentarne izbore, gradske i pokrajinske, niko ne priča o zaključanim listama i imenima onih koji su na tim listama, slabo se govori i o velikim nacionalnim temama, ozbiljnom planu za izlazak iz krize... Desilo se očekivano. Izbori za predsednika Srbije zasenili su sve ostale. Glavna je tema kako treba da izgleda novi predsednik Srbije. Mada to i nije baš potpuno beznačajno, opterećenost izgledom novog predsednika obrnuto je proporcionalna njegovim nadležnostima po članu 112 Ustava po kojem su predsednikove obaveze da nas predstavlja u inostranstvu, postavlja ambasadore, deli pomilovanja i odlikovanja... Međutim, staro je izborno pravilo da birači glasaju simetrično, kako to kaže dr Vladimir Goati, predsednik Transparentnosti Srbija: "Ako glasaju za, recimo, demokratskog kandidata, glasaće i za njegovu stranku." Zato predsednički izbori, spojeni sa parlamentarnim, u Srbiji određuju sve: i koalicionu većinu u parlamentu i premijera. To i jeste razlog što se obično predsednički izbori odvajaju od parlamentarnih. Zato mandat predsednika države traje pet godina a ne četiri koliko traje mandat jednoj vladi i parlamentu.

I ŠTA SMO OVDE IMALI? Ivica Dačić, Ištvan Pastor, Čedomir Jovanović, Vojislav Koštunica i dr Zoran Stanković, sumnje nema, u kampanju za predsednika ulaze kako bi što bolje pozicionirali svoje stranke, odnosno koalicije na izborima. Računica je jasna svakom prosečnom biraču u Srbiji. Treba ostvariti što bolji rezultat 6. maja, u tu rabotu upregnuti sve liderske i druge kapacitete, i onda krenuti u trgovinu s velikima. Ovde će se "manji" uglavnom ponašati kao iskusne sponzoruše, idem s onim ko da više, baš onako kako smo to gledali pre četiri godine. Ipak, ne svi. Ovde se, bar zasad, sa sigurnošću može tvrditi da Ištvan Pastor i Vojislav Koštunica neće ulaziti u pregovore s obojicom predsedničkih favorita posle đurđevdanskih izbora. Ištvan Pastor je već najavio da će pod određenim uslovima SVM podržati Tadića u drugom krugu (i pre četiri godine je zvanično pozvao svoje glasače da u drugom krugu glasaju za Tadića), dok bi Koštunica mogao da napravi aranžman samo

lik i delo

Jadranka Šešelj

kandidatkinja za predsednicu Srbije

foto: Reuters

Ko je, odakle je: Rođena je 1960. godine u Podujevu, u porodici Pavlović. Majka Olivera bila je domaćica, a otac Vučina medicinski radnik. Do Jadrankinog polaska u školu Pavlovići su živeli u Prištini, a zatim su se preselili u Beograd. Završila je gimnaziju i Višu pedagošku školu, ali nikada nije radila u prosveti – dvanaest godina radila je kao službenica u "Minelu", a posle se posvetila porodici.

Po čemu je poznata: Po tome što je supruga Vojislava Šešelja. Do njegovog odlaska u Hag 2003, Jadranka je bila poznata samo kao žena iza Šešeljevog ramena, nečujna i skoro nevidljiva. Nakon njegovog odlaska, progovorila je i o njemu i o njihovom braku.

Kako je sve to počelo: O braku, kako se navodi u zvaničnoj biografiji, "nije razmišljala do tridesete, što je zadavalo veliku brigu roditeljima". Sa Vojislavom Šešeljom srela se slučajno, na beogradskom Sajmu knjiga. "Znala sam ko je, ali me politika i političari nisu zanimali. Možda ću sada zvučati prepotentno, ali potrudio se da ne ostane na jednom susretu, a ja sam prilikom novog viđenja shvatila da je duhovit i šarmantan i da našim viđenjima neće biti kraja." Venčali su se kada joj je bilo 32 godine. Imaju sinove Aleksandra, Mihaila i Vladimira.

Šta joj je Voja obećao pre braka: Da neće dugo ostati u političkom životu, jer namerava da se posveti profesuri na univerzitetu.

Šta nosi Voji: "Knjige. Ništa drugo i ne mogu da nosim. Jednom je na statusnoj konferenciji pričao koje sam mu knjige odnela, a onda sam sebi rekla da ću ostati upamćena kao nosač knjiga."

S kim se druži: Nikada nije viđana na koktelima i zvaničnim prijemima. Od političara, kontaktira samo sa radikalima i gradonačelnikom Jagodine Draganom Markovićem Palmom.

Kakva je domaćica: "Radim sve što rade i druge žene ovog sveta. Moj muž nije gurman i više voli da kvalitetno provedemo zajedničke trenutke nego da ja kuvam."

Kupa li se u bazenu: Iako ima bazen od 124 kvadrata u dvorištu, kaže da joj on ne treba, jer joj je život "okrenut tumbe". Nema para da ga zatrpa, a ne veruje ni da bi Voja to želeo.

A u moru: Od kada se udala, samo je jednom porodično letovala u Crnoj Gori. Međutim, tada su ih, zbog Šešeljevih političkih stavova, izbacili iz Prčnja.

Šta je rekla 23. marta 2012: "Nisam nikada bila uključena u izbornu kampanju, pa ni sada. Nemam ja šta da pričam o tome. Nisam ni mislila da bi trebalo. Da sam htela, verujem da Vojislav ne bi imao ništa protiv. Možda bi mu se i dopalo. Možda bih pridobijala neke jeftine poene, a to nikako nisam htela. Nije to u stranci nasleđe. Dovoljno sam bila angažovana u porodici."

Šta je rekla 7. aprila 2012: "Odlazeći u Hag, moj suprug Vojislav Šešelj, SRS i ideju ponosne Srbije koja se nikome ne udvara i brani svakog čoveka ostavio je Tomislavu Nikoliću, koji je tu ideju izdao, a stranku odlučio da uništi. Izdali su sve, ostala je samo Srbija da je izdaju i ja hoću protiv toga da se borim... Meni je SRS kuća, moja porodica, sve što je moj suprug stvorio. Kandidujem se sa jedinom željom da je sačuvam od onih koji su izdali Voju i stranku i koji bi isto tako izdali i Srbiju."

TAMARA SKROZZA

sa Nikolićem, razume se, opet pod određenim uslovima. Pre četiri godine tadašnji premijer Srbije Vojislav Koštunica je, i pored poziva DS-a da podrži Tadića, samo pozvao građane da glasaju po svojoj savesti. Uslov za Koštuničinu podršku bilo je obećanje Tadića da neće potpisati SSP ako EU uputi misiju na Kosovo bez odobrenja UN. Tadić nije hteo ništa da obeća pa ga Koštunica nije ni podržao.

Dačić, Jovanović i Dinkić, zaodenut u ruho patologa Stankovića, mogli bi, čini se, u pregovore za novu vladu i novog šefa države s obojicom favorita za drugi krug. Dinkić je pre četiri godine podržao Tadića, a otad se mnogo toga promenilo u njegovim odnosima s liderom DS-a. Danas, u zavisnosti od svog rezultata i sa neverovatnim instinktom za preživljavanje u svakom obliku vlasti od petooktobarskih promena do sada, on može da ponudi svoje birače i Nikoliću i Tadiću.

Lideri socijalista i LDP – a već su se izjasnili da mogu i sa Tadićem i sa Nikolićem.

Pre četiri godine niko nije ni slutio da će Dačić imati hrabrosti da izmanipuliše želju svojih, u najmanju ruku, evroskeptičnih birača i razmeni je za slogan "Evropa nema alternativu". Zato poslednjih meseci daje jasne signale svom biračkom telu kako se on uopšte nije promenio, kako je onaj stari, nego je politika takva kakva je i valja biti pragmatičan – "za našu stvar". Pa i Milošević je, uostalom, onoliko dugo za Zapad bio – garant mira na Balkanu. Nastupa Dačić drsko i prepotentno izjavama: "Spreman sam da onog ko me podrži u drugom krugu predsedničkih izbora predložim za mandatara ukoliko za to bude parlamentarne većine." Najveći je zagovornik opošljavanja posla oko nove vlade između dva kruga.

I drugi pretendent za treće mesto na ovim izborima, Čedomir Jovanović, iako je prema dostupnim istraživanjima daleko iza koalicije oko SPS-a (6,3 odsto prema 11,6 odsto, prema Faktoru plus), izjavio je da može da sarađuje ne samo sa demokratama nego i sa naprednjacima. Posle je demantovao, zaključivši da je za tvrdu struju LDP-ovih birača to ipak malo mnogo. Poslednjih dana, Jovanović se ozbiljno fokusirao na razočarane glasače DS-a, potencijalne bele listiće, konačno shvativši da tu treba da otkine dobar deo glasača ako misli da bude igrač za novu vladu. Zato je, pre neki dan, u Požarevcu rekao ono što razočarani Tadićevi birači žele da čuju: "Istina je da je Tadić osam godina predsednik Srbije. Istina je da je u toj Srbiji bio i premijer i sudija i tužilac i Đoković... Mislim da je posle osam godina vreme da izaberemo novog predsednika." Otud i njegova ubeđenost da je u stvari na ovim izborima lažna dilema Tadić ili Nikolić, jer "Nikolić samo pokušava da bude Tadićeva kopija", a da je prava dilema Tadić ili on – Jovanović.

NIKOLIĆ – TADIĆ, TREĆI PUT: I njih dvojica – za kraj. Iako će se, po svemu sudeći, favoriti ovih izbora po svim dostupnim i nedostupnim istraživanjima sresti i treći put u drugom krugu predsedničkih izbora, valja podsetiti da su Tomislavu Nikoliću kao lideru SNS-a u stvari ovo prvi predsednički izbori, kao što su i SNS-u ovo prvi parlamentarni izbori. Samom Nikoliću će ovi predsednički izbori, međutim, biti četvrti po redu, u karijeri. Prvi put je okušao sreću na izborima za predsednika Srbije 2003, na kojima je, kao radikalski kandidat, osvojio oko 1,167 miliona glasova ili 46,23 odsto (Dragoljub Mićunović ispred DOS-a osvojio je tada oko 894.000 glasova ili 35,42 odsto). Ovi izbori (kao i, pre toga, dva pokušaja izbora 2002) nisu uspeli zbog nedovoljnog broja izašlih birača posle kojih je uslov o izlaznosti birača na predsedničke izbore ukinut. Na izborima za predsednika Srbije 2004, iako je imao najviše glasova u prvom krugu izbora i "sašio" Tadića za više od tri odsto (tada je učestvovalo 15 kandidata) u drugom krugu je od Tadića izgubio za 247.460 glasova (53,24 odsto prema 45,40 odsto), kada su se sabrali rasuti glasovi iz prvog kruga izbora, tj. kada je tadašnji premijer Koštunica podržao Tadića. Na poslednjim predsedničkim izborima Nikolić je, poslednji put kao kandidat radikala, ponovo u prvom krugu osvojio prvo mesto sa bezmalo četiri odsto prednosti u odnosu na Tadića, ali nedovoljno da posao završi već u prvom krugu (osvojio je 40 odsto glasova, a potrebno je 50 odsto plus jedan glas). Lider DS-a u drugom krugu ga je pobedio, ali tesno, za oko stotinak hiljada glasova (malo više od 107.000) ili 2,34 odsto. Razume se, uz pomoć ozbiljne kampanje koja se uglavnom svodila na zastrašivanje građana povratkom u ratne devedesete s radikalskim liderom čijem se šefu pred Haškim tribunalom sudi po optužnici za učestvovanje u ratnim zločinima na prostorima bivše SFRJ.

Danas, reformisani Nikolić, koji, što bi rekao Čedomir Jovanović, pokušava da bude kopija Tadića, ne može da izazove stvarni strah kod birača o nekakvom "uvlačenju zemlje u rat", o čemu vole da govore demokrate poslednjih dana. Posle Jelene Trivan, i Vuk Jeremić

I DRUGI KANDIDATI:
Od Ištvana do Čedomira

foto: Samir Delić

Muamer Zukorlić

muftija, kandidat za predsednika

Zvanično: Rođen je 15. februara 1970. u selu Orlje, opština Tutin. Osnovnu školu je završio u selu Ribariće, a Medresu "Gazi Husrev-beg" u Sarajevu. Islamski fakultet, odsek za šerijatsko pravo, završio je 1993. godine u Konstantini (Alžir), nakon čega je postao profesor Medrese u Novom Pazaru. Za postdiplomske studije odabrao je Liban. Čim je osnovan Mešihat Islamske zajednice Sandžaka, 1993. godine, izabran je za njenog predsednika – zahvaljujući Sulejmanu Ugljaninu, tvrde upućeni, ali to se ne navodi u zvaničnoj biografiji. Za predsednika i glavnog muftiju Mešihata Islamske zajednice u Srbiji izabran je 27. marta 2007.

Beogradski režim: Optužuje za "nasilje, torturu, licemerstvo i tiraniju nad Bošnjacima" i u tom smislu očekuje obeštećenje od 100 miliona evra od "Blica", od Srbije autonomiju za Sandžak, od Ketrin Ešton međunarodne posmatrače, a od Bošnjaka u matici i dijaspori – po jedan procenat ličnih prihoda za "finansiranje projekata od nacionalnog značaja".

Prostor za delovanje: Oslobodili su mu ga i otvorili Rasim Ljajić i Sulejman Ugljanin, nekadašnji sandžački protivnici, sada u kohabitaciji pod plaštom vladajuće koalicije, ali i međunarodni zvaničnici koji godinama nisu propuštali priliku da se sretnu s njim i dodatno mu pothrane ambicije.

Igranje s vatrom: "Igranje Sandžakom znači poigravanje sa ovim delom Srbije... Ukoliko većinski stanari odluče da zapale jedan stan, rizikuju da se upali cela zgrada." Ne kaže kakav je rizik ako manjinski stanari zapale zgradu.

Plan i program: Drugo poluvreme "borbe za opstanak Bošnjaka" održaće se na izborima 6. maja. Cilj je autonomija Sandžaka pri čemu se, po objašnjenjima, "misli na celovitu teritoriju u njenim istorijskim granicama, što podrazumeva deo teritorije koji se nalazi u Crnoj Gori".

Najmlađe dete: Muftija Zukorlić Sarajevo smatra duhovnim centrom muslimana na Balkanu, a reis-ul-ulemu Mustafu Cerića vrhovnim poglavarom. Osim toga: "Mi Tursku doživljavamo kao svoju majku koja je pre sto godina, zato što je morala, ostavila svoju decu. Sada dolazi da ih vidi, Bosnu kao najstarije dete, ovo albansko što je ojačalo i nas u Sandžaku, kao najmanje i najmlađe dete, koje se najviše voli. Kad imate takvu braću i ojačale roditelje, to je predivan osećaj."

Neće u politiku (1): "Ne ulazim u politiku, želim uticati na svoj život i Islamsku zajednicu."

Neće u politiku (2): "Ovo što ja radim je mnogo skuplje od politike, jer predstavlja vođenje celokupnog pokreta i sa ove pozicije mi je lakše da se bavim politikom, ali i naukom i kulturom, sportom..." Ulazak u politiku značio bi za Zukorlića "pasti s konja na magarca".

Hoće na magarca: Prošle nedelje saopšteno je da su potpisi za predsedničku kandidaturu Muamera Zukorlića spremni i da će u Republičku izbornu komisiju stići do kraja nedelje. Lider Islamske zajednice u Srbiji tako će postati prvi verski poglavar koji "izlazi na crtu političarima" i bio bi jedini u svetu da nije Irana i tamošnje vladavine ajatolaha. Formalno Zukorlićevo pravo da se kao muftija kandiduje nije sporno, ali je iskorak iz dosadašnje prakse muslimana da se pri ulasku na politički teren odreknu verskih funkcija.

PRIREDIO: A. Ć.

je u jednom od TV duela pre neki dan, istina malo mekše, spočitao Aleksandru Vučiću da je SNS "jedna nepoznanica", koja bi mogla zemlju "da uvede u rat" ali i "da zemlju izda" kao što su izdali i Vojislava Šešelja. Čini se da će demokrate ubuduće ići na naprednjačku "nestabilnost i nepredvidivost" koja bi u ekonomskom smislu mogla prosečnog glasača više da zaboli od sećanja na ratove od pre dve decenije.

U pravu je Jeremić, SNS jeste nepoznanica, jer će se tek na ovim izborima prvi put videti kolika je stvarna njihova moć, ne samo po broju glasača nego i u pregovaračkim kapacitetima. I na kraju krajeva, možda će uspeti da se izmeri i koliko će Nikolić, Vučić i SNS privući onih koji neće glasati za njih, nego protiv Tadića i DS-a.

Jer, Borisu Tadiću i DS-u javnost, a posebno ona građanska, dojučerašnja DS-ova, zamera mnogo toga. Da pođemo od kraja, recimo to što je lider DS-a zbog ličnih i partijskih interesa dao ostavku. Vesna Pešić o tome govori ovako: "Sramno je iz politikantskih razloga odreći se one funkcije na koju su vas građani direktno birali. Da je to neka druga funkcija, u redu, možete da odete sa ministarskog mesta, jer se ministar ne bira direktno na izborima, ali tamo gde su vas direktno građani birali da ostavite državu bez predsednika i da to predate tamo nekoj Socijalističkoj partiji, i to radi najnižih pobuda, to je nešto što se ne radi ni u najzaostalijim državama."

Drugo, Tadiću se zamera što se u sve meša i tako godinama unazad krši Ustav i prekoračuje nadležnosti koje su definisane članom 112 Ustava Srbije, što je, kako reče Čedomir Jovanović "i premijer i sudija i tužilac i Đoković". Negativno se ocenjuje i to što je iako predsednik države već osam godina istovremeno i predsednik stranke, pa se nikad ne zna u kojoj je ulozi. Spočitava mu se i što se treći put kandiduje za predsednika, mada ga štiti Ustavni zakon za sprovođenje Ustava, pa se deo javnosti pita nije li Ustavni zakon prekoračio granice Ustava? Zamera mu se i nefunkcionalna vlada poslednje četiri godine, i pad standarda građana i nezaposlenost i kriza i oslabljen dinar i jalova politika "i EU i Kosovo". Zamera mu se bezmalo sve što ne valja u ovoj zemlji, jer je, obrni-okreni, sam hteo da bude odgovoran za sve.

Na kraju, kako god da se završe izbori za predsednika Srbije, najpoštenije bi bilo reći da su Tadić i Nikolić – mera jedan drugom. ◂

Zora Drčelić

Za dobar posao ti trebaju

sve veze!

060 1234 www.vipmobile.rs

Od sada i besplatan internet, uz Vip BizPartner Plus tarife!

Uz nove Vip BizPartner Plus tarife, pored razgovora u okviru tima, sa partnerima i prema fiksnoj liniji, dobijate još jednu neophodnu vezu za vaš posao – besplatan internet.

Ponuda važi uz mesečnu pretplatu, od tarife BizPartner Plus 50 i traje do 31.05.2012.

Druga priča vip

Piše: *dr Nenad Popović*

Kako obezbediti deset milijardi evra

Šta fali ruskim parama

Obećanje Demokratske stranke Srbije da će obezbediti deset milijardi evra iz Ruske Federacije za pomoć domaćoj privredi izazvalo je burne reakcije u javnosti. Pojedini ekonomski analitičari skočili su kao opareni na ovu ideju

Čuli smo desetine razloga zašto je saradnja sa Rusijom štetna po Srbiju, ali nijedan argument zašto je ova ideja nerealna i neostvariva. •im analitičarima ne smeta da Srbija obezbedi milijarde evra za svoj razvoj, za njih je problem što su te milijarde iz Rusije. Taj oblik stanja, kada imate iracionalan strah od svega što dolazi iz Rusije, zove se – rusofobija.

Ideja Demokratske stranke Srbije nije originalna. Mi predlažemo da Srbija uradi ono što su uradile sve zemlje Evropske unije – da se okrene kapitalu iz Rusije i ruskom tržištu. U poslednje četiri godine broj kompanija iz Evropske unije na ruskom tržištu se povećao nekoliko puta. Te kompanije traže nova tržišta jer zbog smanjene kupovne moći u EU one nisu u stanju da se dalje razvijaju i ostvaruju profite koje su nekada ostvarivale. Poslednji primer je italijanski Fijat koji je zatvorio dve fabrike u Italiji i najavio otvaranje fabrike u Sankt Peterburgu u vrednosti od 1,5 milijarde evra. Evropska unija se nalazi u najvećoj krizi od svog postanka i njena budućnost u sadašnjem obliku je neizvesna. U takvim okolnostima Srbija mora da se okrene saradnji sa drugim ekonomskim partnerima, a logično je da to u ovom trenutku bude Rusija, koja ima i ekonomski potencijal i ekonomski interes da pomogne Srbiji.

Kao čovek koji preko 20 godina radi u privredi trudim se da u javnost izlazim sa proverljivim činjenicama i stavovima zasnovanim na čvrstim argumentima. Ovde ću navesti nekoliko osnovnih argumenata zbog čega je ideja o deset milijardi evra iz Ruske Federacije realna i ostvarljiva.

Posle potpisivanja naftno-gasnog sporazuma između Srbije i Rusije, odnosno ulaska Gazprom nafte u NIS i postizanja dogovora o izgradnji gasovoda Južni tok na teritoriji Srbije, Ruska Federacija je postala veoma zainteresovana za ekonomsku situaciju u Srbiji. Tu treba dodati i dolazak dve najveće ruske banke – Sberbanke i Vneštorgbanke – na srpsko tržište, dolazak jedne od najvećih ruskih osiguravajućih kuća – Sogaz, kao i višegodišnje poslovanje u Srbiji jedne od najvećih ruskih kompanija Lukojl. Zbog svega navedenog, Srbija danas više nije samo zemlja sa kojom Rusija ima tradicionalno dobre istorijske, političke, verske i kulturne odnose, već je Srbija postala jedan od najznačajnijih ekonomskih partnera Rusije na ovom području. Pomažući Srbiji da sa što manje posledica prebrodi ekonomsku krizu, da podigne domaću privredu i poveća kupovnu moć građana – Rusija štiti svoje investicije u Srbiji.

Rusija je u januaru ove godine odobrila kredit Kipru od 2,5 milijardi evra. Ako je Rusija dala kredit jednom Kipru, gde ona nema značajnije ekonomske interese, jasno je da Srbija, gde se nalaze neke od najznačajnijih ruskih investicija u ovom delu Evrope, može da očekuje znatno veću podršku od Rusije. Od početka ekonomske krize Rusija je odobrila kredite od više milijardi evra Belorusiji, Ukrajini, Kirgiziji, čak i Islandu. Rusija je najavila da će odobriti pozajmicu od deset milijardi evra Evropskoj uniji kao jednom od svojih najznačajnijih ekonomskih partnera. Rusija je takođe obezbedila antikrizni fond od 7,5 milijardi evra za pomoć svojim partnerima u evroazijskoj regiji. Ovi primeri ukazuju na to da Rusija, verovatno jedina danas u Evropi, ima potencijal da obezbedi sredstva za oporavak srpske privrede.

Pitanje namene ovih sredstava je veoma važno jer ono ukazuje na suštinsku razliku između koncepta koji predlaže DSS i koncepta koji predlaže sadašnja vlada. Naš koncept podrazumeva da sva sredstva koja obezbedimo budu uložena direktno u domaću privredu, infrastrukturu i pokretanje procesa nove industrijalizacije. To je istovremeno i jedini održivi način da krediti budu vraćeni jer privreda kroz plaćanje poreza puni državni budžet. Za razliku od koncepta koji predlaže DSS, sadašnja vlada se za vreme svog mandata zadužila preko šest milijardi evra, ali je najveći deo tih sredstava usmerila – u potrošnju. Sredstva od deset milijardi evra bila bi obezbeđena iz Ruske Federacije u roku od četiri godine. Ova sredstva bi bila uložena direktno u domaću privredu kroz rad novoosnovanih institucija – Razvojne banke, Izvozne banke i Interventnog fonda za pomoć velikim privrednim sistemima. Svi postupci za dodelu ovih sredstava vodili bi se javno i transparentno. Deo sredstava od deset milijardi evra bio bi obezbeđen kroz razvojne kredite, deo kroz zajednička ulaganja sa ruskim državnim i privatnim kompanijama, a deo kroz radove u oblasti infrastrukture.

Srbija je najveći ekonomski razvoj imala tokom osamdesetih godina prošlog veka kada je imala najveću ekonomsku saradnju sa Rusijom. Za vreme tog perioda, izvoz Srbije u Rusiju činio je blizu jedne trećine ukupnog izvoza Srbije, dok danas izvoz u Rusiju čini samo 6,9 odsto ukupnog izvoza zemlje.

Verujem da moji kritičari žele najbolje našoj zemlji, čak i onda kada vrednost novca i investicija određuju na osnovu toga iz koje zemlje dolaze. Srbiji su danas potrebna sredstva da pokrene domaću privredu, da finansira izvoz, da zaštiti radna mesta i izgradi infrastrukturu. DSS i ja sredstva za taj posao možemo da obezbedimo u Rusiji. Ja sam više privrednik nego političar i moj posao je da brzo i efikasno rešavam probleme. Ne bih se dvoumio ni trenutak da za neki važan projekat za zemlju obezbedim finansiranje iz Evropske unije, ili iz SAD, isto kao iz Rusije ili Kine. Za mene novac nema nacionalno obeležje, već samo značaj u tome da li je potreban našoj zemlji i našim ljudima.

Mi iz DSS-a čvrsto stojimo iza našeg obećanja da ćemo obezbediti deset milijardi evra iz Rusije. U našem "Programu razvoja Srbije od 2012. do 2017. godine" objavili smo na koji način i kroz koje projekte će taj novac biti uložen u domaću privredu i infrastrukturu. Javnost zna da DSS nikada nije obećavao ono što ne može da ostvari, a moj ugled koji kao privrednik imam u Rusiji garantuje da će to biti tako. Vreme je da se pređe sa reči na dela. ◂

Autor je potpredsednik Demokratske stranke Srbije

piše: Dragan Todorović

Fontana na antifriz

U Boru nude 2500 dinara za glas, stranačke prostorije po unutrašnjosti se pune domaćom robom za kupovinu glasova, javljaju da Šešelj kandiduje Šešelj ženu, Toma Vučić Nikolić imaju Ujedinitelja, a gospodin Palma kaže, Bog, pa Ivica...

Dakle, gospodin Tadić je našao vremena da razmisli i o Tome, i Skratio mandat. Može To kako ko hoće da zove, tek, gospodin Tadić je rekao da je odluku o skraćenju doneo jer je odgovoran čovek, te da se za predsednika Srbije kandiduje sa puno optimizma, zbog pozitivnih trendova u našoj zemlji, i svega što je urađeno. Glede pitanja, tko je u Njega i Partije kandidat za premijera, gospodin Tadić izvoleo reći da ima na umu Žensko, puta dva, koje još nije pominjano u javnosti.

Odma' da se kaže, niko bio iznenađen, ponajmanje partije koje su se odma' pridružile sa svoji kandidati. Ajde na blic, može i na tanjug, pređemo temu: prvo da se kaže da drugarica gospođa predsednica Slavica sad zadužena za Sve, pa i za taj "Kobac". Onda se kaže da Država dala garancije za Šešelja, da to nema veze sa izborima, mada se zna kome to može, kad Vojvoda dojde 'vamo, bude Veliki, a kome Crni petak. Ima i da je dete, koje u Požarevcu izujed'o pas, i to Srpski odbrambeni pas, u dobrom stanju. Da je Đoković u glasanju za Najuticajniju ličnost planete na 13. mestu, ispred Obame, što je u redu, a iza Putina, što je opet u redu.

Foto: Dragan Todorović

Još ima da muftija Zukorlić duguje 12 miliona dinara za struju, da je piletina pojevtinila 15 dinara, da su jaja jevtinija celi' 20 posto, da se Živkov Ljuba, to nema veze sa blic tanjug, javno izvinio Đorđu Vukadinoviću. Ali ajde bliže temi, potpisan ugovor o kreditu Azerbejdžana za autoput Ljig–Čačak, ili će biti Požega, Dojučerašnji predsednik izjavio da će radovi početi za nekoliko dana... Ajde još bliže temi, Šešelj za predsednika Srbije kandidov'o Šešelj ženu, onaj SRS Martinović, koji pre toga slovio za kandidata, rek'o da je lično on predložio Šešelj ženu, Čeda kovertir'o ostavku, ako bude izabran za šefa države, na mesto predsednika Stranke, Dinkić kandidov'o nestranačkog patriotu i patologa Stankovića, Toma Vučić Nikolić nude, množina, poštenu i uspešnu Srbiju, vele, opet množina, da imaju Ujedinitelja koji je potreban Srbiji... Kandidaturu najavio muftija Zukorlić, jerbo je, kako rek'o, Srbija na ivici propasti, a on ima autentičan program spasa...

Ima i da, po Birou za društvena istraživanja, mediji u kampanji mnogo hvale političare. Zato evo malo šta DT javlja. Onaj URS Jovanović, što ka'no Izvršni direktor Direkcije za izgradnju Niša svečano otvorio most od 7 metara, i koji rek'o da to unjega replika na Most na Adi, nije bio tačan, zaboravio da rekne da most napravljen ispred kuće unjega tasta. Kad sam već kod URS, prošle nedelje bio u Boru, na tu tribinu O izbornu ponudu, kad bio, pit'o, kakvi su URS rezultati, tu gde dinkićevci drže vlast dve godine dana, glede Dinkić akcije Stop stranačkom zapošljavanju? Saznadem da u Bor otvoren zoološki vrt, da dobili nekoliko kružnih tokova, i fontanu koja je radila i na minus 20, jerbo je u nju sipano nekoliko tona antifriza. Glede Akcije, ništa obećana stručnost ispred politike, sve suprotno, pos'o se dobijao, i dobija, samo stranačkim vezama, mitom i korupcijom. I u takvom Boru stranke, i one od kojih se to ne očekuje, nude za glas 2500 dinara. Stranačke prostorije, mahom svih partijskih odbora po Srbiji, pune se domaćom garderobom i paketima sa domaćim životnim namirnicama, koji čekaju da u finišu kampanje budu razmenjeni za glasove.

Tako ja stigo' do druga gospodina ministra i predsedničkog kandidata Dačića, koji prvi pred'o kandidaturu, i prvi – pa kako ko razume, može i da je on to Žensko gospodina Tadića – rek'o: Mandatar će biti onaj ko mene podrži u drugom krugu! Zašto baš do njega stigoh ja, zbog zato što je drug gospodin ministar Prvi potpredsednik i Zamenik predsednika Vlade Dačić Ivica, kao predsednički kandidat, i inače, tako koaliciono rasan, višežanrovski i na kvadrat, kao sami ovaj tekst. Ili, jednostavno, zbog zato što sudbina je tako htela.

Dakle, dogodilo se da je Dačić Ivica svoje takoreći prvo predstavljanje, kao kandidata za predsednika Srbije, im'o u Valjevu slavnom. Hala sportova, ispred saobraćajna policija, vatrogasna kola, autobusi iz kojih se istovaruje narod iz okolnih mesta, veliki i nov bilbord "Rešenje za Valjevo". I unutra spremno, narod ulazi, napred velika i crvena bina, sa stepenište, providnu govornicu, veliki videobim, veliku i crvenu mušemu na kojoj piše Jasno Čvrsto Odlučno, potpis Dačić. Onima što pristižu mega studenti podeliše crvene balone, SPS i svečane zastave, u špalir, po sredini, stade mlado muškinje, vele mega studenti mega fakulteta, na binu, u crvene Odlučno Dačić majice izađe mega mlado ženskinje i mega mlado muškinje.

Onom špaliru komandovaše, na desno ravnajs', pustiše muziku, sve se diže, digoše se zastave, kroz špalir stupiše Dačić, Palma, Sin Krkobabić, toga jošte. Sa bine se javi jedan što SPS Rešenje za Valjevo, ranije spiker na partijskom radiju, već poslanik, mega magistar, Dačić je uspešan, hrabar, najsposobniji... Za onu govornicu stade i Palma, ako pobede, i u Valjevu će svako novorođeno dete dobiti 1200 evra u kešu, a ko ima ideju za porodični biznis između tri i sedam hiljada ti evra u kešu i bespovratno. Najveće poverenje imaju Crkva i MUP, znači, Bog, pa Ivica.

Onda se desio i Ivica, podašišan i raskopčan, koji sve rek'o k'o odlučna udavača, plus kaz'o, Ja sam jedini socijalistički kandidat za predsednika Srbije. Svi se dali u aplauze i to mahanje sa zastave. A za kraj, za kraj bio takoreći vatromet na bini i taj "Marš na Drinu". A napolju, napolju bilo mnogo ti crni državni audija, škoda i mercedesa, sa i bez rotaciju. Šta da reknem ja, neka bude, Živeo antifriz! ◂

Partijska ideologija

Gebels je OK

Dvoje dramaturga su u Gebelsovom tekstu izmenili samo tri reči, poslali ga vodećim srpskim partijama. Odjednom, svima su postala prihvatljiva razmišljanja Hitlerovog ministra za propagandu

Maja Pelević i Milan Marković, oboje mladi i izvođeni dramski pisci, učlanili su se za devet februarskih dana u sedam velikih političkih partija. Partijski ljudi su bili zadovoljni: novi članovi su imali odlične poslovne biografije, te su Maja i Milan za svega nekoliko dana ušli u gotovo svaki partijski savet za kulturu. S obzirom na blizinu izbora, stranke su bile fokusirane na predstojeću kampanju, bile su im potrebne nove ideje, novi ljudi – Maja i Milan su došli kao poručeni. Ubrzo je počelo i razmatranje na koje bi položaje u svetu kulture pridošlice mogle biti postavljene nakon izbora. Zauzvrat, bilo je potrebno da novi članovi predstave svoje poglede i razmišljanja o kulturnoj politici, političkom marketingu, odnosu prema stranci, ideologiji... Tekst o političkom marketingu koji su Maja i Milan poslali je, bez izuzetka, veoma pozitivno ocenjen; pojedine stranke su bile oduševljene.

Nevolja je, međutim, bila što su Maja i Milan bili "krtice" – kao urednici pozorišnog časopisa "Scena", skupljali su materijal o položaju mladih umetnika u Srbiji i o tome vrede li išta obećanja političkih partija o departizaciji i prestanku zapošljavanja po političkoj liniji. Još je veća nevolja bila ta što je pomenuti tekst koji su poslali strankama delo Jozefa Gebelsa, objavljen 1928. godine pod nazivom "Znanje i propaganda". Dvoje dramaturga su izmenili samo tri reči: reč "propaganda" izrazom "politički marketing", reč "nacionalsocijalizam" odgovarajućom stranačkom ideologijom (demokratija, socijalizam, liberalna demokratija...), a Hitlerovo ime je zamenjeno imenom predsednika odgovarajuće stranke. To je bilo dovoljno da tekst svima postane više nego prihvatljiv. Svoje doživljaje u poslednja dva meseca Maja Pelević i Milan Marković su "krunisali" 8. aprila u Domu omladine, gde su upriličili javno čitanje dramskog teksta pod nazivom "Oni žive". Po rečima Maje Pelević, tekst se sastoji od privatnih "četova" razmenjivanih između nje i Milana tokom tog perioda, ali i dramatizacije partijskih sastanaka na kojima su prisustvovali:

Male i velike stranke

Maja Pelević ukazuje na razliku u pristupu između stranaka: "Mlađe partije mnogo više obećavaju, pošto one još uvek nemaju svoje ljude, a u partijama na vlasti ljudi su se uglavnom već smestili. Tu je problem što su te partije već skupile svoj kadar, i onda bi već morao da se malo laktaš da bi došao do funkcije, ali princip je isti. Jedino je DSS tražio da, pre nego što nas prime u savet za kulturu, napišemo tekst gde ćemo da se predstavimo sa svojom ideologijom i idejama. Tada nam je palo na pamet da preuzmemo Gebelsov tekst. U svim strankama smo umesto Hitlerovog imena stavljali ime predsednika stranke, a jedino u DS-u smo umesto Tadića stavili 'Đinđić' – postoji deo u Gebelsovom tekstu gde kaže 'sećam se čuvenih Hitlerovih govora', pa smo shvatili da se zapravo niko ne seća Tadićevih govora. LDP je čak okačio tekst na svoj sajt – bio je pet dana tamo, pa su ga skinuli."

foto: Vesna Radovanović

"Veoma nam je bitno da sve vreme skrećemo pažnju da je ovo umetnički projekat. Mi smo oboje dramski pisci, nismo istraživački novinari, ali smo hteli da progovorimo o stvarima koje sve naše kolege znaju, međutim, nisu nikad postojali dokazi o tome. Ja sam, na primer, u jednoj partiji bila stavljena na kadrovsku listu za direktora Ateljea 212. Nebitno je o kojoj je partiji reč – sve su bile skoro podjednako otvorene za tu vrstu napredovanja. U drugoj partiji sam otvoreno rekla da bih htela da budem direktorka pozorišta 'Duško Radović' i oni su bili vrlo voljni da stanu iza toga. Zaista je bilo šokantno da su sve partije pozitivno odreagovale na Gebelsov tekst. On nije otvoreno fašistički, to je govor iz 1928. godine, kada nacionalsocijalizam još nije bio na vlasti i vrlo je uvijen, ali smo tim tekstom hteli da pokažemo kako je ideologija zaista potpuno izgubila bilo kakav smisao. Kada sve partije na identičan način odreaguju na isti tekst, mislim da to dosta govori, nezavisno od toga da li je tekst Gebelsov; a onda, na sve to, tekst još i jeste njegov", kaže Maja Pelević za "Vreme".

Milan Marković pak za "Vreme" objašnjava zašto je odabran baš tekst ministra za propagandu Trećeg rajha: "On se, pre svega, bavi potrebom za jednom vrstom beskrupulozne propagande. On je 'neideološki', na vrlo sličan način na koji danas partije u Srbiji zastupaju 'neideološke', postideološke pozicije. Zato su ga, na kraju krajeva, i prihvatili tako dobro, zato što se u stvari upravo bavi tim stvarima – preuzimanjem društvene moći, prožimanjem Ideje, sa velikim 'i', u sve pore društva. Kultura u Srbiji je dovedena dotle da mi jednostavno ne možemo da se bavimo našim poslom. Upravnici su postavljeni od strane partija, budžet za kulturu je skoro nepostojeći, velika pozorišta su pred zatvaranjem. S obzirom na to da smo mi izgubili prostor za izvođačku umetnost, pokušali smo da prostor političkih partija iskoristimo za izvođačku umetnost." ◂

Radmilo Marković

Delovi originalnog Gebelsovog teksta "Znanje i propaganda"

"Ljudi kažu da su ideje u oblacima. Kada se pojavi neko ko u reči stavi sve ono što drugi u srcu osećaju, onda oni kažu: 'Da! To je ono što sam oduvek želeo i čemu sam se oduvek nadao.' To je ono što se dešava kada neko prvi put čuje Hitlerove govore. Sretao sam ljude koji su po prvi put prisustvovali Hitlerovim govorima, i oni su rekli sledeće: 'Ovaj čovek je rekao ono što sam godinama tražio. Po prvi put neko je dao oblik onom što ja želim.'"

"Važna stvar nije u tome da se nađu ljudi koji se slažu sa teoretskim stavovima, već da se nađu ljudi koji su spremni da se bore sa mnom za jednu ideju koja će biti opšteprihvaćena. Osvajanje ljudi vrši se pomoću nečeg što ja smatram za ispravno, a mi je zovemo propaganda."

"Odjeci i reagovanja"

Na javnom čitanju teksta "Oni žive" u Domu omladine, kao "dopunski materijal" emitovane su i dramatizacije partijskih sastanaka, koje su čitali Maja i Milan, kao i pojedini stranački odgovori na tekst, pristigli elektronskom poštom. Izdvajamo delove:

Iz e-maila

"Draga Majo i Milane, tekst sam pročitao i prosledio. Mislim da pokazuje da ste potpuno svesni uloge angažovanih ljudi u konceptu angažovane kulture, koji pritom ne liči na isto to u službi ranijih, autoritarnih sistema, i zbog toga strategiju ne kreiraju političari, već kompetentni ljudi iz branše, a opet u cilju dobrobiti građana i društvene zajednice."

Sa sastanka u stranci

"Neko mi je poslao jedan tekst, ne znam da li su tu, sa Starog grada, Maja i Milan? Da, to je odlično, ja sam to odmah predsedniku prosledila i njemu se dopalo, i eto – nekako mi se čini da ste vi samo zagrebali čitavu priču, a sad treba da se nastavi. To je uvod, kako ste se prepoznali u predsedniku, njegovim govorima, kako treba govor da izgleda, e, to je ono što nama treba. (...) Nemojte očekivati mnogo toga, jer nismo sami, imamo koaliciju. Da smo sami, bilo bi mnogo toga, onda bismo mogli da se upnemo, koliko možemo i koliko ne možemo, a ovako, koliko nam daju – daju. (...) Jedan od motiva zašto sam ušla ovde je i to što sam shvatila da zapravo bez neke podrške, bilo kakve podrške, jako teško možeš da napreduješ, jako teško možeš da napraviš neki korak više – možeš da se iskidaš i to je to, limitiran si. Moraš da imaš određenu vrstu podrške, najčešće političku. Koliko god to trivijalno zvučalo, to je surova istina, ali je tako. I džaba nama ako smo mi postali članovi, ako to ne koristimo. Kad smo već ušli u to i negde malo zagrizli, upravo je to: da treba da pomažemo jedni druge, da možemo da pozovemo, da se umrežimo... i sutra kad bude bilo, još smo slabi, nema mesta za sve, sada u ovom prvom izvlačenju karata, bilo kakve pozicije, institucije, ali ako jedan uđe, taj može da zna, da računa na to da ćemo svi ostali da se nakačimo, da ga zovemo, koliko može, kad može, i da sve to funkcioniše."

Intervju: **Marko Oršolić, franjevac i politikolog**

Paljenje svetla

“Bog je dao Objavu čovječanstvu. A nije je dao ni papama ni reis-ulemama ni patrijarsima jer oni su kasnije nastali. Dužnost vjerskih poglavara je da tu Objavu dalje njeguju i prenose. Crkve i vjerske zajednice jesu domovine vjerničkog identiteta, ali nisu njegovi nekontrolirani vlasnici. Naš Internacionalni, multireligijski i interkulturni centar je nastao 1991. u Sarajevu da pokažemo da se mi po vjeri možemo razlikovati, ali se ne možemo dijeliti. Ko ljude po vjeri dijeli, on nesvjesno priziva naše međusobno istrebljenje. Vjera je ona, pogotovo vera u jednog Boga, koja mora ljude da zbližava. Možete li vi zamisliti da je u 14. stoljeću jedan franjevac, fra Vito iz Kotora, gradio zadužbinu cara Dušana, Dečane. U 21. stoljeću bi to bio problem, a nije bio u četrnaestom”

PRE 21 GODINU u Sarajevu je osnovan Internacionalni multireligijski centar (IMIC) koji je imao za cilj da pokaže da se nikome ne smo dozvoliti da ljude deli po veri. Bilo je u Centru najviše onih iz mešovitih brakova, pripadnika svih ovdašnjih vera i nacija. Devetog maja 2012. biće otvoren BEMIC, Beogradski multireligijski i interkulturni centar. Osnivač IMIC-ja je Marko Oršolić, bosanski franjevac. Osnivačkoj skupštini je predsedavao gradonačelnik Sarajeva, religiozni musliman, Muhamed Kreševljaković. Oršoliću su zamerali da više radi za muslimane, Srbe i decu komunista nego za “svoje”, kao i da previše kritikuje Katoličku crkvu. U svom dnevniku je napisao: “Sjećam se: dugo godina sam skupa radio, čak i bio nadležan starijem franjevcu fra Boni, koji me u početku nije baš simpatizirao, jer sam ‘premlad za šefa’, ali smo se tokom godina veoma zbližili. Kad kritiziram ‘svoje’, a on bi rekao: ‘Marko, nijedna ptica se ne unezgođuje u svoje gnijezdo, a vidi što ti radiš.’ Odgovor bi moj bio: ‘Fra Bono! Ni ja to ne radim, nego protjerujem smrad iz svoga gnijezda, a bome i svačijeg, da se lakše diše.’“

Već je čuvena njegova izjava iz 1995. godine kada je kazao da ne ulazi u zagrebačku katedralu jer se tamo, između njega i Boga, isprečio Alojzije Stepinac. Kasnije je u predgovoru svoje knjige *Zlodusima unatoč* napisao da je u slučaja kardinala Stepinca donekle korigovao svoje stavove posle njegove beatifikacije, “sačuvavši u biti svoju prijašnju ocjenu o njemu”.

Fra Oršolić je završio studije teologije, istorije, filozofije znanosti i političkih nauka.

“VREME”: Kada smo prvi put razgovarali o BEMIC-u, kazali ste “mi hoćemo da upalimo svetlo, a ne da proganjamo tamu”.

MARKO ORŠOLIĆ: Da, htio sam da kažem da se mi u Centru nećemo baviti ekscesima, već duhovnošću. A u njoj je mnogo svjetla, ali ima i anahronizama. Za nas je bitno da u Beogradu postoji Centar u kojem će Jevreji, hrišćani i muslimani razgovarati po principu klasične filozofije – jednak s jednakim. Mi ne želimo ulaziti u vrednovanje religija, nego samo ujednačiti poziciju dijaloganata u tom trenutku. Religijski posredovane duhovnosti su veoma važne u 21. stoljeću da bi čovjek mogao da prevlada svoje svakodnevne frustracije koje nameću lažna božanstva, nacionalizmi... Mi smo svi hiperpolitizirani. U moderno doba mora se vjerska zajednica rastaviti od države, politika od teologija i religija od nacionalnih ideologija. To zvuči jednostavno, ali je teško izvesti.

Kao i to da vera treba da zbližava ljude, a ne da ih čini neprijateljima?

Da, ali mi baš to želimo da pokažemo. Ako je Bog jedan, onda smo svi mi braća i sestre. Hrišćanstvo, islam i judaizam su, kako muslimani kažu, objavljene religije. Bog je dao Objavu čovečanstvu. A nije je dao ni papama ni reis-ulemama ni patrijarsima. Dužnost vjerskih poglavara je da tu Objavu dalje njeguju i prenose. IMIC je nastao 1991. da pokažemo da se mi po vjeri možemo razlikovati, ali se ne možemo dijeliti. Ko ljude po vjeri dijeli, on nesvjesno priziva naše međusobno istrebljenje. Vjera je ona, pogotovo vjera u jednog Boga, koja mora ljude da zbližava. Možete li vi zamisliti da je u 14. stoljeću jedan franjevac, fra Vito iz Kotora, gradio zadužbinu cara Dušana, Dečane. U 21. stoljeću bi to bio problem, a nije bio u četrnaestom. Zato treba izvući iz judeo-hrišćansko-islamske duhovnosti ono što je pozitivno i što pomaže čovjeku da se okane uskogrudnosti.

U svemu tome ne smiju se vjerski poglavari, pastiri, miješati sa vjernicima koje trebaju predvoditi. Otud ne znate koji je čiji glas. Pastiri moraju biti odgovorni za trenutak u kojem su, bilo vrijeme zgodno ili nezgodno.

Kažete da se verska zajednica mora rastaviti jasno od države što, u teoriji i jeste postulat savremene države. Ali govori li to praksa?

Naše dnevne politike su često osorne, mogu navesti puno primjera gdje je jako teško sačuvati svoju autonomnost vjerskoga života. Politika treba da je odvojena od religije, još jedna stvar koja je jako teška, ali ne i nemoguća. Postoji način. Moderna Evropa je imala ta iskustva. Poslije Francuske revolucije su Bavarci – Bavarska je

Foto: M. Milenković

dominantno katolička zemlja – već napravili sekularizaciju. Svi su muzeji nastali od samostanskih muzeja. Mnoge plemićke zadužbine su postale gradski parkovi. Religija mora dati doprinos tome da čovjekov život bude što sadržajniji, da društvo bude demokratskije.

Koliko vera može doprineti demokratiji u sekularizovanom društvu?

Neće biti demokratije bez doprinosa vjere. Jako je važno vjerujuće ljude učiniti odgovornijim za sudbinu svijeta. Potrebno je da vjernici sudjeluju kao građani u modernoj demokratiji. Sada je jako aktuelna tema religijskog fundamentalizma, što se obično veže samo za islam. To nije istina, svaka religija ima svojih fundamentalista. U Americi neki hrišćanski fundamentalisti ubijaju liječnike koji vrše abortuse. Moderni život se teško može izgraditi bez sudelovanja religijskog faktora. To je pokazao pokušaj komunista, koji su mislili da bez Boga mogu doći do stvarnog bratstva. Nisu mogli. Bratstvo ima smisla ako postoji Bog koji nas čini braćom i sestrama. Deviza Francuske revolucije *"sloboda, jednakost, bratstvo"* postaje puka apstrakcija ako nema iza sebe jasnu duhovnu podlogu.

BEMIC se otvara 9. maja, na Dan pobede nad fašizmom. Zašto ste izabrali baš taj datum i šta time poručujete?

Vjerske zajednice nisu do kraja razlučile neke stvari. Veoma je važno da razlučimo da je zapravo fašizam, nacionalsocijalizam stravičan ne samo po svojim principima iznijetim u knjizi *Main Kampf*, već je on u svojoj biti, osim jasno antijudaistički, i antihrišćanski i antiislamski. Veoma je važno da se još jednom ozbiljno sagleda antifašizam kao prva pretpostavka za evropsku demokratiju, i da se idejno razračuna s njim jer to nije završeno ovdje na ispravan način. Zato smo i odlučili da BEMIC otvorimo na Dan pobjede nad fašizmom, kao znak, signal da tu nema nikakvog lažnog kompromisa. Nacizam ostaje užasni rasizam, dakle zlo. I sam Hitler je bio katolik i plaćao crkveni porez sve dok se nije ubio. Ali nema mise ni za Hitlera ni za Pavelića. I Crkva je trebala obojicu ekskomunicirati jer su bili javni grešnici. Neki su htjeli misu za Pavelića, kardinal Bozanić je svakako to zabranio, ali nije objasnio zašto. Trebalo je objasniti da nema mise za njih jer su zastupali antikatoličke principe, kao što je rasizam, a da ne govorim o stravičnoj političkoj praksi.

> **„Mi sarađujemo sa svima, ne pitamo nekog da li je vjernik ili ne, nego da li uzima religiju ozbiljno"**

Sve crkve, vjerske zajednice ne mogu se okriviti za strahote nacizma, pa ni Katolička crkva u Hrvatskoj, ali one jesu odgovorne. Mi, franjevci bosanski, jasno smo donijeli odluku da nijedan franjevac ne može biti član ustaškog pokreta, ali samo su neki pravovremeno kažnjeni. A ponekad je teško voditi pravoslavno-katolički dijalog kada, recimo, još imate katoličkih velikodostojnika koji ne znaju ko je Pavelić.

Najprije da kritikujem svoje – mi smo čekali 200 godina da papa kaže da je inkvizicijski proces protiv Galileja bio pogrešan.

Koliko je, prema vašem iskustvu, Beograd otvoren za dijalog?

Mi smo izabrali Beograd da u njemu otvorimo Centar jer je on i patrijaršijsko središte, sve vjerske zajednice imaju ovdje svoje vođe. Inače, jako smo dugo sarađivali sa nevladinim sektorom u Srbiji, u Beogradu.

Mi, katolici, ovdje smo manjina. I kao manjina imamo jednu prednost – jer čim si ti manjina, odmah si za dijalog po sebi, čim si većina, šta će ti onda dijalog? Nije to karakteristično za Srbiju, već za svakog. To je i razumljivo, Bog je to tako i htio. Kada pogledate čovečanstvo, nijedna religija nije većinska, sve su manjinske. Jer niko nije jedini, samo je Bog jedini.

Čime će se BEMIC baviti?

Mi smo nevladina organizacija. Znači, ne miješamo se u međuvjerski dijalog, njega obavljaju vjerski predstavnici. Mi smo multireligijski centar, hoćemo da kažemo ljudima kako multureligioznost kao duhovnost može biti zanimljiva za ljude.

Ja kao prvi projekat vidim saradnju sa SANU. Oni imaju Institut za jezike, zašto mi ne bismo s njima napravili simpozijum o jeziku vjerskih zajednica, o prevodima Biblije, Kurana. Drugo, ja bih volio da rješavamo neka konkretna pitanja. Ako imamo pravnika, volio bih da vidim šta je sa vlasništvom vjerskih zajednica. Dosta je sve to prekriveno, posebno je važno šta je sa jevrejskom imovinom.

Mi ćemo dati jedan znak sugrađanima, nismo moćna organizacija, ali ljudi treba da vide i duhovno bogatstvo Srpske pravoslavne crkve. Ne samo kroz manastire i građevine, nego kroz cijelu duhovnost. Ona se u javnosti predstavlja u nekom anahronom obliku, što važi i za judaizam i islam u celini.

Vrijeme je da ljudi religiju uzimaju ozbiljno. Mi sarađujemo sa svima, ne pitamo nekog da li je vjernik ili ne, nego da li uzima religiju ozbiljno. Nisu ljudi podijeljeni na ateiste i teiste. Ta linija ne ide između ljudi, nego kroz ljude. ◂

Jelena Jorgačević

Protivpožarna zaštita

Malo ruku, malena snaga, malecka motka

Tokom prva tri meseca ove godine u Srbiji su izbila 6954 požara na otvorenom, manje-više na poljima namerno potpaljenim, gorelo je 1664 stanova/kuća i 200 javnih objekata: 70 poslovnih i 50 ugostiteljskih objekata, u 28 trgovinsko-zanatskih radnji, 10 zdravstvenih i isto toliko obrazovnih ustanova, šest hotela/motela, tri verska objekta i tri robne kuće... Nastradalo je čak 40 osoba

Posle požara u novosadskoj diskoteci "Kontrast", u kojem je stradalo šestoro ljudi – tri devojke i tri mladića, protivpožarna inspekcija je krenula u opštu kontrolu ugostiteljskih objekata, sa posebnim naglaskom na diskoteke i noćne klubove. Prema najsvežijim podacima, koji će se, sva je prilika, ubajatiti dok ovaj broj "Vremena" stigne do čitalaca, provereno je 1370 ugostiteljskih i drugih objekata u kojima se okuplja veliki broj ljudi.

Kontrolisano je da li lokal ima validnu dozvolu za rad, postoji li "panika-svetlo" i da li radi, da li su na vidnom mestu istaknuti planovi evakuacije, da li su protivpožarni aparati na za to određenom mestu i da li su uredno

Fotografije: REUTERS

Već viđeno

Pre četiri godine izbio je požar u kafeu "Laundž", u kome je nastradalo osmoro ljudi. I tada je, kao i sada, pokrenuta opsežna kontrola ugostiteljskih objekata, dan za danom se u novinama o tome pisalo, naslovi su bili slični današnjim, nadležni su se zaklinjali da je "sada dosta", da će svi lokali koji ne ispunjavaju uslove biti zatvoreni... Kad smo već kod sličnosti: i to se tad, kao i ovo sad, zbivalo uoči izbora. I šta? Ništa: pet novosadskih lokala koji su ovoga puta zatvoreni, a zatvoreni su jer ne ispunjavaju osnovne građevinske pretpostavke zaštite od požara, nekako su se tada provukli.

Sad, kao, neće biti tako. Da li? Kako je na konferenciji za štampu rekao prvi potpredsednik Vlade i ministar unutrašnjih poslova Ivica Dačić, inspekcijske kontrole će trajati do 4. maja, taman do izborne ćutnje. A onda će glasovi da se prebrojavaju, pa će da se sabiraju, potom će resori da se dele, pa onda...

NA KRAJU: Vatrogasci

servisirani, naravno postoje li uopšte, da li je osoblje adekvatno obučeno za delovanje u slučaju požara, da li je jasno označen i slobodan evakuacioni put ili je zakrčen gajbama i tako time, što je ustaljena praksa...

ELEMENTARNO: Naloženo je 6400 "mera", napisano je 179 prekršajnih prijava, a zatvoreno je 26 objekata. U prevodu, "mere" su pismena opomena sa utvrđenim rokom za otklanjanje sitnijih nedostataka, recimo istekao rok za servisiranje protivpožarnih aparata, neispravno "panika-svetlo" i tako to, prekršajna prijava za očigledan nemar poput zakrčenog evakuacionog izlaza, osoblje bez obuke, a zatvaraju se lokali koji nemaju dozvolu, odnosno ne ispunjavaju elementarne kriterijume – recimo, dozvola za rad nije izdata i/ili evakuacioni izlaz ne postoji.

Pod ovo poslednje potpali su, između ostalih, svi lokali u Novom Sadu, koji su u prošlom broju "Vremena" pobrojani, jer i ćorav bi video da uslove ne ispunjavaju, kao i ekskluzivni beogradski klub "Stefan Braun" u kome, po rečima poznavaoca beogradskog noćnog života, čaša vina košta 900 dinara, a protivpožarna zaštita nula.

Međutim, da je ova provera obavljena u diskoteci "Kontrast" tik pred izbijanje požara, po svim kriterijumima bi pregled prošao, sem u jednom – nije imao upotrebnu dozvolu. Sve ostalo je bilo po propisima, uključujući i "čist" evakuacioni put. Nije, dakle, sve u kontroli: ima nečega i u građanskoj/preduzetničkoj svesti, u kulturi življenja u ljudskom društvu.

"To je ono što čini razliku između 'Kontrasta' i ovih kojima se sada izriču mere zabrane", komentariše Predrag Marić, načelnik Sektora za zaštitu i spasavanje Ministarstva unutrašnjih poslova. "Nemaju ni ono elementarno – niti imaju evakuacione izlaze, niti imaju protivpožarne aparate, niti imaju obučene ljude, niti u krajnjem slučaju imaju upotrebnu dozvolu sa aspekta zaštite od požara što, na kraju, nije imao ni 'Kontrast', ali je imao evakuacioni izlaz, a da nije bilo, tragedija bi bila mnogo, mnogo veća, siguran sam. Rezultati ovih kontrola su u najmanju ruku zabrinjavajući, pokazuju potpuno neodgovoran odnos vlasnika prema bezbednosti i gostiju i objekata u kojim se gosti nalaze."

OBJEKTIVNO I SUBJEKTIVNO: "Sad se sa svih strana oglašavaju dežurni dokoličari koji se u sve razumeju, sa čačkalicom u ustima upiru prstom, kažu: 'kako to da niste bili svakog meseca tamo?'", rezignirano će Predrag Marić. "Pa nismo, jer nismo mogli da kloniramo ljude, nema nas dovoljno." U sektoru za vanredne situacije, veli, zaposleno je svega 177 inspektora ►

Predrag Marić, načelnik Sektora za zaštitu i spasavanje Ministarstva unutrašnjih poslova

Fotografije: A. Anđić

Suština problema

"Nakon one tragedije u 'Laundžu', svi su lokali u Novom Sadu bili pod paskom, svi su se odjedanput trgli pa počeli sa sprovođenjem mera zaštite od požara, ali to je trajalo šest, sedam meseci i posle je samo skliznulo na ono staro", ocenjuje Marić. "Protivpožarna zaštita je zajednički problem i nužno je da nadležni na lokalnom nivou mnogo više komuniciraju među sobom – komunalna policija, inspekcijske službe koje pripadaju MUP-u i ostale inspekcijske službe u gradu."

Komunalna policija ima ovlašćenja da kontroliše protivpožarnu zaštitu?

Nemaju konkretna ovlašćenja u zaštiti od požara, ali imaju ovlašćenja da procene da li je u objektu mnogo više ljudi nego što je dozvoljeno, da li radi do 10 ili 11 uveče, ili ostane do 10 ujutru. Komunalna policija u većim gradovima u Srbiji trebalo bi time da se bavi. Ali, to nije lako, jer vlasnici lokala su vrlo dobro povezani sa čelnima u lokalnoj vlasti, pa im se gleda kroz prste.

Manjka svesti?

Ako manjka svesti, onda treba da ima straha: do svesti će se u Srbiji doći putem straha, straha od kazne, kazne koje sada nema, a ako je ima, ne bude realizovana, odnosno ako se i realizuje, ona bude koliko vredi jedna, dve ture pića za osrednje društvo. To je suština.

Motka, dakle.

Velika motka.

koji svakodnevno kontrolišu objekte prvog i drugog prioriteta – objekte za skladištenje opasnih materija, objekte hemijske industrije, petrohemije, rafinerije i tako dalje. "Njihov osnovni posao je da te objekte drže pod stalnim nadzorom: sad su svi oni angažovani na ovom vanrednom pregledu objekata gde se okuplja veći broj ljudi, a ono što im je glavni posao gurnuto je u stranu."

Objekti koji su sad u centru pažnje, nastavlja, kontrolišu se po prijavi i tu nema vrdanja: po prijavi inspektor mora da izađe na lice mesta, da kontrolu sprovede, da sačini zapisnik, da napiše prekršajnu prijavu ako treba. "Broj prijava je, međutim, na nivou statističke greške", kaže Marić.

Ipak, to što je broj prijava na nivou statističke greške, tanak je izgovor: naime, ti inspektori ne oslepe kad se završi radno vreme, jamačno znaju da oni klubovi/diskoteke postoje. Zaista, teško je poverovati da im je jedan novinski članak otvorio oči. Moguće je, lako je moguće, da je poneki inspektor u te klubove ušao, ne kao gost, već "sa blokčetom", moguće je da je prihvatio vlasnikovu ponudu "ljudi smo, hajde da se dogovorimo"... "To je dobro pitanje za ljude u mojoj službi", potvrdno klima glavom Marić. "Zašto ti lokali uopšte rade, zašto im nije izrečena mera zabrane pre dve ili tri godine?"

ZAPUŠTENO: Kontrola koja je u toku povećala je promet trgovcima protivpožarnom opremom, pre svega aparatima za gašenje požara: za deset dana prodato ih je više nego u prethodna tri meseca. Novi skok prometa mogu očekivati na jesen: tada će, ako bude, svi "subjekti protivpožarne zaštite", između ostalih i skupštine stanara, da dobiju "crno na belo" šta sve moraju da preduzmu – da usvoje Plan zaštite od požara, da između sebe izaberu "ovlašćeno lice", da kupe/dokupe opremu, obezbede redovno servisiranje...

Prema cenovniku "Vatrosprema", nekada jedinoj, a sada jednoj od mnogih firmi koje se bave protivpožarnom zaštitom – prodajom i servisiranjem opreme, protivpožarni aparat košta, zavisno od tipa, između dve i po i tri hiljade dinara, šestomesečna obavezna kontrola ispravnosti 170 dinara, po aparatu naravno, popravka već u zavisnosti od toga šta je neispravno, a provera pritiska u hidrantskoj instalaciji 150 dinara po priključku. Po pravilu, kažu, na svakom spratu stambene zgrade trebalo bi da bude po jedan aparat i procenjuju da je izdatak za "miran" san minimalan, da za trajne ugovore sa skupštinama stanara nude popust od 10 odsto, ali je odziv vrlo slab, gotovo nikakav. Malo se poveća interesovanje, dodaju, kad se "nešto dogodi", ali "to kratko traje".

Šta li će tada da kaže onaj "grickač čačkalica" koji sve ovo vreme prolazi hodnikom zgrade u kojoj živi pored ormarića za hidrant u kome nema creva, pored postolja za protivpožarni aparat koji je ko zna kada odnesen neznano gde. Kakva li bi to dreka bila na vlast koja maltretira "ovaj narod", da mu tovari još jedan namet.

Ako je za utehu, a nije, to će se dogoditi otprilike nikada, jer mnogo je zgrada bez upotrebne dozvole, a one ne mogu da se zapečate kao što može kafić, još više je zgrada koje nemaju skupštinu stanara – subjekta protivpožarne zaštite, o tome kako će da obezbede da protivpožarni aparati ostanu tamo gde su postavljeni, a da u isto vreme, daleko bilo, budu na dohvat ruke ako zatreba, ne treba ni govoriti. Na kraju, koliko inspektora je potrebno da sve to prekontroliše, koliko prekršajnih sudija će biti potrebno da sve prijave obrade? Nema frke, grickači čačkalica mogu biti spokojni, sve dok, opet daleko bilo, ne plane i kod njih. Onda ćemo opet o istom. ◂

Zoran Majdin

SURFUJ PET PUTA BRŽE, SADA U CELOJ SRBIJI!

generalni sponzor olimpijskog tima

UŽIVAJ U NEOGRANIČENOM INTERNETU U TELENOR PAMETNOJ MREŽI!

SAMSUNG
GALAXY TAB 7.0 PLUS
1 din
uz SURFUJ VIŠE 30 GB

lenovo FOR THOSE WHO DO. G570
1 din
uz SURFUJ VIŠE 30 GB

ASUS ZENBOOK
12×2.500din
uz SURFUJ VIŠE 50 GB

Sada možeš da surfuješ pet puta brže, širom Srbije, u **Telenor Pametnoj mreži!**
Poseti adresu **http://www.telenor.rs/info/mapa-pokrivenosti/** i pronađi svoje mesto na mapi pokrivenosti.

Osnovna mesečna pretplata za paket SURFUJ VIŠE 30GB iznosi 2.690 dinara. Osnovna mesečna pretplata za paket za paket SURFUJ VIŠE 50GB iznosi 3.690 dinara. Cene uz ugovornu obavezu od 36 meseci. Iznos rate zavisi od Vaše kreditne sposobnosti koju procenjuje banka.

Kontakt centar: 063 9000
www.telenor.rs

telenor
Dobre stvari pokreću svet.

Foto: Corbis

Pravosuđe i silovatelji

Nove stare mere

O gotovo epidemičnim razmerama nasilja nad decom govori i činjenica da je od sveukupno uhapšenih maloletnih ubica preko 90 odsto njih ubilo svoje roditelje zbog fizičkog, mentalnog ili seksualnog nasilja

U STALNOJ TEŽNJI da se krivci za svoja počinjena dela privedu propisno strogoj kazni, često se kod nas pribegava okolnim rešenjima koja su s jedne strane i kao takva poželjna, ali s druge, mogu da zamagle srž problema. U skladu sa tim čini se da je i nedavna najava izmena krivičnog zakona koju je objavio državni sekretar Ministarstva pravde Slobodan Homen o tome kako će se početi sa vođenjem registra silovatelja i pedofila. Evidencija silovatelja i pedofila za sada se vodi samo u MUP-u, a novi zakon će biti osnov za uvođenje registra u koji će uvid imati i Ministarstvo pravde, razne klinike, Centar za socijalni rad, sva druga zainteresovana pravna lica i institucije, firme, opštine, ustanove i preduzeća. Silovatelji i pedofili će po novom zakonu imati celokupan društveni nadzor i moraće svakih 15 dana da se jave nadležnim institucijama. Pitanje je, a o tome se još ne govori, da li će tim novim talasom biti obuhvaćeno i samo sudstvo i da li će konačna reč suda zbog silovanja ili pak sve učestalije pedofilije odnosno seksualnog zlostavljanja dece i dalje šokirati javnost. Jedanput zbog nesrazmerno male kazne, a drugi put zbog previše sporog privođenja pravdi.

KRATKI REZOVI: Primera radi, zvanična statistika kaže da je samo u 2010. prijavljenih punoletnih lica za silovanje bilo 138, podneta je optužba za 87, dok je iste godine osuđeno njih 62. Za obljubu sa detetom podneto je 45 prijava, optuženo 38, a osuđeno je deset lica. Srž prevencije, u vidu strože kazne i kraćeg sudskog postupka, od Ministarstva pravde ostaje tako na drugoj strani, dok se kako kažu uveliko radi na dugoročnom praćenju silovatelja i pedofila, i njihovom dvonedeljnom javljanju na određeno mesto. "Pitanje je koliko ovakve mere mogu da budu efikasne", kaže za "Vreme" dr Sanja Ćopić iz Viktimološkog društva Srbije. "Kada se ima na umu da naše institucije još uvek loše funkcionišu, nameće se pitanje nadzora i kontrole nad sprovođenjem ovako zamišljenih mera. Uz to, postavlja se i pitanje da li se takvom vrstom postupanja krše osnovna ljudska prava lica koja su bila osuđena i izdržala kaznu, te koji bi bio osnov njihovog stavljanja pod nadzor i nakon izdržane kazne."

Silovanje i seksualno zlostavljanje odraslih i dece, uključujući incest, nisu uključeni u seksualne poremećaje i nema ih u međunarodnoj klasifikaciji bolesti, iako su stručnjaci podeljeni oko pitanja da li silovanje i zlostavljanje treba klasifikovati kao seksualni poremećaj ili, na primer, kao specifičan oblik agresivnog ispoljavanja. Reč je dakle o kriminalcima, svesnim svojih postupaka, o kojima ni u zatvoru ni posle izlaska iz zatvora ne brine niko na odgovarajući način, i bez obzira na to što krivično delo kojem su skloni izaziva doživotne traume i patnje žrtava. Razne su se ideje do sada gomilale kako bi se sprečio njihov skoro stopostotni recidiv, od ideje narukvica za praćenje

oslobođenih pedofila, preko uvođenja hemijske kastracije u domaće zakonodavstvo, sve do najave vođenja registra, a u međuvremenu su i godine protekle. "Bolji rezultati postigli bi se uvođenjem posebnih programa postupanja, tretmana", kaže Sanja Ćopić, "koji bi trebalo da se sprovode već tokom izdržavanja kazne, ali i nakon izlaska iz zatvora, a što, koliko mi je poznato, danas u Srbiji nije slučaj."

RAD NA KAZNI: Tokom 2011. godine kaznena politika je pooštrena, međutim ni o njenim rezultatima i efektima nema mnogo javno iznesenih podataka ni hvala. Kazne jesu povećane, na primer za silovanje deteta predviđena je kazna od minimum 10 godina zatvora uz zabranu ublažavanja ispod tog zakonskog minimuma. Kazna za osnovni oblik silovanja je minimum tri, umesto ranije dve godine zatvora. Ako je žrtvi naneta teška povreda, ako je delo izvršilo više osoba ili ako silovanje ima za posledicu trudnoću, predviđena je kazna od pet do 15 godina zatvora. Ukoliko je obljubljena žrtva preminula, silovatelju preti i do 40 godina zatvora.

"Iako se tokom proteklih godina radilo na pooštravanju zakonom zaprećenih kazni", primećuje Sanja Ćopić, "kazne koje izriču sudovi i dalje su neadekvatne i uglavnom se kreću oko posebnog minimuma zaprećene kazne, a nisu dovoljno jasni ni kriterijumi za njihovo izricanje."

Posebno osetljiva oblast, a tiče se seksualnog zlostavljanja dece, takođe svojom kaznenom politikom često izaziva ogorčenje. Jedan od poslednjih primera je izrečena presuda u Negotinu kojom je M. P. (32), iz sela Sikole, osuđen na tri godine i šest meseci zatvora jer je, kako je ustanovljeno, izvršio nedozvoljene polne radnje nad svojim dvema maloletnim ćerkama. Drama je dostigla vrhunac i bila razotkrivena onda kada je starija ćerka saznavši da je otac obljubio i njenu mlađu sestru, pokušala da izvrši samoubistvo. Kazna od tri i po godine zatvora izazvala je mnogo negodovanja u javnosti, a kada se zna da je zakonom zaprećena kazna za obljubu sa detetom od jedne do deset godina zatvora, onda je još očiglednije koliko je kažnjavanje ovako višestrukog zlodela blizu svog minimuma. Pedofilija je takođe vruća tema u poslednje vreme i sve češće se otkrivaju "domaći" pedofilski lanci, međutim, malo se zna o tome da po slovu zakonu ko iskoristi dete za proizvodnju slika ili drugih predmeta pornografske sadržine kazniće se zatvorom od šest meseci do pet godina. Nije poznato koliko se slučajeva pedofilije ili seksualnog zlostavljanja kaznilo maksimalnim merama, a baš takvi slučajevi, ukoliko ih uopšte ima, mogli bi poslužiti da se utre put poverenju u pravosuđe. Za sada se jedino pominje slučaj višestrukog povratnika silovatelja Saše Mega koji je dobio 20 godina zatvora zbog silovanja četiri žene u Beogradu. No, ne treba izgubiti iz vida da samo do juče, neposredno pre izmene kaznene politike 2011. godine, sudije su u najvećem broju slučajeva za silovanja izricali kazne od šest meseci do godinu dana, ispod zakonskog minimuma. Međutim, tendencija maksimalnih kazni i dalje izgleda nije na vidiku, pa može biti ni značajniji efekat ove nove kaznene politike. Da jeste, pretpostavka je, uveliko bismo slušali o tome.

DECA ŽRTVE: O gotovo epidemičnim razmerama nasilja nad decom govori i činjenica da je od sveukupno uhapšenih maloletnih ubica preko 90 odsto njih ubilo svoje roditelje zbog fizičkog, mentalnog ili seksualnog nasilja, saznajemo od dr Nade Janković, specijaliste medicinske psihologije. "Kada je reč o suđenjima za seksualno zlostavljanje dece", kako ona kaže za "Vreme", "postoji obaveza prisustva psihologa pri davanju iskaza na sudu i prisustvo branioca koji mora da ima licencu za rad s adolescentima. Ono što je bilo i ostalo kao problem jeste veliki broj ponavljanja iskaza, prvo u policiji, pred istražnim sudijom i eventualno pred sudećim sudijom, što je forma retraumatizacije oštećenih, jer njihova suštinska potreba je da ta iskustva zaborave, da ih potisnu, da se više ne izlažu tim situacijama jer im je sve to bolno. Treba razmišljati kako da se smanji broj datih izjava, naročito kada se radi o mlađim osobama."

Iz organizacija za zaštitu žrtava seksualnog nasilja takođe se mogu čuti mnoga pitanja, na primer, kada će stupiti u praksu doneta Uredba o beleženju izjave/svedočenja aktera u krivičnom postupku odgovarajućom audio i video opremom čime se žrtvi omogućava da samo jednom pruži izjavu za potrebe suda. Odnosno, do kog trenutka će krivični postupak sadržati, pored glavnog pretresa, i istražni postupak, čime se zapravo duplira procedura i ponovo traumatizuje osoba koja je preživela nasilje.

Ili, kada će biti izvedena nacionalna studija koja će pokazati rasprostranjenost seksualnog nasilja? Podaci Incest trauma centra govore da se ovoj organizaciji u proseku nedeljno prijavljuje devet slučajeva seksualnog nasilja nad decom.

Pitanja za državu su mnoga, a jedno od njih i kada će biti ustanovljena jedinstvena, centralna baza DNK počinilaca seksualnog nasilja? Ili, o praktičnoj primeni mera Porodičnog zakona, kao što su zabrana prilaska žrtvi i izdvajanje nasilnika iz stana bez obzira na to da li je on vlasnik ili ne. Takođe, da li se sprovode članovi zakona koji se tiču obaveze prijavljivanja kao i sankcije za neprijavljivanje krivičnih dela. Do toga, kada će u redovnoj praksi centara za socijalni rad otpočeti procene rizika da li su osobe koje se prijavljuju za hraniteljstvo ili usvajanje dece "sposobne" i da zlostavljaju decu. Ispostavilo se da su započinjanjem programa smeštanja dece u hraniteljske porodice otkriveni i slučajevi zloupotrebe i seksualnog zlostavljanja usvojene dece.

Najzad, zakon predviđa i posebna pravila za ispitivanje osetljivih svedoka, ispitivanje putem video-linka, ispitivanje van zgrade suda, kao i načelnu zabranu suočavanja sa okrivljenim. Valjalo bi taj zakon i primeniti. Kao i uvek, očekivanja od države su da energično reaguje, jer pošast silovanja, pedofilije i seksualnog zlostavljanja dece više se ne da ni od koga sakriti, a neretko se čini da je odgovor s druge strane odviše mlak. ◂

Ivana Milanović Hrašovec

Reč o zločinu

Baza podataka Incest trauma centra pokazuje da je seksualno zlostavljanje u proseku doživelo jedno od petoro dece. U više od 90 odsto slučajeva počinioci su muškog pola, a od petoro dece koja su seksualno zlostavljana četvoro je ženskog pola i jedno muškog. U oko 40 odsto slučajeva počinilac seksualnog nasilja nad detetom je biološki otac (najčešći vid incesta je otac–kćerka), a u ostalim slučajevima po redosledu učestalosti: očuh, hranitelj, usvojitelj, prijatetlj. Korišćene su sledeće nasilne seksualne radnje: opsceni telefonski pozivi, pokazivanje inače pokrivenih delova tela, voajerizam, milovanje, snimanje pornografskih fotografija, pokušaj da se obavi seksualni odnos, silovanje, incest i dečja prostitucija. Uzrast prvog incidenta seksualnog nasilja je u proseku osam godina i jedan mesec. Višegodišnje zlostavljanje je u proseku iznosilo više od pet godina.

Psihološki poremećaji koji se javljaju kod dece veoma su izraženi, kao nesposobnost izgrađivanja odnosa sa drugim osobama, nedostatak koncentracije, izolacija, bezvrednost, beznadežnost, samodestrukcija, antisocijalno ponašanje (alkohol, droga, prostitucija), nesigurnost, dostupnost za ponovno zlostavljanje...

Kriza bez kraja, beda bez konca

Jedan od glavnih simptoma jugonostalgije jeste i žal za vremenom povoljnih kredita, lagodnog otplaćivanja letovanja i zimovanja, kućenja o trošku preduzeća ili države, odlazaka u samoposlugu bez rezerve sedativa u džepu. No, to doba je davno prošlo, a generacijama koje jedva pamte Tita prepušteno je da plaćaju ekonomske, ideološke i ostale dugove njegovog vremena. Decenija ratovanja, neodgovornost političara, nestručnost državnih ekonomista, svetska ekonomska kriza, a možda čak i "balkanski mentalitet", doveli su do toga da se državljani i državljanke bivših jugoslovenskih republika uglavnom pitaju kako da prežive. Nije stoga čudo što se baš tim preživljavanjem bavila druga emisija serijala "Okruženje", koji se kao prvi regionalni tok-šou emituje na osam TV kanala u Hrvatskoj, Crnoj Gori, BiH, Makedoniji i Srbiji

ZA NEKOG, STATISTIKA je kao bikini; za nekog tek ilustracija za ovu ili onu temu, a za nekog motiv za dalju analizu. Za sve obične smrtnike koji žive na teritoriji nekadašnje Jugoslavije, statistika ja večiti razlog za pesimizam i beznađe – tek ona zapravo pokazuje koliko smo duboko pali. Statistika tako kaže da je u odnosu na 1986. godinu industrijska proizvodnja u Srbiji danas za 63 odsto manja, dok je bruto društveni proizvod pao za čak dve trećine. Ukupan spoljni dug SFRJ neposredno pred raspad bio je – preračunato u danas važeću valutu – jedanaest i po milijardi evra. Krajem prošle godine, bivše jugoslovenske republike bez Slovenije ukupno su dugovale sedam puta više – 77,5 milijardi evra.

Ni statistika koja se odnosi isključivo na vreme sadašnje nije ništa milostivija. Ona, naime, kaže kako se na nekim drugim mestima uz mnogo manje rada dolazi do mnogo više stvari: primera radi, zaposleni Nemac za jedan sat rada zaradi 11,7 evra, što je tri do šest puta više nego što zarađuju zaposleni u zemljama našeg regiona. Isti taj Nemac radi tri minuta kako bi kupio litar mleka – za razliku od građanina Hrvatske kojem je za mleko potrebno deset minuta rada, građanina Crne Gore kojem je potrebno šesnaest i građanina Srbije i Makedonija koji za litar mleka moraju da rade devetnaest, odnosno 21 minut.

Uzroci za ovakvu situaciju prilično su brojni, baš kao i teorije o tome kada će nam biti bolje. No, za razliku od uzroka, teorije o konačnom spasenju prilično su maglovite.

NI RAST, NI RAZVOJ: Uprkos statistici, teško je danas proceniti u kakvoj se zapravo ekonomskoj situaciji nalaze države nastale raspadom SFRJ. Ta misterija možda je najočiglednija u onoj famoznoj situaciji kada neki stranci dođu u naše krajeve očekujući gladne i žedne ljude, a zateknu prepune kafiće – njihovo glavno pitanje je kako nam to polazi za rukom, kada ekonomski pokazatelji pokazuju da smo na ivici opstanka. Ipak, kada je u pitanju ekonomija, a ne anegdotski pristup našoj svakodnevici, važno je pre svega da bruto društveni proizvod nije jedini i neprikosnoveni indikator trenutnog stanja: BDP pokazuje rast, a ne i razvoj, odnosno način na koji su zarađena sredstva raspoređena unutar jednog sistema i kako su tačno upotrebljena. Što se tiče država u regionu, jasno je da nema ni rasta, ali ni razvoja. "Čak i tamo gdje raste bruto društveni proizvod, raste i broj siromašnih ili socijalno isključenih ljudi. U Bosni i Hercegovini takvih je čak 63 odsto, a to su ljudi koji ne samo što nemaju posla, nego ne znaju ni šta su njihova elementarna ljudska prava", objašnjava Svetlana Cenić, ekonomistkinja iz Banjaluke. "Oni su isključeni iz života, iz dešavanja, iz odlučivanja, iz svega. Znate, kada je neko nezaposlen, sjedi kući ili čeka na posao, čeka platu dvadeset mjeseci, on je isključen iz apsolutno svega, a ne zna čak ni gde da potraži svoja prava." Osim razlika među pojedincima, neravnomeran razvoj takođe je očigledan i u razlikama između urbanih centara i manjih sredina, što je slučaj u svim državama regiona, a što trenutno pokušavaju da iskoriste mnoge političke partije.

Zahvaljujući različitim oblicima zaduživanja i dolasku raznoraznih "stranaca", u mnogim je državama ipak stvoren utisak da se "nešto dešava" i da standard ipak raste. Ističući da smo, kada je u pitanju standard, "ne u krizi, već u dubokoj depresiji", beogradski ekonomski analitičar Miroslav Zdravković napominje da ni rast nije uvek potpuno jasna kategorija: "Nivo industrijske proizvodnje u Srbiji je više nego prepolovljen, a način na koji se Srbija razvijala nakon 2000. godine bilo je, kao i ova svetska kriza, naduvavanje balona. Nije se radilo o nekom realnom rastu, nego o zaduživanju, što je karakteristika svih zemalja. Rast nije bio baziran na rastu industrijske proizvodnje, pa se i pad koji se desio, desio onima koji su najviše prosperirali kroz rast zarada u evrima."

Serijal od pet emisija tok-šoua pod nazivom "Okruženje" realizovan je u saradnji Evropskog fonda za Balkan (EFB) i Centra za demokratiju i pomirenje u jugoistočnoj Evropi (CDRSEE).

DUGOVI I INFUZIJE: Na prostoru bivše Jugoslavije, državni dugovi mere se milijardama, a svaki pojedinac je bankama u proseku dužan nekoliko stotina evra. Ali, za razliku od običnih smrtnika koji su učili na sopstvenim greškama i sada se mnogo opreznije zadužuju, državama ponekad ne preostaje ništa drugo, nego da tonu još dublje. Prema podacima koje je izneo Miroslav Zdravković, u prethodnih jedanaest godina u Srbiju se slilo sedamdeset milijardi evra, od čega je potrošeno šezdeset, dok je deset otišlo u devizne rezerve. Od ukupno potrošenih šezdeset milijardi, čak 55 je deficit, odnosno finansiranje uvoza većeg od izvoza, a pet milijardi plaćene su spoljne obaveze. Po Zdravkovićevim rečima, od ukupnog priliva, trideset milijardi evra su doznake, po petnaest su nova zaduživanja i direktne strane

Foto: Vreme

investicije, a "sve ostalo je bitno niže".

Osim visine dugova, tj. kredita, veliki je problem i način trošenja tako dobijenog novca. U tom kontekstu, stanovništvo i država imaju podjednaku strategiju i troše uglavnom na ono što im u budućnosti neće doneti novac, često čak i na otplatu prethodnih dugova. "To je u stvari i najveće opterećenje u celom regionu. Visina duga nije toliko veliki problem, ali usmerenje pre svega na usluge i potrošnju jeste najveći problem", kaže Vladimir Gligorov, ekonomista iz Beča. Sličan je stav i podgoričkog ekonomiste Saše Popovića, koji ocenjuje da je u Crnoj Gori novac potrošen na "vlasničku koncentraciju i kupovinu nekretnina", pa nije mogao da pokrene privredni rast. Zahvaljujući tome, privredni razvoj oslonjen je skoro isključivo na direktne strane investicije: "To vam je kao da održavate nečiji život na infuziji. Dok infuzije ima, sve je u redu. Onog trenutka kada ga izvučete sa infuzije, dolazi do jako ozbiljnog problema."

NA GODIŠNJEM: Iako je mnogo ekonomskih problema, svi sagovornici druge emisije "Okruženja" ističu da je jedan od najvećih – ako ne i najveći – nezaposlenost. Dok je procenat nezaposlenih građana u odnosu na ukupan broj stanovnika razvijenih zemalja najviše desetak odsto, kod nas su procenti znatno viši: ne računajući one koji rade "na crno", u Makedoniji ima 31 odsto nezaposlenih, u BiH 27, a u Srbiji 23 odsto. Pošto se broj penzionera praktično izjednačio s brojem zaposlenih, jedan od većih zadataka aktuelnih i budućih vlada u državama regiona jeste da taj problem reše i tako napune penzione i poreske fondove. Prema Svetlani Cenić, jedno od rešenja je tzv. "portfolio zapošljavanje" čime bi se poboljšala mobilnost radne snage i napunili fondovi: u pitanju je, naime, omogućavanje ljudima da pokrenu samostalne radne aranžmane. S druge strane, ona upozorava na problem mentaliteta: "U Švajcarskoj su na referendumu odbili produženje plaćenog godišnjeg odmora. A mi regionalno glasamo za stalni godišnji odmor. Nikako da shvatimo da je rad osnova svega. Izgleda da nas niko tome ni ne uči."

Probleme, naravno, imaju i zaposleni koji u regionu prosečno zarađuju najviše nekoliko stotina evra mesečno. Tragičnost tog podatka postaje još jasnija kada uporedimo šta se za te pare zapravo može kupiti – kada je u pitanju npr. gorivo, za prosečnu platu u Srbiji može da se natoči 290 litara, a već u susednoj Hrvatskoj čak 590 litara. Do prave drame, međutim, dolazimo kada bacimo pogled na sadržaj često pominjane potrošačke korpe – dok kod nas ona podrazumeva hleb, mleko, meso i druge osnovne potrepštine, u Velikoj Britaniji se u njoj nalaze i tablet računari. Taj podatak i te kako ima veze s bogatstvom, odnosno siromaštvom određene države. "Potrošačka korpa se sastavlja iz faktičke potrošnje. Ako domaćinstvo troši 60, 70, 80 odsto zarade na hranu, onda to mora da uđe kao dominantno u potrošačku korpu, inače ta mera nema smisla. Dok to ne padne na 20 ili 30 odsto, ne može se očekivati da će u potrošačkoj korpi veliku ulogu imati ni mobilni telefoni, ni avionske karte ili šta se već stavlja u drugim zemljama. Ovo su siromašne zemlje koje imaju siromašnu potrošačku korpu", kaže Vladimir Gligorov.

I, DOKLE TAKO: Nije nikakva misterija ko nam je svima kriv za situaciju u kojoj smo se našli. Čudesan spoj korumpiranih političara, nesposobnih državnih ekonomista, moralno opustošenih tajkuna, funkcionalno nepismenog stanovništva, ojađenog obrazovnog sistema i medija koji su zaboravili svoju ulogu,...sve to dovelo je do onoga što Svetlana Cenić naziva "genocid nad ekonomijom". Pitanje svih pitanja zbog toga glasi dokle ćemo tako moći ili hteti. Prema Miroslavu Zdravkoviću, vidan boljitak možemo da očekujemo za dvadeset do trideset godina, dok njegov kolega Saša Popović nudi nešto optimističniju varijantu: "Američki režiser Vilijem Gilbert rekao je da je budućnost već počela, samo što nije ravnomerno raspoređena. Ja bih želeo da budem u grupi onih kojima je budućnost već stigla." U međuvremenu, međutim, on nudi još jednu utehu u vidu tzv. Istelinovog paradoksa. Ovaj ekonomski paradoks kaže da sa porastom zarada, odnosno prihoda, čovekova sreća raste samo do određene tačke. Posle te tačke, njegovo zadovoljstvo životom, shvatanje sreće i života uopšte nije više vezano za novac. "Prema tome", kaže Popović, "čini mi se da smo još uvek u fazi kada našu sreću možemo kupovati novcem, jer nismo dosegli gornje granice prihoda."

Nismo, činjenica je. Sreću još uvek možemo da kupimo. Nevolja je jedino u tome što se čak ni na Balkanu ona ne prodaje za ono malo para koliko imamo u džepovima. ◂

Priredila: Tamara Skrozza

piše: Teofil Pančić

O stvarnosti lažnog

Ako Boško "Bole" Stanišljević ipak nije terorista, hoće li Ivica Dačić svečano vratiti Sretena Ugričića na čelo Narodne biblioteke

U ekonomiju i finansije se ništa ne razumem, ali pamtim da su mnogo, mnogo pre aktuelne "svetske" (zapravo mahom evroameričke) krize razni "konzervativni" autori pisali kako je nešto suštinski pošlo po zlu u svetskoj ekonomiji onda kada su vodeće svetske valute – dolar pre svih – izgubile obavezu da imaju "zlatnu podlogu", to jest kada količina novca koje neka država pušta u opticaj više nije zavisila od njenih zlatnih rezervi, kao nekakvog ipak *opipljivog* merila stanja stvari u nekoj ekonomiji. Tako se novac, je li, "virtuelizovao", postao je apstraktna i proizvoljna stvar, nešto objektivno neizmerivo i neodredivo, čime se može špekulisati i graditi zidanice na pesku kako se kome ćefne, otuda i nešto što može neograničeno metastazirati ili pak naglo implodirati. Kako se to završava? Evo, vidimo kako. E sad, je li sve to sa novcem i zlatom baš tako kako tvrde Proroci Apokalipse, ili je priča znatno složenija? Iskreno, nemam pojma. Ove priče o "zlatnoj podlozi" sam se setio iz sasvim drugih razloga.

Ovih dana relativno nezapaženo – bar na ovoj strani Drine – prolazi vest da je onaj mučeni Boško Stanišljević iz Banjaluke, kojeg je onomad sumnjičilo da je hteo da pobije ceo vrh Srbije i Laktaške Republike, kanda prilično nedužan u toj stvari, to jest, da se priča o "terorizmu" famoznog Boleta prilično *ispuhala*. Tužilaštvo Bosne i Hercegovine, po pisanju tamošnjih medija, Stanišljevića neće goniti po tom osnovu jer nije pronašlo baš ništa što bi išlo tome u prilog, nego će odgovarati samo za nedozvoljeno posedovanje i promet oružja. Stanišljević nije ni poricao – naprotiv, sam se prijavio Tamo Gde Treba kad se digla frka – da je u sportskoj dvorani Borik (u kojoj je zaposlen) navodno još 2008. sakrio izvesnu količinu oružja, s namerom da ga "utopi" na crnom tržištu.

Ako se potvrdi pisanje medija, niko razuman neće biti iznenađen, jer je razumnima od početka sve i mirisalo na takvo nešto, a sve ostalo je delovalo kao težak "spin" (Bože, *odvratne* li reči! Moramo je se osloboditi pod hitno!). Naravno, to ne znači da policija i tužilaštvo nisu trebali da ozbiljno shvate i do u najsitnija crevca istraže "Boletove" poslove i namere, jer se sa oružjem nije šaliti, čak ni kad nema Glavate Gospode u blizini i u dometu istog.

Dobro, ali gde je ovde "zlatna podloga"? Ona je u onome što možemo i smemo da zovemo činjenicama. Kada pouzdano znamo ili imamo zaista vrlo utemeljene razloge da verujemo da je to i to stvarnost, onda na osnovu te stvarnosti donosimo zaključke, određujemo se spram nje, na njoj vežbamo i izoštravamo svoj vrednosni sistem, da ne rečem *weltanschauung*. Kako ćemo se prema nekoj stvarnosti (na primer: "pada kiša") odrediti, to je do naših uverenja i preferencija. Neko će tvrditi da je dobro što pada kiša, drugi će misliti da to nikako ne valja. Treći će biti ravnodušan. Neko će poneti kišobran, drugi kabanicu, treći će hodati gologlav i mokroglav jer mu je baš tako ćeif, četvrti neće ni izlaziti iz kuće dok mu se ne dojavi da je suvo. Sve su to legitimni izbori, i svi su bazirani na zajedničkoj, pri tome tačnoj i proverljivoj premisi: "pada kiša". U ovoj situaciji, kiša je "zlatna podloga", a naše načelno i praktično reagovanje na nju je "novac": ako je "realan" i ako je naš, naša je stvar kako ćemo ga potrošiti.

U famoznoj "Boletovoj priči" sve je bilo drugačije: sve što smo znali je da je Stanišljević priznao da je sakrio nekakvo oružje u Boriku. Odatle je krenula hiperinflacija iliti metastaziranje "interpretacija" koje su u činjenice naprosto učitale ono što im se učinilo zgodnim, i dobili smo ceo onaj narativ o "terorizmu", a onda su se na to primili svi oni koji su u to isprojektovali sve zamislive sopstvene fantazije, već u zavisnosti od svetonazorne pozicije sa koje su "intervenisali" u javni diskurs. Bez tog "spina" (poslednji put ga koristim!) o "terorizmu", Andrej Nikolaidis ne bi imao povoda da napiše famozni tekst sa nekoliko bizarnih iskliznuća; da on nije napisao taj tekst, ne bi ni usledili poznati Odjeci & Reagovanja iz beogradskih, podgoričkih i banjalučkih rodoljubačkih kuhinjica; da njih nije bilo, ne bi Forum pisaca izdao čuveno Saopštenje, a Sreten ga Ugričić ne bi potpisao, jer ne bi imao šta. Na koncu, da nije bilo svega toga, Ugričić bi dan-danas bio upravnik Narodne biblioteke Srbije, a Ivica Dačić bi bio za nijansu manje Patriota, za onu nijansu koju mu je u ionako nepodnošljivo prebogat CV doneo skalp jednog notornog "podržavaoca terorizma".

Ono što smo ranije podozrevali, sada kanda i znamo: cela je priča od početka *veštačka konstrukcija*, to jest sagrađena je na pogrešnoj premisi. Dakle, *ni na čemu*. Nikoga taj Stanišljević nije nameravao da diže u vazduh, ni iz "nacionalnih" ni iz "klasnih" razloga. Čovek je samo hteo da prihoduje nešto, vremena su kokuzna. Sada se toj "Boletovoj priči", dakle, mora skinuti onaj *nečinjenični višak*, onako kako se hiperinflatornim novčanicama skida po nekoliko nula ne bi li ponovo ličile na nešto što nije sprdnja.

Međutim, šta? To što je sve što se dogodilo bazirano na nečemu nepostojećem, uopšte ne ukida u međuvremenu događeno. Hoće li sada Nikolaidisov tekst nestati u nekakvoj maglini Nerođenih Tekstova, hoće li Dačić Ivica & co. svečano vratiti Ugričića na čelo NBS, uz prigodno izvinjenje, možda u vidu "Miljacke" na uvce? Neće, to je jedino sigurno.

Čemu nas sve ovo uči, to jest, na šta nas podseća? To što je nešto laž, izmišljotina, proizvoljna spekulacija ili nevešta i nesolidna konstrukcija koja će se raspasti pri prvoj boljoj proveri, uopšte ne znači da neće proizvesti veoma *stvarne* posledice. Naprotiv, dobro tempirana laž može da razorno utiče na "stvarnost", na "istinu", i da joj tako promeni tok, da *zagospodari tokovima stvarnog*. O tome valja voditi računa uvek, a ovih predmajskih dana posebno. Iz dana u dan će rasti pritisak laži na činjenice; laži će proizvoditi posledice, jer sama laž nije "lažna", ona je stvarna, postojeća stvar. Da, istina je – od one metafizičke naravi – da činjenice "na kraju" uvek trijumfuju, ali ko vam garantuje da ćete sačekati "kraj" u jednom komadu? I gde je taj "kraj" uopšte, i ima li osvetljenog i asfaltiranog puta do tamo? ◂

foto: m. milenković

Strategije i promene

Od 28. marta, Nacrt dugo očekivane strategije razvoja obrazovanja u Srbiji do 2020. dostupan je javnosti. Javna rasprava o ovom dokumentu počela je 3. aprila. U ovom broju "Obrazovanja za XXI vek" razgovarali smo sa njenim autorima u nameri da razjasnimo deo nedoumica i spekulacija koje se u vezi sa strategijom javljaju. Sudeći po Nacrtu, obrazovni sistem Srbije do 2020. godine očekuju korenite promene u svim njegovim segmentima.

U ovom broju, bavili smo se i edukativnim programima u kulturi. Muzej savremene umetnosti uveliko radi na promovisanju svojih sadržaja kao idealnog okruženja za nastavni proces. Osim toga, nedavno je u Beogradu predstavljen *Vodič kroz kreativno dramski proces,* novi pokušaj da se postojeći klasični načini predavanja nastavnog gradiva osavremeni kreativnom dramom.

Strategija obrazovanja

Korenite promene

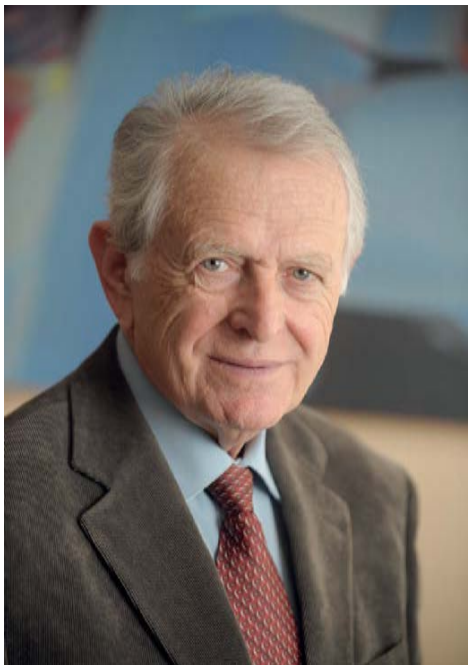
Imajući u vidu sve ciljeve Strategije za razvoj obrazovanja, jasno je da su oni svakako poželjni. Međutim, ostaju dva ključna pitanja u vezi sa njenim sprovođenjem: koliko je osam godina, koliko je ostalo do 2020. realan rok da oni budu ispunjeni, a drugo koliko je temeljne promene u sistemu obrazovanja moguće sprovesti bez temeljnih promena u privredi, na tržištu rada, a dobrim delom i bez temeljnih društvenih promena

Početkom aprila počela je javna rasprava o Strategiji razvoja obrazovanja u Srbiji do 2020. Još pre nego što je ugledao svetlost dana, Nacrt ovog dokumenta izazvao je mnoge kontroverze i otpor, samo na osnovu glasina o onome što će se u njemu naći. Od 28. marta, Nacrt strategije razvoja obrazovanja dostupan je javnosti na sajtu Ministarstva prosvete, a javna rasprava o njoj održana je u Vranju i Zaječaru. U izradi strategije učestvovalo je više od 200 stručnjaka, a ona se bavi pitanjima kakav treba da bude sistem obrazovanja u Srbiji do 2020, kojim strateškim politikama, akcijama i merama se može ostvariti razvoj obrazovanja, polazeći od stanja u kom se ono u Srbiji trenutno nalazi.

Već u samom startu, Nacrt strategije izazvao je mnoge nedoumice, kao i negodovanje dela stručne i široke javnosti. Sindikati obrazovanja ocenili su strategiju kao spisak lepih, ali teško ostvarivih želja. O do sada iznetim primedbama na strategiju razgovarali smo sa koordinatorima grupa za njenu izradu. Jedan od ciljeva strategije koji je izazvao kontroverze jeste povećanje broja visokoobrazovanog kadra u Srbiji na 38,5 odsto do 2020, što u ovom trenutku, kada Srbija raspolaže sa svega 6,2 odsto visokoobrazovanih, zaista izgleda kao samo još jedna lepa želja. Međutim, koordinatorka radne grupe za doktorske studije, Vera Dondur, objašnjava u razgovoru za "Vreme" da je reč o pogrešnom razumevanju ovog dela teksta: "Naša projekcija je 38,5 odsto visokoobrazovanih u starosnoj grupi od 30 do 34 godine, što nije nedostižno, budući da sada taj procenat iznosi oko 26 odsto u ovoj starosnoj grupi." Državni sekretar u Ministarstvu prosvete i nauke Radivoje Mitrović kaže da je u poslednjih pedeset ili šezdeset godina, situacija u svetu kardinalno promenjena, a da je sada pitanje kako naš sistem obrazovanja može da odgovori na tu novu situaciju: "Možemo ili imitirati promene u svetu, ili dijagnostifikovati stanje u Srbiji i naći odgovor na stanje u društvu, a onda i u obrazovnom sistemu. Nije nam cilj da se samo reformišemo kao obrazovni sistem, već da transformišemo društvo, da iz stanja krize, nemaštine i haosa pređemo u stanje normalnosti i prosperiteta. Ta transformacija mora da bude zasnovana na znanju, korišćenju savremenih tehnologija, harmonizovana sa svetom, a ne kontra svetu i u atmosferi izolacije."

Povećanje broja visokoobrazovanih je svakako poželjno, međutim, postavlja se pitanje kako sprečiti staru boljku srpskog visokoobrazovanog sistema: hiperprodukciju i inače sufucitarnih kadrova na tržištu rada, a malo interesovanje na fakultetima koji obrazuju deficitarne profile. Vera Dondur objašnjava da strategija kaže da će zemlja definisati prioritete, da će regulisati procenat onih koji upisuju fakultete iz oblasti tehničkih i tehnoloških nauka, a kao i procenat u oblasti društveno-humanističkih nauka: "Visoko obrazovanje će svima i dalje biti dostupno, ali, budžetsko ulaganje će biti usmeno prema prioritetima zemlje. Mi i sada imamo veći procenat budžetski finansiranih studenata na tehničkim, nego na društvenim fakultetima. Dakle, država može da odredi čije će studije finansirati, ali ne može da spreči svoje građane da studiraju ono što žele." Kada je o finansiranju studija reč, strategija predviđa i povratak statusa sufinansirajućih studenata. Vera Dondur kaže da je sistem sada nepravedan u tom smislu što, ako, recimo, fakultet prima 100 budžetskih studenata, onom koji je 100. na rang-listi bivaju pokriveni svi troškovi studiranja, a 101. nije plaćeno ništa.

Jedan od koordinatora za izradu strategije, prof. dr Ivan Ivić, napominje da Srbiji, zbog smanjenja prirodnog priraštaja, preti rizik da ostane bez ljudskog kapitala: "Tu postoje dve mere koje primenjujemo i mi i ostatak razvijenog sveta. Jedno je celoživotno obrazovanje koje strategija obuhvata, i koje omogućava da se ljudi tokom celog života edukuju, te da se ljudski kapital obezbeđuje iz te rezerve. Prošle godine je sistem visokog obrazovanja u Srbiji obuhvatao 55.000 ljudi. Kada generacija koja sad završava osnovnu školu dođe na red, biće

REFORMATORI SRPSKOG OBRAZOVNOG SISTEMA: Vera Dondur, Vlastimir Matejić, Ratko Jankov, Radivoje Mitrović, Ivan Ivić

Foto: A. Anđić

ih 35.000. Jasno je o kolikom padu priraštaja pričamo. Imamo manje ljudi, ali baš zato moramo da podignemo kvalitet obrazovanja i otud potreba za visokim procentom visokoobrazovanih unutar starosne kategorije od 30 do 34 godine."

Još jedna od odredbi strategije koja je izazvala blago uznemirenje jeste ona koja se bavi podizanjem kvaliteta nastavnog kadra, što je upravo među prosvetnim radnicima unelo nelagodu. Prof. dr. Ratko Jankov, koordinator radne grupe za obrazovanje nastavnika kaže za "Vreme" da je kvalitet diplome uvek zavisio od onoga ko tu diplomu izdaje: "Pošto su se kod nas neke stvari pobrkale, na nekim mestima zaista nema kvaliteta. Podizanjem kriterijuma dobijamo garanciju da će kvalitet biti postignut. Kvalitet nastavnog kadra podrazumeva otvaranje univerziteta. Sistem ni sad nije loše postavljen, svi nastavnici na Univerzitetu imaju reizbor na pet godina, treba samo omogućiti da to zaista bude i sprovedeno, da bude povećana konkurentnost." Prof. dr Vlastimir Matejić, koordinator radne grupe za izradu strategije, kaže da mi imamo jedan krupan defekt u izboru nastavnog kadra: "Stručne kvalifikacije i naučni radovi se u velikoj meri uzimaju u obzir, a osposobljenost za nastavu, za prenošenje znanja skoro da su sasvim zanemareni. To znači da su nam potrebne i neke nove uloge, poput uloge mentora, uključivanja studenata u naučnoistraživački rad. Reizbor bi trebalo da uzima u obzir pre svega sposobnost za prenošenje znanja."

Obavezno srednje obrazovanje još jedan je od ciljeva strategije koji su izazvali negodovanje javnosti, uz generalnu primedbu da će to dovesti do pada kriterijuma za ocenjivanje. Profesor Ivić kaže da je opet reč o pogrešnom čitanju teksta strategije: "Strategija predviđa mogućnost da se do 2020. uvede mogućnost obaveznog obrazovanja do punoletstva. Poenta je u tome da se omogući dvogodišnje, trogodišnje i četvorogodišnje srednje obrazovanje. Osnovna škola ne pruža mogućnost za zapošljavanje. Ovime se uvodi zakonska obaveza školovanja do prvog stupnja spremnosti za izlazak na tržište rada." On dodaje da to ne znači povećanje kapaciteta i finansijskih obaveza srednjih škola, jer zemlja već raspolaže kapacitetima. Već sada, oko 98 procenata svršenih osnovaca upisuje srednje škole, a pošto je populacije sve manje, nema govora o preopterećenju.

Na kraju krajeva, imajući u obzir sve ciljeve strategije, jasno je da su ciljevi koje ona sebi zadaje svakako poželjni. Međutim, ostaju dva ključna pitanja u vezi sa njenim sprovođenjem. Jedno je koliko je osam godina, koliko je ostalo do 2020, realan rok da oni budu ispunjeni, a drugo koliko je temeljne promene u sistemu obrazovanja moguće sprovesti bez temeljnih promena u privredi, na tržištu rada, a dobrim delom i bez temeljnih društvenih promena. Sagovornici "Vremena" saglasni su u tome da promene u obrazovanju mogu da čekaju ove druge, ali, moguć je i drugačiji smer: da korenite promene u obrazovanju stvore potencijal za promene u drugim oblastima. ◂

J. Gligorijević

Kreativna drama

Učenje je igra

Učenje kroz kreativnu dramu priprema mlade ljude za život u zajednici. U bezbednom okruženju igre i fikcije mladi istražuju situacije, moguća rešenja i njihove posledice, upoznaju ličnu snagu i slabosti, ispituju ponašanje i odnos prema drugima u datoj situaciji. U zaštićenoj sredini dramskog prostora učesnici slobodno izražavaju svoje mišljenje kroz preuzimanje uloge u datoj situaciji

Kad se učenik zapita "zašto moram ovo da učim, kakve to ima veze sa mnom i sa životom?", to je znak njegovom nastavniku da primeni kreativnu dramu. Smatra se da je kreativna drama najneposredniji način kojim pedagog može učenicima da približi nastavno gradivo. Nastavnici u Srbiji još ne primenjuju ovaj metod, zato što im je nepoznat.

Novi pokušaj da se postojeći klasični načini predavanja nastavnog gradiva osavremeni kreativnom dramom predstavlja nedavno promovisani *Vodič kroz kreativno dramski proces*, prvi priručnik ove vrste u Srbiji. *Vodič* je rezultat projekta Dramska edukacija za interkulturalno učenje (*Intercultural Drama Education And Learning* – IDEAL), a finansira ga Evropska unija kroz program "Podrška civilnom društvu". Nastao je nakon jednogodišnjeg rada tima dramskih i plesnih pedagoga sa oglednim grupama nastavnika u Beogradu, Nišu, Smederevu i Zrenjaninu na edukaciji za dramski rad sa mladima. Vodič je dostupan na sajtu njegovog izdavača 'Bazaarta' iz Beograda, organizacije umetnika koja ima za cilj razvoj savremenih izvođačkih umetnosti i njihov dijalog sa društvom: *www.bazaart.org.rs*.

Vodič kroz kreativno dramski proces će uputiti "pedagoge na metode i principe kojima će moći da vode proces kreativne drame", objašnjava Marina Milivojević-Mađarev, urednica ovog izdanja. "Podeljen je na osam poglavlja u kojima je objašnjeno šta je kreativni dramski proces, zašto ga treba primenjivati, ko može da učestvuje u njemu, kako ga voditi, zbog čega u kreativnom radu koristimo različite medije i podsticaje, na koji način nastaje predstava od dobijenog materijala, kome se obraćamo tom predstavom, i kakvu promenu ostvaruje kreativni dramski proces. Vodič ima 11 autora. Može da se čita na uobičajen način, listanjem stranica, a za one koji hoće odmah odgovor na pitanje koje ih zanima, omogućeno je da ga dobiju odmah nakon klika."

Šta je kreativni dramski proces?

Sunčica Milosavljević, glavna i odgovorna urednica *Vodiča kroz kreativno dramski proces*, i menadžer ovog projekta Bazaarta, objašnjava: "Kreativna drama je metod, način ili pristup kako sa učenicima na osnovu njihovih iskustava i na osnovu nečega što ih zanima – citata iz knjiga koje im se dopadaju, ličnih dnevničkih zapisa, nastavnih predmeta koji su im dragi – razvijamo dramsku strukturu. Igrom na planu fikcije učenik saznaje teme, ličnosti i vrednosti iz nastavnih predmeta. Kada primenimo kreativnu dramu, kada umesto da učimo napamet ili insistiramo da se zapamte godine, kada mi to gradivo zajedno odigravamo, stvara se empatski most između mladih i gradiva koje se obrađuje, stvara se most između njihove kulture i kulture drugog naroda, drugog načina mišljenja. Rad kroz dramski proces, znači uključiti u nastavu lično iskustvo i kreativnost učenika, menja njihov odnos prema temi koja se obrađuje: oni postaju autori svog učenja i usvajanja znanja. Ono postaje lično, duboko doživljeno znanje i sastavni deo ličnosti. To je dugotrajan rad i zato govorimo o procesu. Ne zasniva se samo na racionalnom nivou, što je osnova našeg postojećeg obrazovnog sistema, već i na iskustvenom, što znači da uključuje emotivnu i socijalnu inteligenciju i različite druge komponente ličnosti na koje klasični obrazovni sistem ne obraća pažnju."

Učenje kroz dramu je ključno za još jednu komponentu koja nije zastupljena u obrazovanju – za vaspitanje. Naime, kreativna drama omogućava da mladi ljudi usvoje ne samo znanja i veštine već i životne vrednosti. U saradnji i razmeni sa drugima, mladi ljudi razvijaju veštine dijaloga, zastupanje sopstvenog i uvažavanja tuđeg mišljenja, spremniji su na kompromise i za ispitivanje različitih rešenja. Zajednički rad stvara bolje i otvorenije veze i odnose među učesnicima, ali i sa pedagogom. Razvijaju se solidarnost, odgovornost i samopouzdanje, veštine timskog rada, preuzimanja i prepuštanja vođstva, što su sve važna lična i životna iskustva. Na taj način se ostvaruju dragoceni efekat i ishod: omogućava se mladom čoveku da postane deo otvorenog društva, i da u njemu dođe do izražaja. Ovo je, znači, proces koji donosi rezultate tek nakon nekoliko godina, ali je zato snaga tog rezultata nemerljivo velika po društvo.

Za nastavnike je, naravno, praktična primena najbitnija: kako je moguće kreativni dramski pristup upotrebiti na nastavni program i plan. Prenosimo dva iskustva iz prakse, stečena nakon Bazaartove edukacije.

"Kreativna drama je igra, a ja volim da se igram i koristim učionicu za to na svojim časovima sociologije, ustavnog prava i građanskog vaspitanja", kaže Nada Banjanin-Đuričić, profesorka Železničko-tehničke škole u Beogradu. "Građansko vaspitanje pruža mnoge mogućnosti za kreativnu dramu, ono predviđa da se u nastavi izvede, na primer, simulacija diskriminacije, koja je dragocena zato što učenik može da oseti kako je to biti neko drugi. Na času može da se kreira reklama, da se oseti proces manipulacije, da se simulira razgovor sa šefom, mogu da se kreiraju razne životne situacije. Kako igra pomaže mladima, kako ih priprema da učestvuju i menjaju okolinu u kojoj žive? Tako što budi osećaj slobode, pomaže sazrevanju, introspekciju, odagnava strah, tera vas da mislite, da kreirate, a ako pogrešite – ništa ne boli, a uči vas kako da u životu ne napravite tu grešku."

PRIPREMA ZA ŽIVOT U ZAJEDNICI: Kreativna drama

Dafina Žagar, profesorka srpskog jezika i književnosti u Školi za dizajn tekstila, časove lektire namenjene romanu *Čiča Gorio* počela je sledećom pričicom od nekoliko redaka baziranom na sižeu ovog Balzakovog romana: "Anin otac je profitirao za vreme rata i za kratko vreme vrlo se obogatio. Kad je došlo vreme, ona se udala za biznismena i otac je bio zadovoljan. Nije srećna u tom braku i ubrzo nalazi mladog ljubavnika Filipa. Filipu odgovara veza sa Anom. On poznaje Aninog oca, koji podržava njegovu i Aninu vezu. Filip i Ana žive na račun Aninog oca, ali on ubrzo umire." Zatim je podelila učenike u četiri grupe zato što je i u pričici bilo četiri lika, i zamolila ih da vrednuju te likove, da diskutuju o njima, brane ih i napadaju, da ih iskustveno povežu sa svojim vremenom. Zatim ih je navela da zamisle kako bi, na primer, izgledao susret između Ane i Filipa, što je rezultiralo odigravanjem te dramske scene. "Nakon toga su dobili zadatak da pročitaju *Čiča Gorija*, da likove o kojima smo razgovarali nađu u delu i da ih posmatraju na isti način na koji su o njima pričali. Cilj je da učenici iskustveno prožive ono što treba da analiziraju u tom književnom delu, zato što nije problem samo što deca ne čitaju već i što ne znaju da čitaju. A zašto je to tako? Zato što nisu naučeni da povezuju iskustvo sa onim što čitaju."

Iz dramskog procesa prirodno nastaje predstava koja se tiče mladih autora i mlade publike. Kroz preplitanje ličnih priča, sećanja, porodičnih istorija sa fikcijom ili književnim delom, nastaje originalan materijal za predstavu. "Proces rada može i ne mora krenuti od dramskog ili književnog predloška kao metafore onoga što mladi žele da saopšte.

Bilo da se oslanja na literarno delo ili ne, predstava će govoriti o svetu mladih, saopštiće njihove stavove i uverenja i postaviće važna pitanja društvu i svetu", napisala je Anđelija Jočić u *Vodiču*, jedna od 11 njegovih autora. "Učenje kroz kreativnu dramu priprema mlade ljude za život u zajednici. U bezbednom okruženju igre i fikcije mladi istražuju situacije, moguća rešenja i njihove posledice, upoznaju ličnu snagu i slabosti, ispituju ponašanje i odnos prema drugima u datoj situaciji. U zaštićenoj sredini dramskog prostora učesnici slobodno izražavaju svoje mišljenje kroz preuzimanje uloge u datoj situaciji. Svako ima priliku da predoči svoje viđenje događaja i razvoja situacije bez osude drugih učesnika. Svako može zauzeti i suprotstavljenu poziciju. Na ovaj način mlad čovek uči da sagledava situaciju iz ugla nekog drugog i tako bolje razume njegova osećanja, stavove i ponašanje. Razvijaju se tolerancija i empatija i mlad čovek uči da razume i prihvata drugačije poglede na svet."

U svetu, za kreativnu dramu se zna od druge decenije prethodnog veka, od takozvane Britanske škole. U nastavi se prvo širila u društvenim naukama, a u poslednje vreme se sve češće primenjuje i u prirodnim. Ni kod nas kreativna drama nije nov model, osim pionirskog rada Zore Bokšan u Dramskom studiju nekadašnjeg Doma pionira, i osim dinamičnog razvoja kreativne drame po originalnom konceptu Ljubice Beljanski-Ristić u Škozorištu i Školigrici – programima Centra za kulturu Stari grad, u kojima je kreativna drama snažno uticala na brojne generacije dece i mladih, ali i na pedagoge, prednosti ovog metoda uglavnom su nepoznate školskoj praksi. Ministarstvo obrazovanja je uvažilo uticaj ovih programa na predškolsko obrazovanje, ali dometi Školigrice, ni pet godina nakon njenog gašenja, nisu dostignuti.

Po dokumentu "Ključne kompetencije Lisabonske strategije obrazovanja", pod ključnim kompetencijama podrazumevaju se znanja, umeća i veštine, koje dete treba da stekne i razvije kroz proces obrazovanja, a najbliži način da ih predstavimo jeste – osposobljavanje dece za praktičnu primenu stečenih znanja. Prema istraživanju "Drama unapređuje ključne kompetencije Lisabonske strategije obrazovanja (DICE)", koje je sprovedeno od 2008. do 2010. godine, u 12 zemalja, na skoro 5000 ispitanika, što je najveći do sada poznat uzorak u socijalnim istraživanjima, uverljivo je potvrđen snažan uticaj drame na razvoj pet od osam ključnih kompetencija. Prema podacima našeg ministarstva prosvete, vrednovanim po evropskim standardima merenja pismenosti, 45 odsto naše dece izađe iz osnovne škole nepismeno.

Učenici četiri grada u kojima je sprovedena edukacija Bazaarta o kreativnoj drami, pohvalo su opisivali te časove: mnogo su zanimljiviji od uobičajenih, na njima lakše nauče i ne zaboravljaju naučeno. Njihove ocene su, zar ne, najmerodavnija preporuka *Vodiču kroz kreativno dramski proces.* ◂

Sonja Ćirić

Kulturna edukacija

Muzej kao učionica

"Cilj muzejskih edukativnih programa je korišćenje muzejskih zbirki kao nastavnog sredstva. Frontalna nastava gubi svoje primarne pozicije već godinama u Evropi i u svetu. A po čemu to znamo? Po tome što deca beže iz škole. Ne beže zbog loših ocena, već zbog dosadnih modela nastave, dosadnih metodoloških principa", ukazuje Vesna Milić, kustos Muzeja savremene umetnosti

Edukativni program Muzeja savremene umetnosti ima dugu tradiciju. Od osnivanja muzeja, 1965. godine, obraća se velika pažnja na obrazovnu dimenziju. Nekadašnji programi su se koncepcijski razlikovali od današnjih, ali su oduvek obuhvatali sve ciljne grupe publike – rad sa decom, omladinom, opštom publikom.

Prvo odeljenje koje se bavilo edukacijom, nastalo iz pedagoške službe Muzeja 1974. godine, bio je Centar za vizuelnu kulturu. Programi koje je Centar na početku vodio bili su zasnovani na metodologiji permanentnog obrazovanja i društvene usmerenosti ka umetnosti. Osnovni cilj Centra bilo je obrazovanje putem umetnosti i njegove aktivnosti obuhvatale su serije javnih seminara i predavanja u Muzeju, ali i saradnju sa školama, fakultetima, fabrikama i društvenim preduzećima, s namerom da se obrati najširoj publici.

Današnja uloga Centra prilagođena je novoj društveno-političkoj situaciji, ali takođe i aktuelnim umetničkim praksama. Osnovna uloga Centra je da podstiče participaciju različitih društvenih grupa i profesionalaca različitih profila u programima Muzeja. Nova metodologija rada podrazumeva serije tematskih radionica, laboratorije za individualnu ili grupnu proizvodnju gde bi se istraživački ili umetnički projekti kritički bavili pitanjima predloženim u okviru opšte teme Centra.

Programi koji su dosad vođeni bavili su se pitanjima i problemima savremene umetnosti, ali i njenom društvenom ulogom, tako da su tematske celine bile sledeće: način na koji se proizvodi društveni prostor u Srbiji danas, urbane transformacije i mogućnosti samoorganizovanja građana, problem marginalizacije različitih društvenih grupacija i mogućnost da se one osnaže, način na koji se piše istorija i kako se dominantni istorijski narativi mogu rekonstruisati i dekonstruisati...

Svaki projekat Centra orijentisan je na podsticanje proizvodnje umetničkih ili istraživačkih radova, ali i na proizvodnju znanja. Tako je prvi projekat Centra proizveo publikaciju od dvadesetak priloga, sačinjenih od sociološkog istraživanja, eseja i teorijskih tekstova, umetničkih projekata, uz DVD koji sadrži pet dokumentarnih video-radova.

"Projekti Centra za vizuelnu kulturu nemaju formu seminara ni akademski profil. Dinamika rada u godišnjim i višegodišnjim ciklusima s određenim tematskim fokusom je različita i bila je uslovljena i iseljenjem iz zgrade Muzeja savremene umetnosti na Ušću, u čijoj se sali za predavanja odvijao rad i javne prezentacije. Posle preseljenja u privremene kancelarije u Boti ćevoj ulici, radionice novog projekta odvijale su se uglavnom u tom prostoru", objašnjava dr Zoran Erić, kustos Centra za vizuelnu kulturu Muzeja savremene umetnosti.

Centar je do sada sarađivao sa mnogim obrazovnim i društvenim institucijama, kako na lokalnom tako i na međunarodnom nivou. "Postoji više vidova saradnje Centra sa drugim institucijama, bilo kroz partnerski rad na projektima ili kroz saradnju na predstavljanju različitih umetničkih ili istraživačkih radova, proizvedenih u kontekstu radionica Centra. Prvi projekat 'Diferencirana susedstva Novog Beograda' je, na primer, predstavljan u vidu dokumentarnih izložbi u Mesnoj zajednici Dunavski kej, Opštini Novi Beograd, Kunstraumu u Minhenu, Mestnoj galeriji u Ljubljani. Zatim kroz projekcije i prezentacije projekata uz javnu diskusiju u Galeriji 'Miroslav Kraljević' u Zagrebu, u Arhitektonskom centru u Beču, i kroz predavanja ili prezentacije o aktivnostima Centra u brojnim institucijama kulture u Aleksandriji, Amsterdamu, Bukureštu, Cirihu, Stokholmu, Skoplju itd. Izuzetno važna saradnja na projektu 'Beograd: Drugi pogled' ostvarena je u poslednje tri godine sa Centrom za međunarodne umetničke studije."

Jedan od poslednjih sprovedenih projekata pod nazivom "Od dionizijskog socijalizma do predatorskog kapitalizma", imao je za cilj preispitivanje društvenih tokova u Jugoslaviji, a potom u Srbiji, u poslednjih pedesetak godina. Učesnici radionica su kroz praktičan rad razvijali aktivan kritički stav spram načina na koji se istorija piše, i sa tim stavom pristupali kreativnom procesu u medijima, u kojima inače rade. Projekat je obuhvatao tri radionice: filmsku, koju je vodio reditelj Želimir Žilnik, audio,

kojoj je mentor bio kompozitor Miroslav Savić Mipi, i radionice za oblikovanje prostora, pod vođstvom vizuelnog umetnika i arhitekte Milorada Mladenovića.

"Ove godine radimo na novom istraživačkom projektu započetom prošle godine pod nazivom "Nesvrstani modernizam" u saradnji sa institucijama iz Beča i Berlina. Projekat se bavi analizom istorijskog konteksta u kom su nastale supranacionalne konstelacije poput Pokreta nesvrstanih, njihovim tadašnjim emancipatorskim potencijom, i mogućnošću reartikulisanja tih principa u današnjem globalizovanom svetu", priča dr Zoran Erić.

Posle praznog prostora devedesetih, kad je u izlagačkom i u ostalim segmentima Muzej bio u stagnaciji, razvili su se novi vidovi edukativnih programa na iskustvima referentnih kuća u svetu. Tako je nastao niz programa za decu i omladinu, ali i za prosvetne radnike. Dečji klub Muzeja savremene umetnosti osnovan je 2002. i podeljen na dva segmenta – na juniore i seniore. Okuplja decu od pet do petnaest godina. Omladinski klub nastao je 2006. godine i okuplja srednjoškolce i studente. Tri godine kasnije, 2009. osnovan je i nastavnički klub, koji obuhvata sve učitelje, nastavnike i vaspitače.

ENTUZIJAZAM: Vesna Milić i Svebor Midžić

"Cilj muzejskih edukativnih programa je korišćenje muzejskih zbirki kao nastavnog sredstva. Frontalna nastava gubi svoje primarne pozicije već godinama u Evropi i u svetu. A po čemu to znamo? Po tome što deca beže iz škole. Ne beže zbog loših ocena, već zbog dosadnih modela nastave, dosadnih metodoloških principa", ukazuje Vesna Milić, kustos Muzeja savremene umetnosti. U resurse okruženja ne spadaju samo muzeji i galerije već i pošte, bolnice, ulice. Prema rečima Vesne Milić, korišćenjem ovih resursa smanjuje se rizik od sticanja reproduktivnih znanja i ide se u pravcu usvajanja funkcionalnih znanja. "Svaki nastavni proces koji ne podrazumeva integrativni i aktivni pristup nastavi nije primeren današnjem vremenu ni potrebama generacija koje se vaspitavaju. Dok smo bili u zgradi na Ušću, mogli smo da radimo sa mnogo većim brojem dece. Sad radimo u prostorima dva legata i salona Muzeja, i to su manji prostori, ne možemo da pozovemo veliki broj dece."

Dečji klub ima više od dve hiljade članova, mada taj broj nije moguće tačno utvrditi, jer su neka deca vremenom prešla u omladinski klub, a neka su prestala da dolaze. Omladinski klub broji oko 700 članova, ali i taj broj varira. Nastavnički klub funkcioniše na drugačiji način. Ne postoje članovi, već postoji evidencija o onima koji su prošli seminare i o onima koji trenutno sarađuju sa Muzejom. Saradnja se odvija tako što nastavnici, učitelji ili vaspitači pronalaze načine da dovedu svoju decu, tj. svoje odeljenje u Muzej, ali ne na izložbe, već da bi obradili neku svoju metodsku jedinicu. Međutim, taj broj je mali u odnosu na broj prosvetnih radnika koji su prošli seminare. "Najveći broj ljudi smatra da je to dobra ideja, ali da nije izvodljiva u ovakvom školskom sistemu. Ako neko hoće da dovede decu, to ne može da uradi za vreme jednog školskog časa. Oni najhrabriji, najveći entuzijasti uspevaju i to", ističe Vesna Milić. Realizaciju radionica sa kustosima rade umetnici. Zajedno vrše odabir teme za koju smatraju da će biti najzanimljivija ciljnoj grupi sa kojom rade. Teme su pre svega bazirane na društveno-aktuelnim pitanjima, i predstavljaju neku vrstu pomoći predmetu Građansko vaspitanje. Na zahtev nastavnika, može da se organizuje i radionica koja se bavi temom povezanom sa njihovim predmetom. Seminar je akreditovan za sve profile nastavnika od Zavoda za unapređivanje obrazovanja i vaspitanja.

Edukativni program se finansira iz budžeta Muzeja i Ministarstva kulture, a budžet za taj program je znatno manji od budžeta za izložbe. Za sad može da se isfinansira po jedna radionica mesečno za svaki klub.

U okviru Muzeja savremene umetnosti, a u saradnji sa Novom akademijom umetnosti, jednom od novih privatnih institucija visokoškolskog obrazovanja koja se bavi kulturom i umetnošću, sprovodi se još jedan edukativni projekat pod nazivom kurs Kultura i umetnost u socijalističkoj Jugoslaviji.

Projekat se bavi kulturom i umetnošću od 1945. do 1990, ali u intelektualno-kulturnom kontekstu jugoslovenske zajednice. Cilj kursa je da se problematizuje to nasleđe, da se vidi na koji je način ono danas relevantno. Kurs je zatvorenog tipa i trenutno ima oko četrdeset polaznika, koji su uglavnom postdiplomci.

"Naš pristup je toliko interdisciplinaran, da pomera granice onoga što se obično smatra interdisciplinarnošću. Pokušavamo da izađemo iz okvira onoga što već postoji na Univerzitetu umetnosti u okviru njihovih interdisciplinarnih studija, koji je ipak jedan strožiji akademski profil. Jugoslavija je postala metafora za niz značenja i mi ne možemo više da mislimo pojmove poput modernizacije, progresa, urbanizacije, popularne kulture, integracije visoke i niske kulture, bez jugoslovenskog segmenta u svemu tome. Ono što pokušavamo sa ovom školom je da ponovo uvedemo jednu vrstu priče, narativa o jugoslovenskom nasleđu. To je cilj ove škole, da uopšte može da se misli taj period, pošto mlađe generacije kao da imaju određenu vrstu aktivnog zaborava, kao da je uložen napor da se taj period zaboravi. Mi pokušavamo da uvedemo ponovo sećanje na to, da ga obnovimo makar ono bilo traumatično u nekim segmentima. Bez vizuelnog jezika nema puta napred, jezik je osnov onoga kako se danas vizuelno komunicira u svetu. Kod nas je rađeno na tome da se taj jezik zaboravi, potisne. Na kraju krajeva, kad vidite kakva je situacija sa zgradom Muzeja savremene umetnosti na Ušću, od 2007. je van upotrebe, jasno vam je koliki je stepen nebrige prema tom nasleđu. Muzeji su prostor edukacije, prostor eksperimenta, jedino mesto gde se zaista nešto novo dešava. Insistiramo na tome da za predavače dovodimo ljude koji su najveći profesionalci iz različitih polja. Imamo dva predavanja nedeljno, a seminari su dvomesečni i održavaju se u Legatu "Milice Zorić i Rodoljuba Čolakovića". To je neka vrsta edukativnog "haba" muzeja, jedan od prostora koji je posvećen samo edukativnim programima", govori Svebor Midžić, koordinator ovog kursa.

Za ovaj kurs postoji minimalna kotizacija od 2500 dinara za ceo semestar, kako bi se pokrili neki mali troškovi koji nisu pokriveni grantom koji je Muzej dobio od Fonda za otvoreno društvo, u okviru njihovih akademskih visokoškolskih programa.

Prvi semestar je počeo u oktobru 2011, a završava se 25. maja predavanjem Ivana Čolovića o novokomponovanoj narodnoj muzici i njenim počecima sedamdesetih godina prošlog veka.◂

Nema osiguranja za škole

Kako javlja Radio 021, većina osiguravajućih kuća odbila je da novosadskim školama pokrije troškove sanacije štete koja je nastala zbog obilnog snega ove zime, kažu u Gradskoj upravi za obrazovanje. Prema rečima načelnika Zorana Kuzeljevića, u tim društvima kažu da ugovorima nisu predviđene ovakve situacije. "Nažalost, mi kao uprava možemo samo da konstatujemo da se osiguravajuće kuće nisu baš pokazale i pored jako velikih sredstava koja Grad izdvaja za te namene. Sve škole su se obratile osiguravajućim kućama i njihovi veštaci su izašli na teren, međutim, oni smatraju da ugovorom nije predviđena naknada štete u tim slučajevima", rekao je Kuzeljević.

Kako kaže, samo jedna osiguravajuća kuća je priznala ovu vrstu štete. Nezvanično, u pitanju je Dunav osiguranje: "Mi ćemo sugerisati školama da za sledeću školsku godinu jako dobro gledaju s kim sklapaju ugovore, da poprave te ugovore u svoju korist. Zaista mislim da je reč o poslovnom ponašanju koje datira daleko unazad i da je ova situacija pokazala da se nešto mora drastično promeniti." Član Gradskog veća zadužen za obrazovanje Nemanja Starović rekao je početkom marta da će Grad od osiguravajućih društava tražiti da pokriju troškove sanacije. On je naveo da Grad za osiguranje škola i vrtića svake godine izdvaja skoro milion evra i da zbog toga smatra da bi osiguravajuće kuće morale da se oduže i pokriju veći deo štete nastale elementarnom nepogodom.

Problemi na FPU-u

Oko 30 studenata Fakulteta primenjenih umetnosti (FPU) u ponedeljak je protestovalo ispred zgrade fakulteta zahtevajući da sa očišćenom godinom i 60 bodova pređu na budžet. Fakultet primenjenih umetnosti (FPU) i dalje ne može da se izbori sa problemom nedostatka novca potrebnog za normalno funkcionisanje ove ustanove, pa od ovih studenata koji su dali sve ispite u roku traži da plate školarine od 200.000 dinara. Isti problem fakultet je imao i prošle godine, kada oko 200 studenata koji su očistili sve ispite u godini nije moglo da pređe na budžet. "Prošle godine je veliki broj studenata ostvario 60 ESPB bodova, a fakultet nije imao sredstava da ih sve prebaci na budžet. Zato smo formirali rang-liste prema kojima su samo studenti sa visokim prosekom obezbedili mesto na budžetu. Za ostalih 200 to nije bilo moguće", izjavio je prodekan za nastavu FPU-a Danilo Stojanović. Ministarstvo prosvete je 2. marta studentima obećalo da će fakultetu uplatiti devet miliona dinara, čime bi oni koji imaju 60 bodova bili oslobođeni plaćanja školarine. Međutim, FPU se pravda da taj novac još nije uplaćen i studentima koji nisu uplatili 200.000 dinara ne dozvoljava da slušaju predavanja i polažu ispite. Sastanak studenata, dekana i predstavnika Ministarstva zakazan je za sredu.

Upis u srednje škole 18. aprila

Konkurs za upis nove generacije učenika u srednje škole biće objavljen oko 18. aprila, izjavio je Tanjugu pomoćnik ministra prosvete i nauke Zoran Kostić. "Konkurs se upravo priprema za štampanje i nadamo se da će biti predstavljen odmah posle uskršnjih praznika, oko 18. aprila", rekao je Kostić. Probni test male mature, na kome će biti potpuno nepoznati zadaci iz srpskog i matematike, osmaci će polagati 21. aprila, a za one koji tog dana ne izađu na test, rezervni termin je 28. april. Upisne aktivnosti i datum polaganja završnog ispita biće približni prošlogodišnjim, bez obzira na to što je zbog ledenog talasa školska godina produžena za nedelju dana. Od ove godine, kao novina uvodi se probno testiranje za učenike šestog razreda i za njih će test sa pitanjima iz biologije, istorije, fizike i geografije, biti održan u subotu, 31. marta. Razlog je to što će oni, kada budu u osmom razredu, na završnom ispitu, uz srpski i matematiku, polagati i treći test, kombinaciju pitanja iz pet predmeta (biće dodata i hemija). Probni testovi neće biti ocenjivani, ali će rezultati koristiti Zavodu za vrednovanje kvaliteta obrazovanja i vaspitanja koji radi evaluaciju. Kostić je ranije rekao da u Srbiji ima 78.000 učenika osmog razreda i da je za njih u srednjim školama rezervisan dovoljan broj mesta – pet do sedam odsto više od broja osmaka. U gimnazije će u novoj školskoj godini, prema Kostićevim rečima, biti upisano 22 odsto učenika. Uz konkurs će biti objavljen i informator, u kome se nalaze minimalan i maksimalan broj bodova koji je prošle godine bio potreban za upis u sve srednje škole u Srbiji.

Prilog "Obrazovanje za 21. vek" je specijalno izdanje nedeljnika VREME; br. 30; april 2012; Uređuje: Jovana Gligorijević, Fotografije: VREME.

Projekat je realizovan uz podršku Fonda za otvoreno društvo

piše: Ljubomir Živkov

Oni i mi

Šta ako lice već zaposleno u policiji nađe zaboravljeni novčanik pun strane valute i bonova za benzin, pa ga fino vrati vlasniku?

Pre nekoliko nedelja, možda i meseci, vreme mi izmiče u nejednakim i neravnomernim jedinicama, bejah što sam mogao svestranije obradio običajno pravo da pošteni nalazač ma čijeg izgubljenog novca bude nagradno prekomandovan u policiju, objasnio sam bio i zašto, policija lokalne heroje i takoreći udarnike poštenja nagrađuje, prima ih u svoje redove reklamirajući time i samu sebe: nema poštenja bez policije, ni policije bez poštenja...

Prvokooptirana beše šankerica iz Kraljeva, ubrzo joj se nakon istovetnog podviga pridružio mladić iz Novog Pazara; ukazao sam na moguće zloupotrebe policijske dobrovolje da zaposli u MUP-u svakog poštenog nalazača, nađu se dvojica varalica, jedan namerno izgubi novac, drugi to nađe i vrati mu, slobodni mediji stvar obnaroduju, i eto nalazaču zaposlenja u miliciji, bio sam doterao dotle da bih sam ja svoje vlastite pare mogao tobože naći (recimo u pošti, tamo gde visi tabla sa poštanskim brojevima, gde možete na kosoj ravni da napišete adresu i gde su javni telefoni sa kojih više niko ne telefonira) i odneti ih u najbližu polic. postaju: evo, našao sam ovu koverti, nisam ni brojao, ne treba mi tuđa muka, nije važno moje ime, samo da vi uđete u trag vlasniku, ali ako zakon to zahteva – zovem se tako i tako... Uglavnom ja za dvanaest i po hiljada evra ne podmitivši nikoga kupim sebi radno mesto i u policiji dočekam penziju, i tu sam dakle situaciju obradio, a život me je već prevazišao i ukazao na moj propust – šta ako čovek već zaposlen u policiji nađe zaboravljeni novčanik pun strane valute i bonova za benzin, pa ga fino vrati vlasniku čije ime lako nađe u istom novčaniku?! Što se sve baš i desilo pre neki dan u Novoj Crnji! Kako postupiti sa tim policajcem?! Ostaviti ga na istoj nezavidnoj dužnosti znači dovesti ga u neravnopravan položaj sa Kraljevčankom i Novopazarcem, ali kuda naviše s njim?! Premestiti ga u neku granu vlasti koja bi bila još poštenija od policije, gde je to, BIA, Javno tužilaštvo, Trgovinski sud, Sveti Sinod, Krunski savet, SANU?!...

Osvedočeno pošteni nalazač u policijskoj uniformi izdvojio se od svojih kolega pozornika: potonji bi najverovatnije i sami isto tako postupili, ali nisu, nisu imali sreće, ili nisu imali takvu moć opažanja, da uoče nečiji zaboravljeni novčanik, kofer u kome su kao na filmu naslagane divotne banknote, ili ubogu bošču u kojoj se ma koliko neuglednoj krije pozamašna svota novca. Dakle, ako za polismena iz Nove Crnje nema prekomande u neku još višu etičku sferu, morao bi biti unapređen u samoj policiji, zaslužio je povišicu i titulu koju kreativni tim MUP-a ima što pre da smisli...

Ovako divan rasplet ne bi u Nemačkoj bio baš moguć, evo zašto, naš heroj opazio je novac u pekari, gde je ušao da kupi doručak, možda i da doručkuje na licu mesta: naši policajci pogotovo zimi navraćaju u lokalne SUR da nešto prezalogaje ili gucnu (cugnu), u Nemačkoj nisam nikad to video: možda sam svojevremeno i primetio nekog američkog vojnika u baru, ali domaćeg to jest nemačkog policajca nisam u pivnici nikad video. Ne znam je li tamošnjim pozornicima i interventnim brigadama zabranjeno da jedu i piju sa civilima, turistima i drugim namernicima – ne bih da sad to napišem pa da me neko iz vrha tamošnje policije demantuje i ismeje, a ja da pišem ispravku i izvinjenje – ali sam iz Nemačke poneo snažan utisak da policija ulazi u kafane, pekare, kladionice ili čajdžinice samo ako interveniše, ako nekoga tamo mora da legitimiše i liši slobode zlatne.

Ali to je tuđina, germanski duh, željan da razvrstava i razdvaja sve živo, kod nas se sfere saborno prožimaju: sedeći u restoranima i kafeima policajci predupređuju pukim svojim prisustvom i autoritetom uniforme i samu pomisao na nasilje i na kršenje zakona; ponekad imam utisak da gazdi možda i ne plate, ma nek ste vi meni živi i zdravi, svratite u svako doba...

Nalazač iz Nove Crnje nije bio u mehani, nego u pekari, što je kudikamo čednije, ali nemačkog policajca nisam video ni u pekari, taj ako nije fruštukovao u vlastitom domu ili u policijskoj kantini, ima da gladuje i žeđuje do kraja smene! Tamošnji kreatori državnog imidža policajce javnosti predstavljaju kao bića s onu stranu metabolizma, prikazuju ih kao stvorenja koja osim za red, mir i zakon nisu nizašta zainteresovana! Zaista ne znaš gde nemački policajac jede, gde utoljava žeđ, gde navraća u WC...

Ali v takom sluchae tamošnje ministarstvo mora biti troši silan novac na armiju policajaca u civilu. Koji nose kožne jakne, lance, ili skupa odela, policija im plaća tetovaže, pank-frizure i slično, samo da bi se ovi neopaženi ubacili među civile (u koje dabome spadaju i profesionalni prestupnici i grešni amateri koji bi se ugledavši tuđ smotuljak sa novcem hitro osvrnuli levo-desno i strpali ga pod pazuho te prekrili mantilom).

Ko od nas nije ovde video patrolu raspojasanu u nekoj gostioni, ali kako da miliciju tu ne vidimo kad smo je donedavno i zvali narodnom!? Narodna je bila i vojska, prestala je da bude oslobodilačka, ali je nastavila da potiče iz naroda i da deli s njim i dobro i zlo, tako je i sa policijom, jeste se zvanično odrekla svog narodnjaštva i zove se suvoparno, visokoparno ili prosto POLICIJA, ali je i dalje narodna, za stanovništvo nema veće sreće nego kad u anketi "kome najviše verujete?" može da zaokruži voljene institucije: Crkvu, Armiju, Policiju te Akademiju lepih umetnosti i lepih nauka. ◂

"Srpska policija ima spiskove Albanaca koji žive u Preševu i Bujanovcu, a rade u kosovskoj policiji iako nema dogovora, batina ima dva kraja"

IVICA DAČIĆ, ministar unutrašnjih poslova ("Politika")

Josipa Lisac,

hrvatska pevačica, ima rešenje za prostakluke: "Čini mi se da smo postali seksualno frustrirana nacija. Zato bih predložila da se što hitnije kod nas legalizuju i prostitucija i javne kuće. Možda bi tad prestali da budemo fascinirani svim tim vulgarnim slikama i scenama koje nas okružuju." ("Blic žena")

Lidija Vukićević,

glumica i poslanica Srpske radikalne stranke, jedna je od političara koji su morali da priznaju kada su bili na koncertu u Filharmoniji, kaže: "Ne stižem, al' idem u pozorište! Volim Filharmoniju, budući da sviram klavir, ali jednostavno ne stižem. U poslednje četiri godine nisam išla tamo, ali – s druge strane – pokušavam da stignem u pozorište."

Aleksandra Janković,

psiholog, poslanica Nove Srbije, na isto pitanje kaže: "Dvaput u životu. Na moju veliku sramotu, moram da priznam da nisam skoro obišla Beogradsku filharmoniju. Išla sam na dva koncerta, ali ne mogu da se setim kad. Eto, podršku zbog ovoga sigurno neću dobiti."

Aleksandar Jugović,

poslanik iz Srpskog pokreta obnove, o svojim odlascima u Filharmoniju kaže: "Posvećen sam kulturi, ali ne muzičkoj. Moja posvećenost kulturnim događajima usmerena je na posete književnim promocijama i pozorišnim predstavama. Ako mi se navike budu menjale, moći ću da dam i drugačiji odgovor."

Željko Ivanji,

poslanik Ujedinjenih regiona Srbije, o svom odlasku na koncerte: "Nisam išao godinama. U Beogradskoj filharmoniji sam poslednji put bio pre nekoliko godina. Zanimljiva mi je ova njihova akcija, ali meni konkretno ništa ne govori."

Đuro Perić,

poslanik PUPS-a, ima opravdanje: "Udarila me starost. Bio sam na koncertu Filharmonije pre godinu dana. Ranije sam često išao, ali malo je udarila i starost. Sviđa mi se ta akcija iako je negativna za političare". ("Kurir")

Ana Nikolić,

pevačica, često govori o svom ljubavnom životu, sada na pitanje šta treba njen partner da poseduje "da bi mu se ona u potpunosti predala", kaže: "Da bude pravi muškarac. Osim toga, treba da mi bude lojalan, odan, da mi stoprocentno pripada, kao i ja njemu, da bude moj ljubavnik, ali i najbolji prijatelj. Izdaju ne bih mogla da mu oprostim. Jer, partneri ne bi trebalo da se osećaju kao da su u ringu, već kao dvoje ljudi koji su na istoj strani i teže istim stvarima."

Pošto je našla takvog, pravog, da li želi da postane majka: "Jedva čekam da dobijem dete. Veoma želim da budem mama, ali nisam sigurna da li ću ikada biti spremna za ulogu supruge. Mada donosi određene olakšice, to pretpostavlja i veliku odgovornost prema muškarcu kome ste rekli 'da'. Naučila sam da živim sama i da sve zavisi isključivo od mene. Ne znam da li je brak za mene. Kad se odlučite na taj korak, morate da pravite kompromise. Ja ću verovatno morati još malo da porastem da bih pristala na takvu vrstu života udvoje. Od sedamnaeste godine zarađujem i borim se za sebe. Ne znam hoću li moći i umeti drugačije."

Da li su ljubav i odricanje od alkohola doveli do vitke figure: "I to, ali i mukotrpno izgladnjavanje i vežbanje. Devojke koje kažu da jedu sve a mršave su, lažu. Morate da umirete od gladi i trenirate kao ludi da biste bili vitki." ("Glorija")

Nena Milenković,

"šarmantna brineta koja je kao zaštitno lice kampanje SNS-a zasenila i Tomislava Nikolića i Aleksandra Vučića", otkriva kako je sve moguće, uz trud i zalaganje: "Studiram na Fakultetu za kulturu i medije, a novac za školarinu sam sama zaradila tako što sam se zaposlila i od 200 dinara na sat, koliko sam bila plaćena, uspela da uštedim." Trud se isplati i na emotivnom planu: "Uspela sam da ga ubedim u ideje koje zastupa SNS iako se prethodno nije previše zanimao za politiku. Isto to bi se desilo i da je kojim slučajem bio član DS-a. Časom bih ga prevaspitala!" ("Alo")

Dunja Ilić,

pevačica u najmanju ruku slobodnog ponašanja, koja za sebe kaže da je pesnikinja i kolumnista, nakon što se nedavno učlanila u LDP, priznaje da ima velike ambicije da se bavi politikom, "a nije joj strana ni ideja da jednog dana zasedne u ministarsku fotelju": "Kod LDP-a mi se dopada što se zalažu za prava LGBT populacije, kao i ravnopravnost vera, rasa i nacionalnosti. Posle svih ovih ratova, mržnje i svega što nam se dešavalo, vreme je da dođe do preokreta."

Zašto se uključila u politiku: "U stranku se nisam uključila zbog neke konkretne ličnosti. Čedomira Jovanovića i ne poznajem. Odlučila sam se jer je to tema koja me dosta interesuje, stoga na Fakultetu političkih nauka studiram smer Međunarodni odnosi." Dunja se o svom angažovanju kampanji sve dogovorila sa direktorom LDP-a: "Cilj mi je da mladima približim politiku, o kojoj oni danas najčešće ne razmišljaju. Putem Fejsbuka i Tvitera mogu da radim na njihovom osvešćivanju i nešto tako suvoparno im učinim zanimljivijim. Nama Srbima je potrebno da što pre smanjimo to fanatičko srbovanje, jer od toga nema ništa. Treba da se ugledamo na Evropu. Ne kažem da treba da se stidimo našeg porekla, ali treba da vidimo i kako drugi rade neke stvari."

Kako sebe vidi u budućnosti: "Dopadala mi se politika koju je vodio pokojni Đinđić, ali nemam uzora. To je pozitivno, jer su samim tim moje ideje potpuno originalne i sveže. Što se fotelja tiče, još sam previše mlada da o tome razmišljam, ali bih lako mogla da zamislim sebe kao ministarku u nekoj narednoj vladi."

Da li je odabrala LDP po preporuci koleginice Karleuše: "Nije me ona inspirisala, mada Jelenu vrlo gotivim, bila sam joj čak i na rođendanu. I delim neke njene političke stavove. Međutim, razlog što toliko javnih ličnosti podržava LDP je taj što su ljudi iz te profesije verovatno više putovali i videli kako stvari funkcionišu u razvijenoj Evropi." (Alo")

Veselin Šljivančanin,

oficir, osuđen u Hagu za zločin u Ovčari, posle odsluženja dve trećine kazne i puštanja na slobodu promovisao je knjigu svojih dnevnika, koju je nazvao *Branio sam istinu*. Na promociji, pored njegove porodice, "bilo je i više od dve stotine ljudi", te je domaćin svima poručio: "Ponosno i hrabro gledam svakome u oči, i sve što sam zapisao je tačno i istinito. Bez uvrede i ponižavanja bilo koga. Nisam pisac, ali sam želeo da prenesem moju sudbinu i ono što sam doživeo."

Manojlo Nikolić,

generalni direktor kompanije Novosti, koja je izdavač ovih dnevnika, kaže da razlog za objavljivanje nije samo ekskluziva: "Ovo je prvi dnevnik takve vrste. Iskren do naivnosti, bolan do krika. Ogledalo svetske nepravde. Portret državne i nacionalne nebrige. Gorka opomena našem ponižavanju. Opredelili smo se za ovaj dnevnik zato što je on otvorena ćelija dosad zatvorene istine. Prvi put pravim ključem otključana je velika antisrpska tvrđava." ("Glorija")

N. N.,

radnik preduzeća koje prodaje pogrebnu opremu iz Jagodine, u čijem je izlogu pre par dana osvanula nadgrobna ploča sa likom mlade pevačice iz "Grand produkcije", kaže da nisu mislili ništa loše: "Nismo mi stavili tu sliku već smo samo dopustili kamenorescu da se na taj način reklamira. Majstor iz sela Trnava, koji izrađuje ove slike za spomenike, smatra da poznate ličnosti najbolje mogu da dočaraju njegovo umeće pa ih stavlja na mermerne ploče. Ljudi kad uporede radove sa poznatim ličnostima, najbolje mogu da vide koliko je velika sličnost slike i čoveka. Ja mislim da ovo nije Tanja Savić nego Ceca! A možda je i Tanja, ne znam." ("Alo")

Još jednom za Miroslava Krležu

Moj privatni Krleža

Nekoliko je povoda za još jedan razgovor o Krleži – uspeh predstave Ateljea 212 *Glembajevi*, izlazak Krležinih *Marginalija* u izdanju Službenog glasnika, ponovno objavljivanje romana *Na rubu pameti* u izdanju zrenjaninske Agore, predstava *Izlet u Rusiju* koju u Centru za kulturnu dekontaminaciju po Krležinim esejima priprema Jovan Ćirilov, ali i opšte socijalno, kulturno i političko stanje u kome se nalaze sva postjugoslovenska društva. Krleža je naš savremenik

Foto: Josip Broz Tito

Kutijica olovnih slova

Ostali su *Banket u Blitvi* koji pobožno čitam jednom godišnje i *Zastave* koje također valja čitati jednom godišnje. I još svačega je ostalo, ali meni iz glave ne izlaze poslednje rečenice *Banketa*: "Kutija olovnih slova, a to nije mnogo... ali je jedino što je čovjek do danas izumio kao oružje u obranu svog ljudskog ponosa"

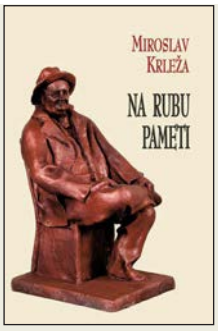
Ovo samopreispitivanje treba da počne jednom dramatičnom epizodom, koja se događa upravo u nezgodnom i nervoznom trenutku u jesen 1971. godine u zagrebačkom Tuškancu, na Dubravkinom putu koji je jedan divan park odmah ispod Jurjevske ulice, gde se događa mnogo toga u Krležinim *Zastavama*. Krleža živi tu odmah gore, na Gvozdu, pak odlazi svakoga dana nakon ručka u redovnu šetnju po parku, elegantan, sa otmenim štapom i pustenim šeširom tvrtke *Borsalino*. Zašto je to važno? Zato što smo upravo tada mi na Dokumentarnom programu Televizije zagrebačke kasno svake večeri puštali odlomke iz nekih Krležinih dnevnika (ako se ne varam) koje je čitao fini stari gospon Frane Gospodnetić, uzor spikera iz mnogih generacija. Angel Miladinov, naš urednik i učitelj u školi života, rekao je: "Deca, Frane to čita divno, ali je dosadno gledati sat vremena samo njega u kadru. Mišo, povedi gospona Zalara pak probajte staroga uloviti dok šeta Tuškancem, čist' da imamo nekaj za pokriti tu priču, onak' poetski, kužiš?" Tako smo gospon Zalar (sjajan snimatelj, tata ovoga današnjega Zalara) i ja postavili zasedu u Tuškancu, sa tihom *Arriflex* kamerom od 16 mm, jer ona druga tuče kao mitraljez. Dalji tekst je iz mojih bilješki koje će izaći u posthumnim memoarima, ak' vas baš zanima.

SEĆAM SE: "Divan jesenji dan, a Fritz hoda zamišljen; ima, bogami, i zašto. Cijeli taj cirkus od 'Hrvatskoga proljeća', kako će ga kasnije nazvati, već se razmahao i ide ka svojemu logičkomu kraju, što je Fritzu jasno. Ne znam što mu se vrti po glavi, ali nas je u jednome trenutku opazio kako ga špijamo i naljutio se. Nije da ga nismo pitali par dana ranije; jesmo, ali nas je ljubazno i odlučno odbio. Tako dolazi do nadasve smiješne scene: gospon Zalar i moja neznatnost povlačimo se taktički unazad, ja ga držim oko pasa i pilotiram ga da ne padne, a Krleža Miroslav više nešto ružno, maše tim svojim otmjenim štapom sa srebrnim držkom i hoda za nama. Gospon Zalar ne gubi nerava, snima uporno i stabilno, kako ćemo kasnije vidjeti u montaži i na kraju nas dvojica dostojanstveno bježimo uz one stube ka Jurjevskoj, a Krleža odustaje od daljeg progona poraženih snaga. Sutradan, u montaži, Angel Miladinov i Mladen Feman umiru od smijeha gledajući materijal. Dio toga – do trenutka kada Fritz pogleda ravno u objektiv i digne štap – ipak je ušao u neku vrstu špice. Ostatak filma Angel je zaključao u svoj stol; ne znam što je s tim bilo kasnije, jer Angela je ubio neki blesavi kamion-mješalica za beton dok je u Šubićevoj, ispred svoje kuće, čekao tramvaj.

Dvije večeri kasnije sjedim sa mojim prijateljem T., sjajnim fotografom i snimateljem. Pijemo njegovo kninsko crno vino i pričam mu tu epizodu. Da, veli on, to je u redu, ali zašto Krleža šuti? Vidiš li što se radi? A Krleža šuti! Kasnije će Fritz Peđici Matvejeviću reći: 'Isponaćutasmo se, brate...' Tada, u kobnu jesen 1971, jasno je Krleži da cijela ta priča neće dobro svršiti, pak zato i šuti; nagledao se on za života takvih i još zlosretnijih dramatičnih gibanja i događaja. 'Kao staro pseto', kaže on negdje, 'leži pod plotom, sve vidi i sve zna, ali mu se ne da lajati.' Već je bio protutnjao onaj, istini za volju, blesavi teatarski pirotehnički grom ►

KNJIGA

Krležino otkrivanje samoće

- Miroslav Krleža: *Na rubu pameti*
- Agora, Zrenjanin 2012.

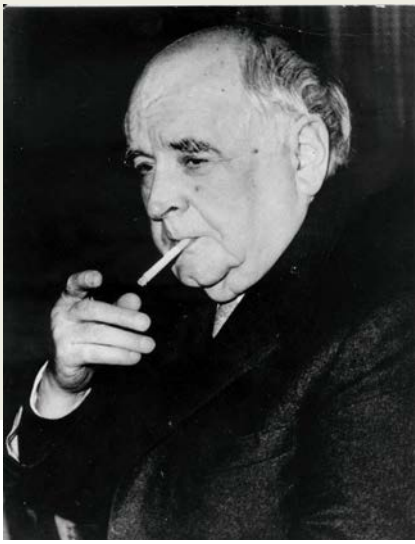
Nema danas na svijetu ničeg, što se tiče čovjeka, da nije izobličeno. Pomanjkanje je ukusa po manjkanje pameti, jer nešto, što je pametno, to jest što je punoživotno, to jest prirodno uslovljeno, ne može biti nego skladno, nego ukusno. A kod nas, uzmite prosječan prerez kroz život bilo kog našeg prosječnog ili istaknutog čovjeka! Sve je neukusno! Kada je taj vaš Domaćinski zaurlao na mene da budem kuš, izgledalo mi je neukusno da ušutim pred tim trogloditom, koji ne zna ni za kakav drugi imperativ nego za revolver! I kada je moja vlastita supruga nakon dvadesetičetvorogodišnjeg braka od mene zatražila da se pokajem, kada po crti svoje najčistije savjesti nisam ništa prekršio, pak nisam imao razloga ni da se kajem, poslao sam je zbogom! Ne tiče me se, što ljudi oko mene misle, laju ili sanjaju.

Da, bez sumnje: "među ljudima smrdi, ali je toplo". Ko je to mogao izreći na taj način, a da to deluje više rezignirano nego arogantno, i svakako više tačno nego bezobrazno? Samo onaj ko je umeo *ostati sam*, na vetrometini. A zašto ostati sam? Pa, možda zato što je "među ljudima toplo, ali smrdi"... Roman *Na rubu pameti*, možda i ne najbolji, ali svakako najamblematskiji Krležin roman, plod je jedne *velike samoće*, nešto nametnute, a nešto i izabrane. I samo ga je taj Krleža iz druge polovine tridesetih takvoga mogao napisati: Krleža koji je oduvek, celim svojim habitusom, bio u ratu sa "starim svetom" popova, fiškala, provincijalnih plemenitaša, veleposednika i industrijalaca, interesnih madžarona, nemačkara, potuljenih hrvatskih šovinista i galamdžijskih velesrpskih rojalista, da bi odnedavno stupio i u rat sa tobože *svojima*, sa "levim" popravljačima sveta koji je i sam očajnički hteo popraviti jer je znao da mu je poštena opravka potrebna, ali što se više i dublje upoznavao sa nasilničkom prostotom (ili prostačkom nasilnošću) njihovih ideja i metoda, sa njihovom pompeznom sklonošću da od Čovečanstva previde čoveka, sve mu je jasnije bilo da ga i od njih deli nešto fundamentalno, čemu je teško nadenuti ime, ali je tu, i neće zapravo nikada nestati. Čak ni kada oni *pobede* i nadvladaju, i kada ga stave na svoj barjak, uz uzajamno prećutno osećanje da će im lakše biti tako, ali prosim lepo, svako neka misli svoje.

Na rubu pameti priča je o jednoj naizgled besciljnoj, "anarhoindividualističkoj", moralističkoj, u osnovi više stomačnoj nego cerebralnoj pobuni. Sredovečni Doktor, pripadnik višeg građanskog staleža, fiškalski sluga pokorni kod veleindustrijalca Domaćinskoga (koji da stotine vagona noćnih posuda izvozi u Perziju!), sivi egzemplar našeg provincijalnog buržoazluka, papučasti mužić gospođe Agneze, veledrogeristine kćeri u koje se priženio, i sa kojom je "u mirnom i neizrecivo jednoličnom bračnom dodiru" izrodio tri devojčice ("tri glupe guske"), na jednoj će se posve rutinskoj večerinki u vinogradu Domaćinskog izlanuti, mrmljajući više onako za sebe – ali u nezgodnom momentu, pa će ga svi čuti... – da je odvratno i zlikovački i bolesno što se taj isprazni, tupi paun tu stalno hvališe kako je, za vremena ratne pometnje, hladnokrvno odstrelio četiri jadnika koji

PRE, IZMEĐU I POSLE RATA: Miroslav Krleža

od Deklaracije 1967, kada je cijela hrvatska intelektualno-književno-kulturna elita gledala u Krležu da šta bi sad od sebe. Kaže Šacov tata, stari gospon Šnajder, da je Fritz kimnuo glavom i 'svi ustaše i potpisaše'. Onda je Krleža demisionirao iz CK SK Hrvatske i niš', ali je stvar već bila krenula.

Sve mi se nekako javlja da cijela priča o tom tadašnjem Krleži (od 1945. pa do smrti njegove) počinje također dramatskom šestinskom epizodom iz 1939. Došao je, dakle, Josip Broz, tada još ne i Tito, iz Pariza; sve mu je jasno: i nacizam, i staljinizam (jedva je živu glavu izvukao, a još nije ni siguran koliko će dugo izvlačiti) i onaj slaboumni 'sukob na književnoj ljevici' koji sada valja smiriti, jer vrag dolazi po svoje i to ne trebamo. Konspirativno se Krleža i Broz nalaze u nekoj krčmi u Šestinama, u eksterijeru bašte i tu pada neki dogovor o kojemu nijedan od dva aktera nikada kasnije ništa nije preciznije rekao. Sjedi tako Broz u gangsterski bijelom ajncugu od sirove svile, elegantan kao i uvijek, za tim nekim drvenim grubo tesanim stolom, blista mi onaj famozni brilijant na prstenu pečatnjaku i priča sa Fritzom. U jednome trenutku zaustavljaju se pred krčmom dva automobila, a Broz će Krleži: ako je ovo policija, ti bježi gore u šumu, a ja ću ih zadržati – i vadi 'oštro nabijeni samokres iz unutarnjeg kaputnog džepa' (da citiramo jedan raniji zapisnik o uhićenju istoga lica) i pokriva ga svojim bijelim šeširom (također tvrtke *Borsalino*, molim). Krleža je osupnut i odgovarajuće impresioniran ovom herojskom gestom. Ispalo je da su u ta dva auta bili neki veseli pijani gosti i sve se završilo bez dalje dramatizacije. Dogovor – kakav god bio – u krajnjoj je konzekvenci doveo do smirivanja stanja na 'književnoj ljevici', a Krleža je ostao sam-samcat na svijetu: ovi s lijeva gledali su ga s podozrenjem; oni s desna mrze ga od samoga početka duboko i s razumijevanjem. Roćko Čolaković jedva se usudi da ga posjeti, krišom.

Onda, 1940, dolazi do još jedne i veoma važne dramatske epizode u Krležinom životu. Posjećuje ga Pavle Bastajić (videti *Marginalije*, izdanje Službenog glasnika, Beograd, 2011. str.

su pokušali prodreti u njegove ostave ne bi li uzeli nešto za jelo i piće. I odatle će, od tog "skandala" započeti Doktorova kalvarija bez kraja i konca; jednom oslobođen od okova dotadašnjeg "dvopapkarskog" života, Doktor se neće povući i pokajati, i zauzvrat će izgubiti sve: ženu, posao, posede, sve ono što "u našim prilikama" – tadašnjim i sadašnjim – predstavlja *društveni status*; pa čak i slobodu. Zapravo i samu "zdravu pamet", bar po mnenju filistarskog vox populi. Plus iluzije o mnogim bliskim ljudima, koji su mu ionako radili iza leđa i parazitirali na njemu. Nakaznost i beda vladajućih i njihove intelektualne poslуge, više "tolstojevsko" nego marksističko udivljenje prema životnosti i snalažnjivosti "nižih slojeva" (spontani "budista" Valent Žganec zvani Vudriga), uteha u toplom ženskom zagrljaju, ali nikako "zvaničnom" nego samo onom tobože "posrnulih žena", to je zapravo Doktorovo *otkrivanje samoće* (Paul Auster). I slobode, dakako.

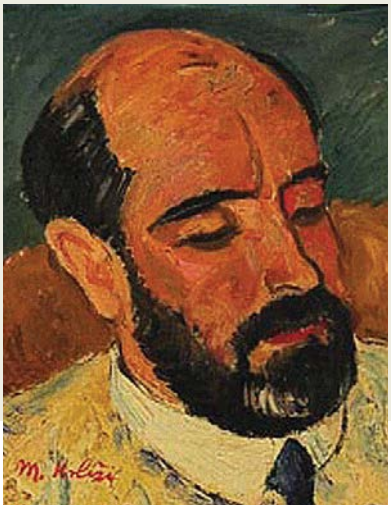
Kao i u mnogim drugim svojim delima, Krleža i u ovom romanu trulež tog sveta (koji je evo vaskrsao pred očima nas savremenika!) prikazuje s nesmiljenom lucidnošću, nesravnjivom s bilo čime dostupnim nam ne samo na ovim našim jezicima! Kakva je to samo palanačka tikvanska menažerija, svi ti Attile plemeniti Ruggvay, Pankraciji Harambašević, Amalije Akvakurti Sarvaš-Daljske, Marko Antonije Javoršeci, advokati Hugo-Hugo i Otto-Otto i ostale prikaze iz (nepostojećih) agramerskih ulica Ciprijana Hiperiona Balentekovića i sličnih... No, njegov će se Doktor, a gde drugde nego u zatvoru, upustiti i u raspru sa inženjerom Sinekom, vernikom Vrlog novog sveta, pristalicom *organizovane akcije* umesto tamo nekakvog bolećivog individualističkog trućanja: "Onoga dana, kad sam odlučio da zasviram svoju vlastitu poemu, počeo je oko mene koncerat, kakav je vrijedno bilo doživjeti! Vama ta moja pjesma nije politička! Meni je svejedno, kako se ta pjesma zove, meni je ona draga, i mislim da je poštena i da je potrebno da se pjeva dalje! Vama je to, dakako, dosadno, jer to nije uredovanje po činovničkom dnevnom redu jednog sindikalnosvjesnog i točno određenog prvomajskog 'pogleda na svijet', ali meni zato ne izgleda manje vrijednim jer se ne da pojesti, kao ona vaša kobasica Černiševskoga!" To je taj Krleža, najbolji Krleža: pisac i intelektualac, nepopravljivi skeptik i istovremeno dosledni zagovornik ljudske slobode, ne ideolog, nedajbože Prorok i Navjestitelj ovog ili onog Spasenja. Naprotiv: "I mjesečina može biti pogled na svijet", to je ironijsko-drski lajtmotiv ovog romana.

Zvanična je, doktrinarna književna nauka i "krležologija" dugo potcenjivala ovaj roman u korist nekih drugih Krležinih (naročito *Povratka Filipa Latinovicza*, bez pravog razloga), ali baš ovaj roman, potvrđuje to i moje novo čitanje, upravo *savršeno stari*. A i vremena su, brate mili, ponovo idealna za Domaćinske, pa otuda i za Doktore...

Miroslav Krleža preminuo je 29. decembra 1981. Imao sam šesnaest godina, i o njemu zapravo nisam znao ništa suvislo, samo gluposti, da je to neki matori gnjavator iz lektire, Titov jaran, neupitni autoritet Sistema. No, te sam večeri na televiziji slučajno odslušao uvodni Doktorov monolog "O ljudskoj gluposti" iz *Na rubu pameti*, u tumačenju Ljube Tadića. Rekao bih da od te večeri nisam više bio onaj od pre nje. Sutradan izjutra sam otišao u biblioteku po taj roman, i štošta još. Tih sam dana i nedelja otkrivao i shvatao, energijom i predanošću mladog bića, da je Krleža, najbolji Krleža, zapravo nešto jako slično kao *The Clash*, samo u nešto drugačijem tonalitetu. Pravo da vam kažem, isto mislim i danas. ◂

Teofil Pančić

Na karikaturi S. M. Golovčenka, slici Petra Dobrovića i crtežu Zuka Džumhura

75), bivši crnorukac iz komitske ekipe Voje Tankosića i drugar Mustafe Golubića, zatim agent ČeKa, pa GPU, pa NKVD, 'zagranjičnij' operativac za ubijanje koga već treba. Desilo im se da ubiju nevinog čoveka negdje u Belgiji, pa se Pavle slomio i dezertirao. Skrivao se po Parizu kao poslednji bogec, dok nije napisao pismo svom školskom drugu Dragiši Cvetkoviću sa molbom da ga spase. Dragiša mu je dao *salvus conductus* i konfinirao ga u Topuskom. Broz će kasnije reći da je Pavle 'o staljinizmu znao mnogo više nego svi mi'; naravno. Sadržaj tog nadasve važnog razgovora Pavla i Fritza, jedne noći oktobra 1940, ostao nam je uskraćen, ali su implikacije dramatične – za Fritza barem. Nije da Krleža nije znao šta se po SSSR događa; dapače: čitava plejada Krležinih prijatelja i suboraca nestala je po Gulagu ili od ubrzane procedure metkom u potiljak. Ali, izgleda da mu je Pavle Bastajić konačno otvorio oči. Pavla su, uostalom, ubile ustaše veoma brzo, u Jasenovcu. Mustafu Golubića Gestapo hapsi 1941. u Beogradu, u mom susjedstvu, pak ga brzopleto strijelja dan prije nego što će iz Berlina stići depeša da ga se očuva na životu po svaku cijenu...".

IZMEĐU RATOVA: Pustimo to sada, to su mrtvi, mada bi se i o njima imalo još šta za reći, nego nema ko. Bitno je da se Fritz provukao između dr Špilera i dr Berije, između Dide i Đide. Kada je, priča Stanko Lasić, 1941. sreo na cesti Josipa Kraša i zamolio ga za vezu s partizanima i Partijom, Kraš je pljunuo i odjebao ga.

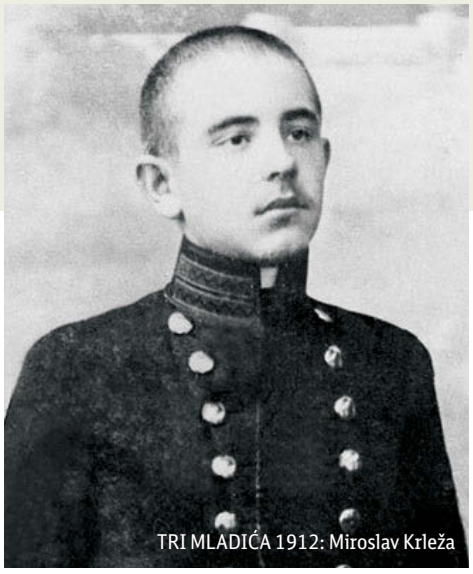
Ono što je živo – i traje – to su dva bitna romana Miroslava Krleže, dva remek-dela uzajamno simetrična i komplementarna, a sve to po nekim *leitmotivima* koji kroz te dve knjige uporno prolaze. Reč je, nagađate, o *Banketu u Blitvi* i o *Zastavama*. Dva junaka tih romana očito su modelirani prema izvesnim Krležinim ranim i nerazjašnjenim traumama: Kristijan Barutanski (*Banket u Blitvi*) i Joakim Joja Dijak Žigman (*Zastave*). Obojica su mladenački revolucionari iz onih nervoznih vremena početkom 20. veka, kada nacionalni romantizam preplavljuje javni život, a – u opštoj duhovnoj pustoši i političkoj ▸

Zmaj prati dečaka

Ratne 1993. godine, ja sam se ozbiljno *navukao* na Krležine političke eseje. Kad mi se danas učini da je zemlja najsličnija savremenoj Bosni i Hercegovini zapravo Kraljevina Jugoslavija, upitam se obično je li ta analogija više posledica stvarnih sličnosti ili toga što mi se *in illo tempore*, kad je o političkom promišljanju reč, nepovratno *primio* Krleža

Mojoj generaciji u Bosni to je valjda bila posljednja prijeratna obavezna školska lektira. Osmi razred osnovne škole; Miroslav Krleža: *Dječak prati zmaja*; nekakav izbor fragmenata i odlomaka iz Krležinog opusa, a, kao, prilagođen dječijem uzrastu. Ne sjećam se više ko je bio priređivač tog izdanja, ali se jako dobro sjećam da mi se knjiga nije dopala. Bilo je nečeg vještačkog, da ne kažem baš lažnog, u tom izboru. Teško se to čitalo; nepovezani odlomci, nekako hiperstilizovani. Kad godinama kasnije, kod Klaudija Magrisa, pročitam da je Krležino "veliko ograničenje blatnjava preobilnost (...) i raskoš truleži koje ga ponekad navode da se preterano ponavlja ili ga vode u zamorni intelektualizam", učiniće mi se da je Magris takav dojam stekao čitajući knjigu *Dječak prati zmaja*.

PO DOMAĆIM NASTRANOSTIMA: Ne znam šta me je u ratu, nekad uoči mog šesnaestog rođendana, navelo da uzmem čitati Krležinu knjigu *Deset krvavih godina i drugi politički eseji*. Bilo je to ono izdanje krvavocrvenih tvrdih korica u izdanju sarajevskog NIŠRO Oslobođenja. Znam, međutim, tačno čime me je Krleža odmah *kupio*. Bio je to onaj pasus s početka: "Rat kao takav nadasve je zagonetan događaj svoje vrste. U ratu sva ljudska svojstva dobivaju neko posebno osvjetljenje, kada se mnoge stvari, što ih u mirnom civilnom životu, gledamo svakodnevno maskirane i šminkane (kako-tako podnošljive) najednom prikažu u svoj očajnoj bijedi, kao stare bludnice na stolu za seciranje. U ratovima javlja se u prvom planu ljudska glupost. Ljudska glupost je sama po sebi elementarna, ogromna, svakodnevna pojava, a čini se da rat djeluje na ljudsku glupost kao grmljavina na gljive: ona niče na svim stranama sablasno. Glupost ratna, što je susrećemo svaki dan na ulici, u društvu, po kavanama, po novinama, tako je sablasna, da pod korakom njenog mamutskog stopala zdrava pamet ostaje zgnječena kao mozak s jajetom na tanjiru. A kod nas ta ratna glupost, naravno glupa i kretenska sama po sebi, poprimila je neke regionalne, naročito blesave forme po domaćim nastranostima." Na stranu što je *sadržaj* tog fragmenta savršeno pogodio osjećanje s kojim sam živio tih mjeseci, još važnije mi je bilo što je pogođena bila *intonacija*. Kad Krleža kaže da ratna glupost "glupa i kretenska sama po sebi" kod nas poprima "neke regionalne, naročito blesave forme po domaćim nastranostima", meni to nije djelovalo kao fraza iz teksta (u to doba) sedamdesetak godina starog, nego kao aktuelna žurnalistička *dijagnoza* koju niko među savremenim

TRI MLADIĆA 1912: Miroslav Krleža

močvari – počinju da prašte dinamitske patrone i revolverski pucnji. Taj dinamit igra ulogu u postavljanju scena na kojima se radnja oba romana dalje odvija; biće da i u Krležinoj mladosti ima nečega sličnoga; ne znamo zašto je napustio jednu, pa drugu gimnaziju i završio u tom blesavom Ludoviceumu u Pečuhu, koji će također izgustirati pred kraj. Joja Dijak, kao i Miroslav Krleža, odlaze u avanturu, da budu dobrovoljci kod Srbije 1912; Krleža je jedva izvukao glavu, a Joja u *Zastavama* najebava tek tako.

Kad je o hronološki prvom licu reč (*Banket u Blitvi* pisan je 1934! *Zastave* tek posle Drugoga rata!), Kristijanu Barutanskom, to jest, tu je priča drugačija: negativ, ukratko. Tu dolazimo na ključni segment: Prvi svetski rat. Krleža, Crnjanski, Dragiša Vasić; čitav niz autora u nas, a bogami i okolo, iz toga rata izlaze sa akutnim i oštrim PTSP, posttraumatskim-stresnim-poremećajem, koji se mnogo kasnije u mom slučaju zvao, od svih imena, DSS (Delayed Stress Syndrome). "Nijedna zastava što se vije, nijedna čaša što se pije – naša nije", kazaće Crnjanski. Krleža – svaka mu čast! – nikada nije kapitalizirao na svom učešću u ratu; čovek je iskreno rekao da se kroz taj rat provukao kao pas kroz rosu; pokis'o mu samo rep. Njegovi junaci – a to je već stvar empatije, saosećanja! – u tom ratu su najebali onoliko: dr Nielsen, Barutanski, Emerički jr. Kristijan, dakle, Barutanski postaje neka vrsta Slobodana Miloševića u toj svojoj Blitvi, a ubija ga sopstveni vojni ađutant *ad evitandam mala maiora*; kao da bi Slobu ubio Senta; Joja Dijak ubijen je u Zabeli kao komunistički agitator, viđen za "pomrčinu", *Nacht und Nebel*. Krleža je hteo i Kamila Emeričkog jr. da dovuče do 1941. u nekoj devetoj knjizi *Zastava* i da ga tada "dotuče" (Stanko Lasić) – ali nije postigao. Šteta. Ta dva junaka, Barutanski i Joja, polaze od iste Krležine mladenačke fiksacije: dinamit, njihove mame koje krišom obožava, energija i nasilje, romantični fanatizam mladosti i nacionalne euforije za koju se ispostavlja da je ili isprazna (Barutanski) ili se pretvara u socijalizam (Joja).

POSLEDNJA LINIJA ODBRANE: No, vratimo se mom privatnom Krleži u toj jeseni 1971. Sve tako ćuteći, uveren da je "poredovanje i interveniranje" iza kulisa, kod relevantnih faktora, kako nam kaže Stanko Lasić, bolji način od javnog istupa od 1945. do kraja, Krleža ćuti i pokušava – mi ne znamo ni šta, ni kako, ni kod koga. Znamo jedino da taj šestinski dogovor važi. Nije mu lako: on je sveta krava, sakrosanktno čudovište okruženo rojem podguznih muva koje ne može da rastera ni strašnim udarcima svog impozantnog repa. "Hrvatsko proljeće" spopalo ga je novim rojem sada već podlijih podguznih muva: razni Vlaji i Škutori pokušavali su da ga izvuku iz te "pseće kućice" da se izvoli izjasniti već jednom, jer evo se događa ovo i ono, a Krleža ćuti. "Izjasni se, druže!", odzvanja taj isti informbirovski zahtev; ako ćutiš – sumnjiv si, naš

novinarima koje sam cijenio nije u stanju napisati tako efektno, istinito i brutalno.

NOVEMBAR, STALJINGRAD: Nekako u isto vrijeme sam shvatio da su gotovo svi novinski autori koje sam volio i cijenio (iz "Dana", "Ferala" i "Vremena") zapravo, na ovaj ili onaj način, *krležijanci*. Nekako u isto vrijeme, u drugom razredu gimnazije, Krleža mi se ponovo ukazao i kao *pisac iz lektire*. Čitali smo dramu *Glembajevi*, dramu u kojoj dikcija likova nema svrhu karakterizacije jer svi likovi zapravo govore jednako, onako kako govori i narator Krležinih političkih eseja, barokno, raskošno i intelektualno superiorno. Samo što se meni činilo da ta dikcija puno bolje *stoji* političkom Krleži nego nekakvim fiktivnim *dramatis personae*. Te ratne 1993. godine, ja sam se ozbiljno *navukao* na Krležine političke eseje. Bile su u istom tom kompletu još dvije zbirke političkih eseja: *Eppur si muove* i *Pijana novembarska noć*. Kako su *živi* bili ti tekstovi pisani, između ostalog, i čisto dnevnopolitičkim povodima dvadesetih godina dvadesetog vijeka. Bili su to novinarski tekstovi, pisani s mišlju na trenutak, a opet toliko *dugovječniji* od sve sile tekstova koji su u istoj toj epohi pisani s mišlju na vječnost. Kad mi se danas učini da je zemlja najsličnija savremenoj Bosni i Hercegovini zapravo Kraljevina Jugoslavija, upitam se obično je li ta analogija više posljedica stvarnih sličnosti ili toga što mi se *in illo tempore* kad je o političkom promišljanju riječ nepovratno *primio* Krleža. Bio je u tom kompletu, ne znam više da li u nekoj od knjiga političkih eseja ili negdje drugdje, i onaj genijalni Krležin *Dnevnik Staljingradske bitke*, pisan u Zagrebu, dok vijesti s fronta posreduju radio-stanice, krugovalne postaje te novinski članci. Taj me dnevnik, pamtim, usmjerio ka Krležinim dnevnicima uopšte.

(NE)FIKCIJA: Ima u tim silnim Krležinim *Dnevnicima* i jedna aforistička knjižica pod naslovom *Mnogo pa ništa*, napisana sioranovski, a za vrijeme Prvog svjetskog rata, u vrijeme, dakle, kad Sioran još nije pisao, ili barem nije objavljivao. Nije ta sličnost čudna; i nad Krležom i nad Sioranom bdjela je, između ostalih, Ničeova sjena. Moj prvi Krleža bio je, hoću reći, nefikcijski Krleža, esejistički Krleža, dnevnički Krleža, skoro da bih mogao reći – novin(ar)ski Krleža. Onda je došao poetski Krleža, također nimalo lišen skoro žurnalističke *prohodnosti*; pjesma *Jeruzalemski dijalog*, recimo, može se komotno čitati i kao odlična lirsko-ironična kolumna. Dobro, *Balade* su posebna priča, ali i u čitanju *Balada* ima nečega od osjećanja koje mladac koji ne zna slovenački ima dok se tekstualno probija kroz "Mladinu". A kad se napokon dočepam fikcijskog Krleže, romana i priča Krležinih, onda će mi i u *Banketu u Blitvi*, i u *Na rubu pameti*, i u *Zastavama* najdraže ponovo biti *partiture* koje bi se mogle nazvati nefikcijskim, *partiture* kroz koje kao da govori stvarni Krleža, a ne bilo kakav *protagonist*. Kao što je, uostalom, najbolji dio drame *Aratej* onaj pogolemi pogovor, taj memoarsko-istorijsko-esejističko-eruditivno-filozofsko-autopoetički, u jednoj riječi: krležijanski, *komad* sugestivne proze. Razmišljam, evo, nešto, kada bih pravio nekakav svoj *best of* izbor iz Krležine proze u jednom tomu, nekakav privatni krležijanski *vademecum*, u njemu bi se uz nefikcijske tekstove, različite eseje i prozne zapise, našli zasigurno i neki romaneskni odlomci i tek jedna, sad mi se tako čini, pripovijetka: *Sprovod u Theresienburgu*. A njoj bi, opet, vrijedilo posvetiti poseban, *nepolitički* tekst. ◂

Muharem Bazdulj

Ivo Andrić

Miloš Crnjanski

nisi ako ćutiš u odsudnome času; itd. Tako smo moj drug T. i ja dočekali i to Karađorđevo i sve to što je Krleža – kako sada vidim – znao da će se desiti. Još uvek rovit od tog mog PTSP, nervozan i tužan, hodam prema Prolazu gde sam tada živeo i gledam kamione u kojima se smrzava milicija dovučena čak iz Kovina, od svih mesta, a na Jelačić-placu neka amorfna i taktički prilično pokretljiva masa pokušava nešto da viče, ama je kasno i prekasno i sve se pretvara u cirkus. Dolazi T., slušamo potmulu i neartikulisanu buku sa Trga i opet pričamo o tome da zašto Krleža ćuti. Nema odgovora, a danas mi je jasno da je ćutao zato što ni tada nijedna zastava što se vije, kao ni pre toga nijedna čaša što se pije – njegova nije. S nacionalistima je u zavadi još od one blesave hrvatsko-ugarske budalaštine, pa od Jozue Franka i crno-žutih, pa od nagodbenjaka i koalicionaša i onog "balkanskog glupana Pribca", "arhimandrita iz Plaškog" i ostale "bagaže", o komitama, crnorukcima, ustašama i ostalima da ne govorimo. S druge strane, ova gospoda "politički dentisti" s levice i kasnije Partije već su mu se smučili baš onako: nasedeo se on posle 1945. u zgradi "Madere", hvala najlepša i naslušao se ovoga i onoga, uvijenih pretnji i svega što spada. Učinio je koliko je mogao 1948. (jedva je dočekao, ljubi ga Pavle Bastajić), pa 1952. i dalje. Šta bismo mi još hteli, za Boga miloga, od jednoga Miroslava Krleže? Pa napisao nam je šta je imao, pa je ostalo još da se jednoga dana objavi posle ovih veoma zanimljivih *Marginalija*.

Sedimo mi tako, dakle, decembra 1971. na mom tavanu u Prilazu, a moj prijatelj T. objašnjava mi da njemu nije svejedno mlati li ga gumenom palicom milicajac srbijanski iz Kovina ili hrvatski iz Zaboka. A ja mislim o Krleži kako šeta Tuškancem, po Dubravkinom putu, i nervira se jer da ga tu neki šmrkavac pokušava uslikati, a on se slikati (kako je Bela to uzalud nekome objašnjavala još 1932) ne voli i ne da.

Ostali su *Banket u Blitvi* koji pobožno čitam jednom godišnje i *Zastave* koje takođe valja čitati jednom godišnje. I još svačega je ostalo, ali meni iz glave ne izlaze poslednje rečenice *Banketa*: "Kutija olovnih slova, a to nije mnogo... ali je jedino što je čovjek do danas izumio kao oružje u obranu svog ljudskog ponosa." Dodajmo: protiv karabinki, revolvera, artilerije, tajnih službi, crkve, države, trona.

Kutija olovnih slova. ◂

Miloš Vasić

Intervju: Cvetan Todorov

Ne dajte vlast intelektualcima!

Znameniti francuski teoretičar bugarskog porekla Cvetan Todorov (prevođen i na srpski, najviše u Biblioteci XX vek) nedavno je boravio u Mariboru, ovogodišnjoj evropskoj prestonici kulture. Tom prilikom je za ljubljansko "Delo" dao intervju govoreći, između ostalog, o tome jesu li u pravu "novi apokaliptičari", mahom sa levice, o olako zaboravljenom totalitarnom nasleđu istočne Evrope" o "ikonama levice" Žižeku i Bađuu, Evropi, izboru između demokratije i nihilizma... Intervju prenosimo u celosti

"Da bi zavladalo zlo, nije dovoljno delovanje malobrojnih pojedinaca, većina bi morala da ostane indiferentna. Za to smo, nažalost, svi sposobni", kaže Cvetan Todorov, gost Maribora, Evropske prestonice kulture. "Zbog budućnosti Evrope, moramo da pazimo da vlast ne prisvoje zagovornici velikih ideja."

DELO: Zapisali ste da ste početkom šezdesetih, po vašem dolasku u Francusku, bili veoma iznenađeni velikim brojem mladih ljudi koji su bili oduševljeni komunizmom. Da li bi vas iznenadilo da se slično desi danas u Sloveniji?

CVETAN TODOROV: Da. Razumem da postoji velika skepsa u pogledu sudbine demokratije u istočnoj Evropi, očekivanja se nisu ispunila zbog samovoljnih poteza vladajuće političke garniture, i pored toga što se ne može nazad. Marksističko-lenjinističke parole očito nekima ponovo zvuče privlačno, jer bar u teoriji zagovaraju jednakost iako je to fantazija. Ljudi očigledno imaju veoma kratko pamćenje, ili pripadaju generacijama koji nisu okusile diktaturu. Činilo mi se nepojmljivim da mladi Francuzi, koji su, po mojim standardima, živeli u blagostanju i bez političkih progona, priželjkuju totalitarni sistem.

Posleratni Pariz se činio manje privlačnim od onog iz uzbudljivog perioda između dva svetska rata, kada je to bio grad sa umetničkom i intelektualnom dijasporom iz celog sveta.

To važi za oblast kulture, na političkom planu to je bilo nemirno vreme. Francuzi su bili u kandžama radikalne levice i radikalno desnih ideologija, sredinom tridesetih godina simpatije su bile namenjene ili Staljinu ili Musoliniju. Parlament je važio za preživelu instituciju, liberalne slobode činile su se neefikasne i previše oslabljene, ukratko, u tom vremenu ne bih želeo da živim u Parizu.

Šezdeset osma je bila jednako burna.

Da. Ipak, doživljavao sam je drugačije nego što je zapisano u istorijskom sećanju. Istina, na demonstracijama bilo je izrečeno mnogo radikalnih političkih zahteva, neki su se zauzimali za komunizam ili maoizam, iako takve tendencije nisu bile preovlađujuće, zagovarala ih je šačica ljudi. Većina je želela samo promenu atmosfere u državi u kojoj su preovladavali rigidni društveni uzorci kojima nisu odgovarale velike promene. Koliko se sećam, studenti su zaista uzvikivali parole o socijalnoj jednakosti i punoj zaposlenosti, ali ipak mi se čini da je u vazduhu više bila seksualna nego politička revolucija, ukratko, u retrospektivi leto 1968. možemo da označimo kao veoma veselo razdoblje.

Privlačnost internacionalnog socijalizma verovatno se temelji na tome da on nije doživeo tako oštre kritike/osude, kao nacionalni socijalizam.

Imate pravo. Neprestano sam istrajavao u ocenjivanju oba totalitarna režima, sa jednakim merilima, jer imaju jednaku genezu i jednake kobne posledice, odnosno komunistički eksperiment ima još teže, trajao je daleko duže, i kreirao nekakvu laboratoriju u kojoj je na kraju promenio karakter većine. Morao si da se prilagodiš ili da odeš, treća alternativa je bio logor ili pogubljenje. Slika komunizma je zamagljena, ostaje dubok jaz između stvarnosti i propagandne predstave jednog imaginarnog sveta koju je stvorio režim. Rešenje vidim u traženju istorijske istine, ali ne neke velike spasonosne istine, nego jednostavno u nalaženju studija, istoričara, pisaca, sociologa, filozofa, dramaturga, filmskih stvaralaca i svih raspoloživih izvora bez ograničenja.

...Teško je prosečnom čoveku koji je na neki način sarađivao sa sistemom reći da je njegov život bio uzaludan...

Upravo o tim ličnim dilemama sam i sam pisao. Zaista je teško nekome reći da je život protraćio za izgubljenu stvar. Jedan od mojih bugarskih prijatelja mi je u razgovoru stradanje pojedinca ilustrovao Mopasanovom pričom o služkinji, koja je od gazdarice pozajmila skupocenu ogrlicu. Ogrlicu su joj ukrali, a ona je u dragulјarnici kupila istu takvu i s mukom je otplaćivala narednih dvadeset pet godina. Kada je ogrlicu isplatila, sve je ispričala gazdarici, koja joj je na to rekla da je sve to bilo nepotrebno, jer je

drago kamenje u njenoj ogrlici bilo lažno. Život je potrošila na bezvrednu stvar, što je tragedija, a takve tragedije doživela je i moja generacija.

Slovenci imaju slavnog filozofa Slavoja Žižeka, koji je i dalje promoter takvih ideja. Uskoro i on dolazi u Maribor gde će mu se u debati o budućnosti marksizma pridružiti vaš zemljak Alan Bađu.

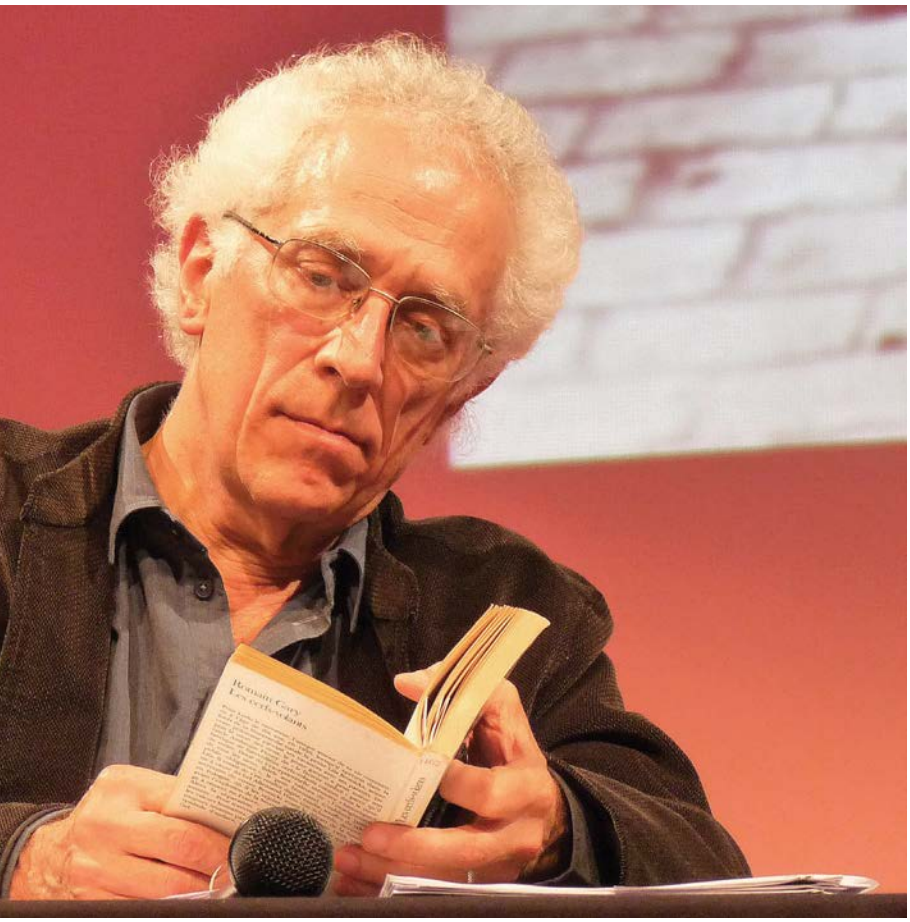
Ne mogu da razumem čoveka koji dolazi iz istočne Evrope i može da brani takve stavove. Bađua se sećam još iz 1968, kada je bio među najvatrenijim maoistima, bio je spreman da seče glave, bar verbalno. Da ne bude zablude, Bađu je pronicljiv i brilijantan intelektualac, ali su mi njegove političke ideje potpuno strane.

Odatle verovatno vaša teza da intelektualci ne smeju da preuzmu vlast?

Naravno. Neki intelektualci su spremni na sve ili na skoro sve, da bi ostvarili svoju viziju.

Evropa je danas predmet bezbrojnih analiza, ali je to uglavnom racionalno tehničko seciranje, dok je dublje privrženosti evropskoj ideji, koju je davno oličavao Štefan Cvajg, danas malo.

Cvajgovo najevropskije delo je njegova autobiografija *Jučerašnji svet*, u kojoj se vidi rezigniranost i beznađe pred nastupajućom propašću kontinenta u brutalnom sukobu Drugog svetskog rata. Ipak, sposobnost čovečanstva da se regeneriše je izvanredna, nova Evropa je izrasla iz praha i pepela, pa mi se današnja apokaliptična predviđanja čine vrlo preteranim. Prvi put u istoriji imamo priliku dugotrajnog mira, više ne moramo da se plašimo moguće invazije ruskog medveda, ali potrebno je nešto više intelektualne osetljivosti da stvari vidimo u široj perspektivi. Klaudio Magris je danas primer panevropskog intelektualca, koji se zanima za različite aspekte društva i pojedinaca na svim geografskim širinama i dužinama, a takva pozicija čoveka koji nije usmeren samo na lokalnu situaciju od vitalnog je značaja. Posetio sam većinu kontinenata, a u Evropu se uvek vraćam sa gotovo nežnim osećanjem da ovde živimo najbolje, ovde su svi aspekti postojanja, bilo da je to umetnost, politika, nauka, moda ili hrana, najsofisticiraniji. Mi najbolje znamo da izbalansiramo potrebu za individualnim i kolektivnim, brigu za pojedinca sa osećanjem za opšte dobro, ukratko, raspolažemo senzibilnošću kojoj je stran svaki radikalni otklon, prisutan u drugim delovima sveta. Moglo bi se reći da smo među retkima koji su savladali umetnost življenja.

Lepo je čuti takve ocene, posebno iz usta jednog emigranta. Mnogi koji su takođe, kao i vi, stigli u Pariz, postali su ogorčeni i cinični, najbolji primer je rumunski filozof Emil Sioran.

I ja sam se dugo osećao kao čovek bez pravog identiteta, kao podeljena ličnost. Francuski jezik i posle pedeset godina još govorim sa akcentom, svako je uvek mogao da prepozna da sam došljak, postepeno je počela kod mene da preovladava spoznaja da je to moja prednost. Sioran je primer čoveka koji je imao veoma čvrste, nepokolebljive stavove, i kada prilike nisu odgovarale njegovim očekivanjima, postao je gorak i ciničan. U tome nije bio usamljen, takvih primera ima mnogo – lako je postati razočarani vernik kao Žorž Bataj, razočarani fašista, kakav je bio Sioran, ili razočarani komunista, kakvih je bezbroj. Takvi ljudi u demokratiji ne nalaze utehu i zapadaju u nihilizam.

Demokratija je i nada i grob jednog naroda, napisao je Sioran, koji nije mogao da se pomiri sa dosadnim amplitudama društava sa parlamentarnom demokratijom.

Demokratija nije uzbudljiva, prava demokratija ne stvara heroje, svece, harizmatične ličnosti i vođe, nema sposobnost generisanja takvih pojedinaca i ne sme da ih ima. Zapravo za lidera je najprikladniji čovek bez nekih izuzetnih karakteristika, koga odlikuje sposobnost da se dogovara, da je spreman na kompromise, čime bi obezbedio uslove za život većine ljudi. Vlast nikako ne sme da preuzme čovek koji je zagovornik nekakve velike ideje.

Velikih ideja zapravo više ni nema. Možda je istorijsko pamćenje prepreka koja blokira svaki veći angažman?

Možda ipak treba delovati bez vere u konačni cilj, u konačnu pobedu posle koje ćemo uživati u večnom miru i harmoniji. Svi dosadašnji takvi pokušaji su se izjalovili, istorija pokazuje da mnogi u svojim jalovim naporima nisu izbegavali da koriste najgore vrste nasilja da bi došli do ostvarenja takve ili drugačije fantazme. Ta vremena su za Evropu, usuđujem se da kažem, prošla. ◂

Peter Rak ("Delo")
Izabrao i priredio: Teofil Pančić
Prevela: Tanja Jovanović

Strip: Svet duhova

Biti cool – to je sve

Grafička novela Danijela Klouvsa, kao svako uistinu značajno umetničko delo, nadilazi sve zamislive žanrovske granice, donoseći nam nešto od savršeno „ukačenog“ duha vremena

Zamislite da Bivis i Bathed *nisu* moroni; zamislite da imaju još neku strast osim gledanja spotova na televiziji; zamislite, na kraju krajeva, da Bivis i Bathed nisu buljavi i bubuljičavi tinejdžeri nego zgođušne tinejdžerke... Da, mora se priznati da je to sve to (pre)teško zamisliti: smisao (nacrtanih) života Bivisa i Batheda je da budu nesnosni, alijenirani sociopatski morončići sa nekontrolisanim testosteronskim olujama. *Hey, Beavis, she said „butt“, hehh, hehh...*

Pa ipak, baš kao i njihovi muški (ne)pandani, Crnokosa Inid i plavušasta Rebeka žive u neimenovanom, a ne baš prevelikom gradu negde u Dubokoj Americi, u devedesetim godinama prošlog veka, negde u vreme kada je grandž već bio prilično mrtav a internet još nije bio sasvim živ, barem ne u današnjem, sasvim metastaziranom vidu. I baš poput šmokljana B & B, i one besomučno komentarišu svet oko sebe – od „javnih“ likova pa do sopstvenog neposrednog okruženja – sa izvesnom „nadmoćnom“ ironijom iza koje zjapi okean nesigurnosti, zbunjenosti, straha. I one vrste bezuslovne *gladi za životom* kakva je moguća valjda samo u toj životnoj dobi, mada se jaaako pazi da se dotična ne pokaže pred neposvećenima, jer to uopšte nije cool, a *biti cool – to je sve*, ma šta o tome mislio danski kraljević Hamlet...

Danijel Klouvs (Daniel Clowes), pisac, scenarista i nadasve stripadžija, rođen u Čikagu 1961, objavljivao je u nastavcima grafičku novelu *Ghost world* (Svet duhova; preveo Vuk Marković; Komiko, Novi Sad 2011) od 1993. do 1997, pod egidom legendarne Fantagraphics Books, a 2001. snimljen je i istoimeni film, sa Skarlet Johanson u ulozi Rebeke. Klouvs je dobio Oskara za adaptirani scenario. Važnije od svega toga jeste da je *Ghost world* postao jedna od nezaobilaznih (pop)kulturnih referenci glede odrastanja u Americi/na Zapadu u devedesetim i dvehiljaditim, daleko nadišavši zabran „žanrovske“ publike, makar i shvaćene u najširem, „svestripadžijskom“ smislu. Otuda je *Ghost world* negde podjednako nezaobilazan kao i, šta znam, romani Džonatana Frenzena ili Daglasa Koplanda, sa kojim je (ovim potonjim) ionako dovođen u vezu, preko priče o tzv. Generaciji X. Dakako da sve to ne bi bilo moguće da u ovom strip albumu, kao u svakom uistinu iznimnom umetničkom delu, nema nečega od *savršeno „ukačenog“ zeitgeista*.

Rebeka i Inid ona su vrsta naizgled zauvek nerazdvojnih Najboljih Prijateljica kakve opstaju kao nekovrsni „ženski žanr“ jer su među mladim muškinjem tolike duetske bliskosti navodno retke, ili se barem iskazuju nekako drugačije. One su senzibilne, krhke,

pasivno-agresivno sujetne, umereno obrazovane pametnice u loše prikrivanom grčevitom nastojanju da napokon „počnu da žive“, da im se dogode prave ljubavi, pravi seks, i uopšte sve što je Pravo, a što je večito negde drugde. I recimo da su zaljubljene u istog momka, stidljivog Džoša, što dakako ne može da izađe na dobro... Svet koji ih okružuje prikazuje im se kao nekakav *freak show*, delom jer to i jeste, delom zato što one nisu (još) u stanju da ga drugačije, zrelije percipiraju. Ljudi koje susrećemo u svojim vitlanjima gradom u traženju prilike da se bude cool, da se upozna Neko Nov i Drugačiji (a takvih uporno nema) i da se probije mehur od sapunice sopstvene učaurenosti u nužno jalovi adolescentski angst, često su od one sorte *izgubljenih i suvišnih ljudi*, sredovečnih frikova i odrtavelih luzera iz malih američkih gradova, kakve Rebeka i Inid negde misle da „ne zaslužuju“, a opet, ponekad se čini kao da nikakvih drugih – osim *apsolutno užasnih* vršnjaka i još gorih vršnjakinja – ni nema na vidiku. Istovremeno, niz sitnih pukotina ugroziće njihovo prijateljstvo do granice pucanja, to jest one vrste tihog razilaska

kakvi postaju neopozivi, kada jednom dođu.

Ovaj Klouvsov *svet duhova* takođe je svet naseljen naslagama kulturalnog pamćenja Amerike, jednog uistinu Novog sveta, istovremeno otuđujućeg i neodoljivo privlačnog, a njih su dve *urođeni stranci* u tom svetu: one koje nam otključavaju tajne prolaze u zaturene, neprovetrene mikrosvetove američkih gradova, i same istovremeno klinački začuđene i „domaćinski“ zasićene onim što će u njemu pronaći.

Šta je to što Klouvsov „mali“ strip čini tako velikim i neodoljivim? Nema tu velikih priča, tek tiha, sipljiva tuga udobne provincije, pritajeno divljanje ženskih i muških hormona, weltschmerz puste mladosti, postepeno, nenametljivo spoznavanje sveta u svoj njegovoj bittersweet složenosti. Klouvs naprosto pušta Inid i Rebeku da budu naši medijumi, i naše mlađe i izmeštene varijante, i naše projekcije onoga-što-dolazi. I to „šljaka“ savršeno, ta je mera pronađena besprekorno, a zašto – zato što je Klouvs prokleto ozbiljan umetnik, i zato što Inid i Rebeka ipak nisu Bivis i Bathed (koji su, doduše, takođe genijalni medijumi, ali na jedan način o kojem sami ne bi nikada mogli znati ama baš ništa) nego cure u kakve biste se, da ste ih za vakta poznavali, bez ostatka zaljubili. Uostalom, priznajte, i jeste se zaljubili u jednu od njih, samo se zvala drugačije! Bili stripofil ili ne, *Svet duhova* je sasvim nezaobilazna lektura. ◂

Teofil Pančić

ЗАВОД ЗА УЏБЕНИКЕ
Кућа знања

55 ГОДИНА 1957-2012

www.zavod.co.rs
prodaja@zavod.co.rs

БЕОГРАД
Обилићев венац 5
тел. 011/2638-405
Краља Милана 19
тел. 011/3235-409
Косовска 45
тел. 011/3227-088
Палмотићева 1а
011/3224-706
Вукасовићева 50
тел. 011/3594-835

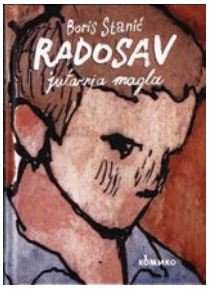
НОВИ САД
Сремска 7
тел. 021/662-4433
Матице српске 1
тел. 021/417-625

НИШ
Трг краља Александра 3
тел. 018/511-428

КОСОВСКА МИТРОВИЦА
Владе Ћетковића 1
тел. 028/425-111

STRIP

Priča o dedi

▸ Boris Stanić:
Radosav – jutarnja magla
▸ Komiko, Novi sad 2011.

Prvi put sam crteže Borisa Stanića video tokom trajanja festivala autorskog stripa, GRRR! – moglo je to da bude 2005. ili 2006. godine. On se pojavio nekako niotkuda, i pokazao mi mapu sa svojim skicama. Odmah sam shvatio da je to crtač izvanrednog potencijala koji je u to vreme nekako tražio način kako da se izrazi, iako je jedino što sam uspeo da zapamtim u vezi sa našim susretom činjenica koju sam saznao tokom ćaskanja (bilo je to u gužvi za vreme izložbe stripa koja se odvijala u lokalnoj radnji sa cipelama) – da je Boris svirao gajde u pank grupi. Ha! Otkud gajde u pank grupi? Sećam se i njegovog objašnjenja da su to "banatske gajde", koje "zvuče kao da neko davi kozu".

Nakon toga, Boris je nekako nestao. Ponovo sam ga sreo neku godinu kasnije, kada je već radio na stripu o svom dedi Radosavu. To je takođe bilo iznenađenje svoje vrste – video sam najpre delove stripa, a zatim i celokupan materijal. Imao sam utisak da je to delo autora koji je sada već imao jasnu ideju o tome šta i na koji način želi da nam ispriča.

Strip o Radosavu je razume se zanimljiv već i po tome što poseduje *težinu* stvarnosti. Naime, fantazija uvek može da vas oraspoloži, ali samo stvarnost ima težinu, koja čini tako dobar materijal za umetnički rad, uključujući tu i strip. Zadubivši se u životnu priču svog dede, Boris Stanić je došao do univerzalne priče, zasnovane na nekim opštim vrednostima, koje nas se svih tiču – vi, naime, znate da je neki dečko Radosav zaista jednom bio zatrpan u mećavi 1947. godine. Ili da se zaljubio dok je teško kulučio i nosio ašov. Dok čitate strip, ono što priču čini dirljivom je upravo saznanje da se sve to zaista desilo u okvirima jednog ljudskog života. Zatim, tu je i potomak koji doživljava vlastito traganje po sebi, baveći se svojim pretkom. To su priče koje svi proživljavamo, na ovaj ili onaj način – delići one univerzalnosti o kojoj sam govorio, nešto što je deo priče o životnim iskustvima, o silama koje nas bacaju i koje nas pritiskaju, i o našoj borbi da sa svim tim čudesima izađemo na kraj, kao recimo Odisej, ili šta ja znam... Ljudi koji su u ovim krajevima živeli u prošlosti, neretko su se sretali sa scilama i haribdama, imali su u svojim životima prilike da se sučele sa puno dramatičnih okolnosti. Gotovo da nije bilo generacije, a tu valja uključiti i naše savremenike, koja se nije srela sa ratom ili njegovim posledicama, borbom za opstanak, ustankom, bežanijom ili već nekim drugim katastrofama. Zato je ponekad dovoljno zagnjuriti se u priče iz naše stvarnosti i tu pronaći razne bisere.

Zanimljivo je i da je Boris Stanić to vizuelno uobličio na veoma

zanimljiv i nimalo banalan način; prizori i slike se nižu na poetski, ne na dokumentaristički način. O Radosavu saznajemo kroz njegovu životnu priču, a tako i kroz snove, kroz razmišljanja. Knjiga koju čitate samo je prvi nastavak jedne intimne pripovesti, pretočene u strip...

Saša Rakezić

KNJIGE

Pohvala neuspehu

▸ Đorđe Pavićević:
Pravda i politika: nasleđe i granice političke filozofije Džona Rolsa
▸ Fabrika knjiga, Beograd 2011.

Središnji problem liberalizma mogao bi se izraziti na sledeći način: kako organizovati političku zajednicu u kojoj je nosilac suverenosti pojedinac? Na kojim bi principima počivalo političko ustrojstvo koje mora da pomiri slobodu pojedinca i slobodu zajednice, uzimajući u obzir da su sve ljudske zajednice do pojave liberalnih ideja i pokušaja njihovog sprovođenja, pretpostavljale da je zajednica starija od pojedinca, da ona, u vrednosnom smislu, prethodi pojedincu, te da je, stoga, ona nosilac suverenosti, a ne pojedinac? Kako, dakle, da i zajednica i pojedinac, istovremeno, na istom mestu, budu suvereni (što je po definiciji nemoguće, jer suverenost je jedna i nedeljiva)? Čitave su legije pojmova pokrenute da bi se razrešio ovaj nemogući zadatak. Ispostavilo se da je sam liberalni poredak, da je način na koji on "radi", vitalniji i snažniji od teorija koje su nastojale da ga opravdaju. Ova konstatacija nije nevažna. Ne samo što ukazuje na problematičan status liberalizma *kao* ideologije nego uspostavlja jasnu razliku prema političkim porecima koji leže na snažnim i sveobuhvatnim teorijama (eto nam marksizma), jedino što je život u njima pakao. Da liberalizam nema ubedljivo teorijsko opravdanje, te da je to donekle "skandalozno", skreće pažnju i Đorđe Pavićević u svojoj prvoj (i dugo očekivanoj) knjizi *Pravda i politika: nasleđe i granice političke filozofije Džona Rolsa* (str. 35). Iako ne pokazuje ambiciju da liberalizmu, napokon, pruži odgovarajuću teoriju, naročito sada kada mu baš i ne ide najbolje

(liberalizmu, ne autoru), Pavićević se u svojoj prerađenoj doktorskoj tezi poduhvatio nimalo jednostavnog zadatka da prođe kroz teorijski lavirint Džona Rolsa, verovatno najuticajnijeg filozofa liberalizma 20 veka.

Sasvim očekivano Pavićević polazi od temeljne Rolsove ideje pravde kao nepristranosti (*justice as fairness*), odnosno od *Teorija pravde*, slavne Rolsove knjige u kojoj se ova ideja razvija i brani. Reč je o sledećem: kako formulisati i opravdati skup principa kojima bi se na pravedan i trajan način rešio problem društvene saradnje slobodnih i jednakih osoba među kojima postoje razlike u interesima, uverenjima i načinima na koje žive? Kako, drugim rečima, obezbediti mirnu koegzistenciju nepomirljivih razlika i, tim razlikama uprkos, uspostaviti stabilan politički poredak. Rols, dakle, želi da uobliči političku koncepciju moralnih vrednosti oko kojih se ljudi mogu saglasiti. Ta bi saglasnost pak imala biti konsenzualnog karaktera. Sve dovde je u redu. Problemi nastaju kada se postavi pitanje kako doći do konsenzusa o temeljnim moralnim principima, ako polazimo od negativnog određenja slobode (niko nam, naime, ne naređuje kako se, kao zrele i odgovorne osobe, imamo ponašati, već sami biramo model života koji nam odgovara), odnosno od toga da pojedinci slede sopstvene, a ne zajedničke interese? Stari majstori poput Hobsa, Loka, ili Rusoa, izlaz su pronašli u veri u ljudski um, u čovekovu racionalnost koja će, verovali su, u strahu od haosa prirodnog stanja u kojem je svako neprijatelj svakome drugom, proceniti da je bolje živeti u organizovanoj političkoj zajednici čak i po cenu odustajanja od dela slobode. Pitanje je, međutim, kog se dela slobode odreći, na koji način i u čiju korist? Šta treba da stoji u ugovoru koji svaki pojedinac potpisuje sa zajednicom u kojoj živi, odnosno sa suverenom kojem predaje deo slobode u zamenu za mir? Na ovom mestu interveniše Pavićević i postavlja se kao svojevrsni vodič kroz gustu šumu Rolsovih motiva. (Kvalitet ovoga teksta ne relativizuje ni to što je, strogo uzev, to pionirski rad, naime na srpskom jeziku ne postoji ozbiljna recepcija Rolsovih ideja. Ovde bi valjalo skrenuti pažnju na vrlo dobru knjigu Michala Sládečeka *Politička zajednica* (2008), koja se bavi srodnim korpusom problema.) Iako je usredsređen pre svega na motive samoga Rolsa, Pavićević diskretno i s merom, ali i potpuno nedvosmisleno, demonstrira poznavanje teorijskih modela relevantnih za postavljenu temu, pri čemu se, valja primetiti, osim u trećem poglavlju knjige, ne upušta u zamorne i nepotrebne interpretacije. Utoliko je ova knjiga, sa svojih 300 stranica, zapravo sažet tekst.

Polazeći od uvida da Rols ne pripada, niti može da pripada, zagovornicima čistih teorija racionalnosti i društvenog izbora, Pavićević s puno dobrih razloga ne razvija znamenitu i do zla boga dosadnu Erouovu "teoremu nemogućnosti", sa svih njenih šest lema, već je elegantno sabija u nekoliko odeljaka ne hoteći da izvođenja opterećuje tehničkim detaljima, čime njegov tekst dobija na protočnosti. Tome nasuprot on razvija teoriju moralnog konsenzusa, čime nastoji da pomiri negativno određenje slobode na kojem počiva svaki liberalni poredak i pozitivne moralne principe poretka bez kojih, po Rolsovoj pretpostavci, politička zajednica ne može da bude delatna. Rolsovi napori su, s jedne strane, dragocen vodič u tom naumu, ali u onoj meri u kojoj daju smernice u kojem se pravcu valja kretati, oni, istovremeno, svedoče i svojevrsnom neuspehu, o tome da se, ako se problemi postavljaju na rečeni način, upuštamo u nemoguću misiju. Utoliko znatan i dragocen deo knjige Pavićević posvećuje imanentnim protivrečnostima, ili paradoksima liberalnog stanovišta – recimo da li je, zarad očuvanja liberalnog poretka, nužno koristiti neliberalna sredstva, odnosno da li je dozvoljeno biti netolerantan prema protivnicima tolerancije – da bi nekakav izlaz potražio, opet uz pomoć samoga Rolsa, u zamisli političkog liberalizma. Taj prelaz, međutim, eksplicitno svedoči o nemogućnosti postizanja moralnog konsenzusa u liberalnom poretku. Istovremeno, uprkos tome što politički liberalizam uspešno pacifikuje religijske, nacionalne, političke ekstremizme, on i dalje ne uspeva da odgovori na zahteve za pravednim društvom. Da li je reč o suštinskoj nemogućnosti pomirenja principa pravde i liberalnog društva, ili je problem u filozofskoj tradiciji iz koje Rols dolazi (u kojoj se istoričnost, odnosno političnost samih pojmova ne misli), pitanje je koje i dalje čeka odgovor. Pavićević je svojom elegantnom i važnom knjigom pokazao da se jedan krug tu zatvara, ali se spiralno kretanje nastavlja. ◂

Ivan Milenković

Fotografije: REUTERS

Šta mora da se kaže

Nobelovac Ginter Gras je političkim pamfletom "Šta mora da se kaže", koji je sam nazvao pesmom u prozi, pokrenuo polemiku koja je prešla granice Nemačke i Evrope. Da li jedan Nemac, koji je pride, doduše maloletan, bio i član SS-jedinica, ima moralno pravo da jevrejsku državu optužuje da "ugrožava svetski mir" i da želi da "izbriše iranski narod"? Da li ga to čini antisemitom i da li je sve to zaista čin savesti, ili marketinški potez a la Peter Handke iz njegovih najboljih dana

Dobitnik Nobelove nagrade za književnost 1999. godine Ginter Gras nije bio naročito poznat u Izraelu. Sve dok u uskršnjem trobroju nemačkog "Zidojče cajtunga" prošlog vikenda nije objavio "pesmu u prozi" pod nazivom "Šta mora da se kaže". Po kratkom postupku Izrael ga je proglasio "antisemitom", "neprijateljem jevrejskog naroda" i na osnovu zakona koji se inače primenjuje na bivše naciste za "personu non grata". Izraelski ministar unutrašnjih poslova Eli Jišai tražio je čak da mu se oduzme Nobelova nagrada, a ministar inostranih poslova Avigdor Liberman rekao je da su neki zapadni intelektualci spremni zarad "sopstvene promocije da Jevreje po drugi put žrtvuju na oltaru ludih antisemita".

Mnogi Izraelci pak smatraju da je vlada u Tel Avivu otišla predaleko, da zabrana ulaska Grasu u Izrael ne odgovara demoratskom opredeljenju zemlje i nalik je nečemu što bi učinili upravo Iran ili Sirija. To je "potpuni idiotizam", izjavio je istoričar i kolumnista Tom Segev. Ipak, i u umerenim komentarima preovladava mišljenje da "Gras nema pojma" i da je napisao glupost.

Koliko god da je bilo burno negodovanje u Izraelu, toliko je žučna i rasprava koja je prodrmala Nemačku: Gras je srušio tabu, da jedan Nemac ili Nemica zbog holokausta nemaju pravo da javno kritikuju jevrejsku državu. Decenijama su nemačka deca učena u školama da na pomen Izraela i Jevreja treba prvo da pomisle na neshvatljive zločine svojih očeva i dedova, na pokušaj istrebljenja jednog čitavog naroda, na Aušvic i Buhenvald, na krematorijume, na jevrejsku decu, vađenje zlatnih zuba iz čeljusti mrtvih Jevreja, na Hitlera i Himlera, na Šindlerovu listu. Ovim "pragrehom" rukovodila se i rukovodi se i nemačka spoljna politika.

A onda je Ginter Gras, moralista i politički angažovan intelektualac, socijaldemokrata i humanista, reformator nemačkog jezika, jedan od retkih autora teških dela koja dostižu tiraže od više stotina hiljada primeraka, jedna od ikona nemačke savremene kulture, optužio Izrael da na osnovu nedokazanih indicija da Teheran pravi atomsku bombu sprema nuklearni udar na Iran, da na osnovu sumnje želi da "izbriše iranski narod", te da predstavlja pretnju za krhki mir u svetu. Napadnut sa ►

Ginter Gras, Erec Izrael, Iran i smak sveta

Pre šest godina sam se u "Vremenu" pod naslovom "Moj prijatelj Ginter Gras bio je esesovac" bavio fenomenom tog značajnog pisca. Tada sam mu najviše zamerao ne to što je kao sedamnaestogodišnjak obukao tu mrsku uniformu, nego što se posle rata ponašao kao arbitar morala drugima, a da to nije pominjao. Podsetio sam i da se zalagao za bombardovanje Jugoslavije, ali na zakazanu diskusiju na tu temu, dok je intervencija NATO-a bila u toku, sa mnom i nekim drugim protivnicima pre svega nemačkog učešća u toj "akciji" na nemačkoj radio-stanici Dojčlandfunk kukavički prosto nije došao, iako je bio najavljen.

Šta sada da kažem o njegovom pamfletu, koji je nazvao pesmom da bi svako ko je kritikuje ispao cenzor lepe književnosti?

Takođe u "Vremenu", nedavno sam pisao o opasnosti preventivnog napada Izraela na Iran rečima težim od Grasovih: upozorio sam da bi posle toga na Izrael sa napadnute strane poletelo do 200.000 raketa, da bi SAD morale da brane Izrael, Rusija svoju poziciju u tom regionu, a to znači i Iran, i da bi čitav svet dospeo na rub nuklearne katastrofe, gore od "kubanske krize" 1962. godine.

Nakon Grasove "pesme" nametnulo se pitanje da li Jevrejin o Izraelu i veoma opasnoj politici njegove vlade sme da kaže to što Nemac, koji je nosio uniformu "carstva zla", nikako ne sme, ili je važnije da li je to što neko tvrdi istina?

Ali, nije reč samo o tome. Osoba sa reputacijom, zahvaljujući kojoj može da računa s tim da će njegove reči poslušati publika širom sveta, ima mnogo veću odgovornost nego skribent u časopisu jedne male zemlje. Gras je računao da će imati stomilionski auditorijum na brojnim jezicima i u samom svom tekstu nagovestio je osećaj da će ga udariti po čelu toljagom sa natpisom "antisemitizam". Toliko ga poznajem gotovo pola stoleća da znam da kod njega može da pretegne želja da mu ime opet – još jednom dok "piše poslednjim mastilom" – bude na bilo koji način pomenuto diljem svih meridijana.

Zbog svega toga ne bi smelo da se zaboravi osnovno: uopšte nije važna Grasova sujeta, nego da najavljeni izraelski preventivni udar na Iran treba sprečiti, jer bi mogao da se ispostavi kao uvod u smak sveta. ◄

Ivan Ivanji

svih strana, Gras je izjavio da nije trebalo da napiše "Izrael", već "vlada premijera Benjamina Netanijahua". Tek toliko, a i bilo je kasno.

Kada Ginter Gras nešto kaže, Nemci slušaju. Tako je bilo i kada se zalagao za bombardovanje pre svega Srbije u privremenoj zajednici sa Crnom Gorom (videti okvir). A godinama ništa nije rekao, bilo je sve utihnulo oko njega od kako se pre nekoliko godina ispovedao da je, doduše maloletan, ali dobrovoljno, pristupio SS-u. Sada širom sveta svi polemišu o njegovoj (anti)izraelskoj "pesmi u prozi". Zli jezici kažu da se "mudrac iz Gdanjska" nije rukovodio moralnom potrebom da iskaže iz nemačkih usta neizrecivo u ime pravednosti, već da je sve to bio marketinški potez dostojan Petera Handkea iz njegovih najboljih dana.

Niko pametan ne tvrdi da je Gras antisemita. Ali mnogi mediji, pre svega u Nemačkoj, obasipaju ga oštrim kritikama, da prosto kao Nemac i bivši esesovac ne samo da nema moralno pravo da Izrael optužuje da planira istrebljenje Iranaca, već da je to i glupo i makar jednako neprovereno, kao što mnogi sumnjaju da je Iran blizu izrade nuklearnog oružja.

Koliko god Gras tvrdio da je žrtva organizovane, nepravedne hajke, prema anketi berlinskih novina "Tages špigl" čak 67 procenata ispitanika na pitanje "Ginter Gras je svojom pesmom izazvao veliko uzbuđenje. Šta mislite o tome?", odgovara da Grasova pesma "mada provokativna, svakako zavređuje da se o njoj povede rasprava". Izdavač nedeljnika "Frajtag" i kolumnista i suvlasnik najuticajnijeg nemačkog nedeljnika "Špigl" Jakob Augštajn uzima Grasa u zaštitu: "Tu je ta jedna rečenica, posle koje više nema nazad: 'Atomska sila Izrael ugrožava i inače krhki svetski mir'. Ta rečenica izazvala je povike. Zato što je tačna. I zato što je izgovara Nemac, pisac, nobelovac, zato što je kaže Ginter Gras. Tu se vidi rez. Na tome Grasu treba da zahvalimo. On je uzeo na sebe da tu rečenicu izgovori u ime svih nas."

Drugi pak osporavaju i ovaj najnoviji "grasizam" i one koji ga brane. Umetnik iz Kelna Gerd Burman piše da Augštajn, braneći na takav način Grasa, ima dobre izglede da "postane Martin Luter XXI veka. Jer kao kod Lutera, tako je i odnos Jakoba Augštajna i Gintera Grasa prema Jevrejima lagano poremećen. Počeo je novi grasizam, i već, jedva jedan dan star, sebi uzima za pravo da govori u ime svih nas." ◂

A. I.

"Šta mora da se kaže"

Zašto li ćutim, prećutkujem isuviše dugo, što je očigledno i što se uvežbavalo u strateškim igrama, na čijem kraju smo mi, kao oni koji su preživeli, u najboljem slučaju samo fusnote.

To je tvrdnja o pravu na prvi udar, koji bi mogao da izbriše iranski narod, koji je pod bremenom i čijim organizovanim klicanjem upravlja jedan običan lajavac, zato što se u njegovom domenu moći sluti izgradnja atomske bombe.

Ali zašto sebi uskraćujem da imenom oslovim onu zemlju kojoj godinama – makar i u tajnosti – na raspolaganju stoji rastući nuklearni potencijal, ali bez kontrole, jer nije pristupačan bilo kakvoj istrazi?

Opšte prećutkivanje tog činjeničnog stanja, kome se podredilo moje ćutanje, osećam kao opterećujuću laž i prinudu, koja u izgled stavlja kaznu, čim se na nju ne obazireš; osuda za "antisemitizam" začas je pri ruci.

Ali sada, kada iz moje zemlje, koju opet i opet sustižu sopstveni prazločini bez premca i koju zbog toga pozivaju na odgovornost, uprkos tome i posve poslovno, i ako žustrim jezikom deklarisano kao nadoknađivanje, Izraelu treba opet jednom da se isporuči podmornica, čija se specijalnost sastoji u tome da sveuništavajuće bojeve glave usmeri tamo gde postojanje jedne jedine atomske bombe nije dokazano, već je strahovanje uzeto kao snažan dokaz, ja kažem ono što mora da bude rečeno.

Ali zašto sam ćutao do sada? Zato što sam smatrao da mi moje poreklo, opterećeno neizbrisivim grehom, zabranjuje da tu činjenicu kao izgovorenu istinu pripišem Izraelu, kome sam naklonjen.

Zašto sam tek sada progovorio, ostareo i poslednjim mastilom: Atomska sila Izrael ugrožava ionako krhki svetski mir? Zato što rečeno biti mora, što bi sutra već moglo da bude prekasno; i zato što bismo mi – kao Nemci dovoljno opterećeni – mogli da budemo saučesnici jednog zločina, koji može da se predvidi, zbog čega naša sukrivica ne bi mogla da se izbriše uobičajenim izgovorima.

I priznajem: ne ćutim više, jer mi je dosta licemerja Zapada; pritom se nadati možemo da će se mnogi osloboditi ćutanja, uzročnika vidljive opasnosti pozvati da se kane nasilja i istovremeno nastojati da se dozvoli nesmetana i stalna kontrola izraelskog atomskog potencijala i iranskih atomskih postrojenja preko jedne međunarodne instance, koju će prihvatiti obe zemlje.

Samo tako se može pomoći svima, Izraelcima i Palestincima, još više, svim ljudima koji žive suzbije no i u neprijateljstvu u toj regiji okupiranoj ludilom, pa na kraju i nama samima.

Ginter Gras

Поштовани грађани,
обавештавамо вас да је успостављен

ЈЕДИНСТВЕНИ БИРАЧКИ СПИСАК

као електронска база података

Молимо вас да у наредном периоду проверите
да ли сте уписани у бирачки списак и то

СЛАЊЕМ БЕСПЛАТНЕ СМС ПОРУКЕ НА БРОЈ 2202

у којој ћете унети: **Izbori_vaš jedinstveni matični broj**

или путем интернета, приступом на портал
www.drzavnauprava.gov.rs

МОГУЋНОСТ ДА ГЛАСАТЕ НА РЕПУБЛИЧКИМ ИЗБОРИМА ВАН МЕСТА ПРЕБИВАЛИШТА
можете остварити тако што ћете се обратити Општинској управи на чијој територији желите да гласате.

Република Србија
Министарство за људска и мањинска права,
државну управу и локалну самоуправу

Pljačka i uništavanje kulturne

Jedan od nezaobilaznih pratilaca (cinici bi rekli pokretača) svih ratova i revolucija oduvek je pljačka. Krade se sve što se može zamisliti, novac, nakit, oružje, nameštaj, ali se ne zaboravljaju ni umetnost i istorija, pa stradaju muzeji, galerije, biblioteke, verski objekti, arheološki lokaliteti... U pljačku kreću i pojedinci, stihijski, i čitave države, organizovano

PRILIKOM VOJNIH POHODA na "egzotične" zemlje, ili ratova u njima, po svetskim medijima se malo ili nikako pominje kulturno bogatstvo tih zemalja. Biće da se time intervencije i ratovi olakšavaju, tako što se u javnosti stvara utisak da se tamo negde malo toga i može uništiti. Na primer, prilikom invazije na Avganistan 2001. na svetskim televizijama su ovu zemlju ilustrovali isključivo snimci beskrajnih pustara i naselja sa ubogim čatrljama od blata; kod Iraka je prećutkivanje išlo malo teže, ali je slavna istorija zatrpana pričom o opasnostima od Sadamovog oružja za masovno uništavanje; prebogato istorijsko nasleđe Libije, savršeno očuvani grčki i rimski gradovi po Mediteranu (inače tako fotogenični), nisu ni pomenuti u bezbrojnim pričama o ratu u ovoj zemlji, a snimci su pokazivali sprženu pustinju i polupustinju. Slično prećutkivanje prati i Siriju, još jednu zemlju na čijoj teritoriji leže bezbrojni spomenici koji čine deo istorije čitavog ljudskog roda.

Vapaji zbog pljačke i uništavanja kulturnog nasleđa prvo stignu iz samih zemalja, žrtava sukoba. Posle 13 meseci građanskog rata, iz Sirije su došla upozorenja da su sukobi doveli do pljačkanja i uništavanja arheološkog blaga ove zemlje. Stručnjaci kažu da su najugroženije oblasti koje su van kontrole režima gde su lopovi već ušli u muzeje i arheološka nalazišta. "U Apameji imamo video-snimak pljačkaša

PALMIRA, SIRIJA: Vreme mira Foto: Momir Turudić

koji bušilicama skidaju mozaike", rekla je direktorka sirijskih muzeja Hiba al Sakel AFP-u, dodajući da je i u drevnom gradu Palmiri mnogo toga opljačkano, da ima i ilegalnih iskopavanja. Iz muzeja u Hami su ukradeni drevno oružje i statua iz aramejskih vremena, u Krak de Ševalijeu, legendarnoj krstaškoj tvrđavi, čuvari nisu uspeli da uđu u zamak jer su ga zaposeli nepoznati naoružani ljudi.

Stručnjaci smatraju da se ukradeni komadi najverovatnije krijumčare preko Libana i okolnih zemalja i prodaju na crnom tržištu, a Hiba al Sakel je rekla da su zvaničnici počeli da sklanjaju vredne predmete iz muzeja kako bi ih zaštitili od pljačke. "Nadam se da će međunarodna zajednica poslati poruku sirijskom narodu i reći im da je ovde reč o njihovom nasleđu. To nasleđe ne pripada ni vladi ni predsedniku već svim Sirijcima i čovečanstvu", dodala je ona.

BAGDADSKI LOPOVI: Apeli gospođe Sakel teško će uroditi plodom. U Siriji je krađa kulturnog blaga i u miru imala takve razmere da je donet zakon kojim se pljačkašima pretilo zatvorom od 15 godina, a rat tu sigurno nije doneo poboljšanje. Osim toga, primeri iz drugih zemalja ostavljaju još manje nade. ►

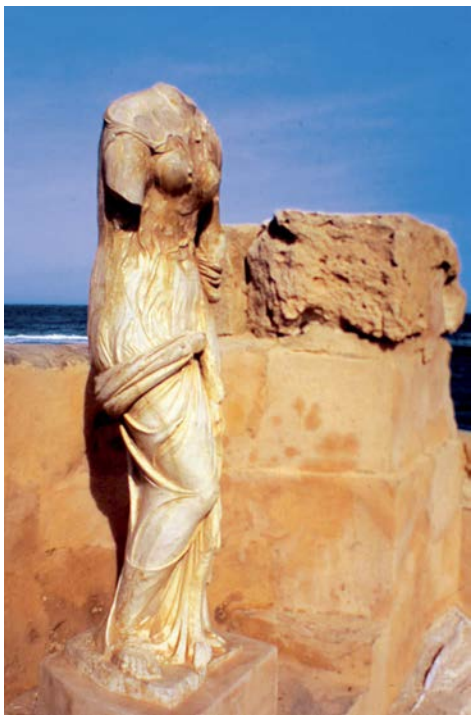
Moderni vandali

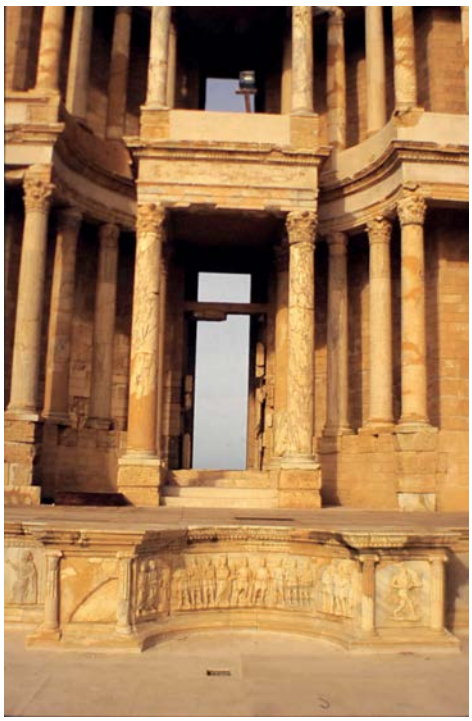
Osim od lopova, kulturno blago često strada i od drugih vandala, svih nacionalnosti. Motivi su im različiti, ali bez obzira da li su u pitanju bes, verski zanos, bahatost ili samo glupost, rezultat je uvek poražavajući.

U Grčkoj su tokom nedavnih demonstracija protiv vlade demonstranti uništili desetine zgrada, uključujući i čuveni bioskop Atikon; talibani su eksplozivom i artiljerijom 2001. godine demolirali figure Bude u Bamijanu, uklesane u stenama, zato što su poticali iz predislamskog perioda; krajem 2000. je grupa turista iz zapadnih zemalja po planini Akakus i dolini Makanduš u Libiji posipala vodom praistorijske crteže da bi fotografije bile jasnije i odvaljivala komade crteža da bi ih poneli sa sobom. Uhvaćeni su u Tripoliju i deportovani, a zbog tog događaja je tadašnja libijska vlada zabranila individualni turizam.

Od mitskog Vavilona, jednog od prvih i najznačajnijih gradova sveta, malo toga je kroz istoriju ostalo, a i to malo je većim delom izgubljeno kada su američke snage 2003. godine u njemu napravile vojni kamp i tu sagradile heliodrom, parkinge, iskopale rovove. Teška oklopna vozila i naoružanje kretali su se po putevima od stare opeke i pesku u kome leže komadići drevne grnčarije, vojnici su džakove punili peskom značajnim za arheološka istraživanja.

"Libija herald", dnevnik na engleskom jeziku, piše da su 18. marta radikalni islamisti u drevnoj rimskoj Sabrati uništili jednu žensku figuru i druge ozbiljno oštetili, da su pokušali da uđu i u muzej, ali da su ih čuvari zaustavili. Ranije su u gradu Zlitenu militantni islamisti pokušali da unište grob čuvenog libijskog sufija Sidija Abdula Salama al Asmara (radikalni islamisti ne slažu se sa učenjima sufija, muslimanskih mistika).

NA METI PURITANACA: Rimljanke u Sabrati, Libija Foto: Momir Turudić

BAGDAD: Povratak dela opljačkanog blaga

Mada su kolonizatori mnogo toga razvukli po svetskim muzejima u prethodnim vekovima, Nacionalni muzej u Bagdadu posedovao je najveću svetsku zbirku starina iz 5000 godina duge istorije Mesopotamije, kolevke civilizacije sveta. Strahovalo se da muzej ne bude pogođen avionskim bombama tokom američkog napada na Irak 1991. i 2003. godine. To se nije dogodilo, ali je katastrofa ipak usledila, i to kada su strane kopnene trupe ušle u Bagdad. Iako su oko njega stajali američki tenkovi, muzej je temeljno opljačkan. Svet su obišle slike Iračana koji upadaju u muzej, ali pridružili su im se i mnogi američki vojnici, a kasnije je priličan broj stranih novinara hvatan na aerodromima sa torbama punim "suvenira" poreklom iz muzeja.

Mada je te 2003. generalni direktor UNESKO-a Koićiro Matsura optimistički izjavljivao da je pljačka bila mnogo manje dramatična nego što se strahovalo, da nije ukradeno više od polovine eksponata već "samo" hiljadu, skoro deset godina posle velike pljačke stručnjaci tvrde da je rezultat porazan. Mada kažu da je teško utvrditi tačan broj nestalih predmeta, procenjuju da ih je 15.000 ukradeno iz muzeja, a od toga je vraćena samo trećina.

Neki od njih su vraćeni na pompeznim ceremonijama, poput one u februaru 2010. u iračkoj ambasadi u Vašingtonu. Mada je irački ambasador u SAD Samir Sumaida izrazio zahvalnost američkim zvaničnicima, ostao je gorak ukus jer su američke trupe praktično omogućile pljačku i u njoj učestvovale, predmeti počeli da se vraćaju tek posle brojnih kritika iz sveta i samog Iraka, a irački stručnjaci tvrde da se neke od ukradenih umetnina već godinama nalaze u stalnoj postavci američkog muzeja Metropolitan u Njujorku. Inače, u senci pljačke Nacionalnog muzeja u Bagdadu ostala je i pohara Muzeja moderne umetnosti, u kome je od 8000 eksponata ostalo samo 1500.

Mada je Nacionalni muzej u Bagdadu obnovljen donacijama američke vlade i ponovo otvoren 2009, neke od galerija zjape prazne i nikada se neće popuniti jer su predmeti iz njih netragom nestali, mnogi neprocenjive vrednosti. Sam muzej je posle otvaranja više zatvoren nego otvoren, iz sigurnosnih razloga.

Međutim, arheolozi tvrde da je to samo vrh ledenog brega, i da su stotine hiljada predmeta ukradene sa arheoloških nalazišta širom Iraka. Profesor Džon Rasel, savetnik za kulturu u američkom Stejt departmentu, kaže da za postojanje tih predmeta stručnjaci saznaju tek kada ih policija zapleni od švercera, i da neka arheološka nalazišta u južnom Iraku, poput Isina i Ume, zbog kradljivaca sada liče na mesečevu površinu punu kratera.

ARAPSKO PROLEĆE: Kada je počelo "arapsko proleće", mnogi su se setili bagdadskog muzeja. Za vreme revolucije u Egiptu napadnut je Nacionalni muzej u Kairu, ali jako muzejsko obezbeđenje uspelo je da odbije napad. Pomogli su im i građani, ostao je zabeležen snimak čoveka koji ispred kapije muzeja na trgu Tahrir moli prisutne da ne pljačkaju i viče: "Mi nismo Bagdad." Direktor Narodnog muzeja u Tripoliju Saleh Algab rekao je da su sličnu pomoć samoorganizovanih građana imali i zaposleni u tom muzeju, ali i da su, čim je rat počeo, sklonili na sigurno najvrednije eksponate pa muzej nije pretrpeo tako veliku štetu. Najveća oštećenja pretrpeli su eksponati iz Gadafijeve ere koji su bili izloženi u muzeju, poput "bube" koju je Gadafi vozio 1960. godine.

U poređenju sa Irakom, reklo bi se na prvi pogled da je Libija, što se tiče krađe kulturnog blaga, još i dobro prošla. Najveći incident zabeležen je u Bengaziju, gde su lopovi u maju 2010. pneumatskim bušilicama probili betonski pod trezora banke u kome je bilo pohranjeno "Blago Bengazija", kolekcije novčića, nakita i malih statua iz grčkog, rimskog, vizantijskog i ranog islamskog perioda. Ukradeno je oko 7000 eksponata, a pretpostavlja se da je najveći deo "iscurio" preko porozne granice sa Egiptom.

Foto: REUTERS

Pljačkaški pohodi

Države su kroz istoriju prilikom vojnih pohoda planirale i pljačku umetničkog blaga neprijatelja. Verovatno najtemeljniju pripremu imali su nacisti, koji su uz vojne planove za invaziju neke zemlje obeležavali i muzeje i privatne kolekcije umetničkih dela, a o tom delu pljačke brinula su specijalizovana odeljenja u kojima su radili stručnjaci za umetnost i istoriju. Posle propasti nacističke Nemačke, veliki deo ukradenog blaga su prisvojile zemlje pobednice, ali je jedan deo, poput legendarne "ćilibarske sobe" opljačkane u Lenjingradu, netragom nestao.

O nekadašnjoj moći Britanije, imperije u kojoj sunce nikada nije zalazilo, svedoči i impresivna zbirka u Britanskom muzeju u Londonu. Od Britanaca delove svoje istorije potražuju mnogi, a naročito su na Britance gnevni Grci, koji već decenijama traže da im se vrate, između ostalog, mermerne skulpture iz Partenona koje je iz Grčke odneo još lord Elgin 1801. godine. I u Beogradu je gostovala izložba "Ukradena istorija" kojom je Grčka pokušala da skrene pažnju javnosti na pljačku i nezakonitu trgovinu antikvitetima. Na toj izložbi bile su izložene kopije arheoloških iskopina koje su nakon dugogodišnjih sporova vraćene Grčkoj, ali je deo izložbe bila i priča o slučajevima pljačke hramova Kambodže, arheoloških nalazišta, muzeja iz Bagdada, Grčke, Kipra, Italije, Turske, čiji su antikviteti nezakonito prodati drugim zemljama.

Od razaranja su sačuvani neki od najvrednijih istorijskih lokaliteta, smešteni na stotine kilometara dugim peščanim obalama Libije. Ostaci grčkih gradova su na istoku, u nekadašnjoj Kireni. Veličanstveni grad Leptis Magna, "vrata Afrike" starog Rima, nalazi se 130 kilometara istočno od Tripolija, Sabrata je oko sto kilometara zapadno od glavnog grada. Leptis Magna i Sabrata su najbolje očuvane rimske građevine van Italije, ali je ambijent u kome se nalaze mnogo lepši nego u samom Rimu. Mada su se nekadašnje vlasti pomalo ležerno odnosile prema prošlosti, pa su u blizini drevnih gradova, koji su pod zaštitom UNESKO-a, često po prelepim mozaicima pasla stada ovaca, atmosfera u njima bila je nestvarno lepa. Malo je mesta na svetu gde se moglo, kao u Sabrati, ležati u vodi okružen ostacima drevnih kuća, sa rimskim amfiteatrom u pozadini, ili džogirati po kaldrmi koja izgleda kao da će se na njoj svakog trenutka pojaviti Asteriks i Obeliks.

Tokom rata, pobunjenici su širili glasine da Gadafijeve snage u Leptis Magni i Sabrati čuvaju oružje i municiju, a NATO zvaničnici rekli su da neće oklevati da bombarduju ni te lokacije ako budu "legitiman vojni cilj". Tadašnje vlasti su, da bi opovrgle glasine, vodile zapadne novinare da se svojim očima uvere da nema ni vojske ni oružja na istorijskim lokalitetima. Stručnjaci u Libiji kažu sa olakšanjem da su očekivali više oštećenja na arheološkim sajtovima, ali da su oni srećom skoro netaknuti, mada im sudbina ipak ne izgleda svetla. Pre svega, posle zvaničnog kraja rata izgleda da su se naoružani stanovnici setili i kulture, pa usred haosa koji u zemlji vlada stalno preti opasnost od pljački. Zaposleni u Leptis Magni su nedavno štrajkovali, a jedan od zahteva je bio i novčani dodatak na platu, jer rade "na rizičnom mestu" Rimskim lokalitetima prete i vandali koje ne zanima pljačka (vidi okvir). Osim toga, reporter Al Džazire u izveštaju iz Leptis Magne kaže da je rodni grad imperatora Septima Severa, nekad prepun turista, danas grad duhova u koji niko ne zalazi. Čitav region, koji je ranije živeo od turizma, danas je u depresiji jer nema izvor prihoda, a nema ni para za nova iskopavanja, renoviranje postojećih spomenika...

KIRENA, LIBIJA: Jedini posetioci Foto: REUTERS

Dok se o arheološkim lokalitetima po obali Libije bar nešto zna, o onome što se dešava i ljudima i istorijskim lokalitetima južno od Mediterana, u dubinama Sahare, nema pouzdanih vesti. Nikolaj Sologubovski, ruski novinar koji je bio u Libiji tokom rata, tvrdi da su u planinama Akakus i dolini Makanduš, kod alžirsko-libijske granice, po kojima su rasejane hiljade praistorijskih crteža starih i 10.000 godina, lopovi u toku rata svilene tkanine natopljene u specijalne hemijske rastvore stavljali na praistorijske crteže i tako ih skidali. Po gradovima u planinama Nafus, poput Naluta i Garjana, vođene su žestoke borbe, a ne zna se da li su oštećeni fascinantni primeri berberske arhitekture, kao što su tvrđave-žitnice, nalik veštačkim kanjonima sa bezbroj malih pećina u kojima se čuvaju rezerve hrane za slučaj nerodnih godina. Ne zna se ni da li je oštećen ili opljačkan Gadames, "biser Sahare", grad oaza i mitsko mesto koje su sanjali putnici karavana od Mediterana do tropske Afrike, u kome su takođe vođene borbe.

I pored neprekidnog pljačkanja istorijskih znamenitosti, nema naznaka da ljudi išta uče od istorije. Profesorka Nada Šabut, iračko-američki ekspert za modernu umetnost, opisujući pljačku nacionalnog blaga Iraka rekla je da su prvo došle "klasične" pljačke, onda se prešlo na muzeje, uporedo su uništavani i svi simboli vladavine Sadama Huseina, pri čemu je za masu sve bilo simbol, da je zatim došlo uništavanje sa religioznim motivima... "Uvek ima neki razlog", rezignirano je zaključila profesorka. ◂

Momir Turudić

Mir u Siriji

Kada ovaj broj "Vremena" u četvrtak 12. aprila bude u rukama čitalaca, u Siriji bi po planu Kofija Anana, izaslanika Ujedinjenih nacija i Arapske lige za Siriju, trebalo da utihne oružje. Mada su mnogi ovaj plan nazvali poslednjom šansom da Sirija ne sklizne u potpuni haos i totalni građanski rat, na osnovu vesti koje su stizale prethodnih dana, optimizmu nije bilo mnogo mesta.

Svakodnevno su stizale informacije o sukobima i velikom broju žrtava. Odgovornost za situaciju u zemlji zaraćene strane prebacuju jedna na drugu. Sirijska vlada govori o napadima na njene snage bezbednosti, kao i na civile i njihovu imovinu, pobunjenici optužuju vladu za ubijanje civila i uništavanje gradova.

Prethodnih dana zabeleženi su i prvi prekogranični incidenti. Turski zvaničnici izjavili su da su sirijske snage 9. aprila pucale preko granice na jedan izbeglički logor u blizini grada Kilisa, u turskoj provinciji Gaziantep, ranivši najmanje petoro ljudi. Sirijski pobunjenici tvrdili su da je dvoje ranjenih ljudi podleglo povredama, i da je sukob počeo tako što su pobunjenički borci napali i ubili najmanje šest pripadnika sirijskih snaga bezbednosti, da bi potom pobegli preko granice u Tursku, a da su sirijske snage nastavile da pucaju na njih. Libanski mediji izvestili su da je istog dana snimatelj libanskog satelitskog TV kanala Al Džadid, Ali Šaban, poginuo od zalutalog metka koji je došao sa sirijske strane granice. U tri turske pokrajine koje se graniče sa Sirijom trenutno se nalazi oko 25 hiljada izbeglica, a nove izbeglice svakodnevno pristižu.

POBUNJENI I SVRGNUTI: Kapetan Amadu Sanogo i predsednik Amadu Timani Ture Fotografije: REUTERS

Mali: Vojni puč i građanski rat

Pobuna plavog naroda

U svetskoj književnosti Timbuktu je mistični grad, mesto za koje većina ne veruje da zaista postoji, što je pokazalo nedavno istraživanje u Velikoj Britaniji. Današnji Timbuktu je grad daleko od stare slave, utonuo u pesak Sahare koja nadire sa severa, ali je poslednjih mesec dana ponovo u udarnim svetskim vestima, kao poslednji grad od strateške važnosti koji su u Maliju zauzeli pobunjeni Tuarezi

Od početka ove godine, u Maliju, državi koja se nalazi u zapadnoj Africi, vladaju nemiri. Početak pobune Tuarega, drevnog naroda koji živi u severnim i zapadnim delovima Afrike, eskalirao je u rat koji je izmakao kontroli državnih vlasti.

DOMINO EFEKAT: "Plavi" narod, kako se još nazivaju Tuarezi, jer vole da nose odeću ove boje, još jednom se upustio u borbu za svoju zemlju. U 19. i 20. veku francuski kolonizatori su ukinuli tuarešku plemensku zajednicu. To je dovelo do krvavih sukoba, ali su i posle 1960, čuvene "afričke godine" kada je okončana francuska kolonijalna vladavina, Tuarezi ostali narod bez države, rasejani na relativno velikom području oko četvoromeđe Malija, Nigera, Alžira i Libije. Njihove teritorijalne pretenzije na sever Malija pretvorile su se u oružani otpor još osamdesetih godina. Devedesetih godina su se borili protiv nigerijskih i malijskih trupa, što je rešeno dodeljivanjem autonomije Tuarezima, ali mir nije dugo trajao. Početkom ove godine pojavile su se informacije da su se Tuarezi koji su se u Libiji borili na strani Moamera Gadafija vratili u Mali. Procenjuje se da ih je došlo oko 2000. Kako su granice afričkih zemalja porozne, velike količine oružja su prenete iz Libije. Tuarezi su početkom januara otpočeli novu borbu za teritoriju na severu Malija.

Država je odgovorila na ovu pobunu, ali nedovoljno čvrsto. Vojska se žalila na slabu opremljenost, i nakon dva meseca neuspešnih borbi sa Tuarezima vojnici odlučuju da svrgnu vlast u državi. Na čelu sa kapetanom Amaduom Hajaom Sanogom, kome su se pridružili vojnici nižih činova, vojska je 22. marta izvela državni udar. Na početku pobune, predsednik Malija Amadu Timani Ture, na svom Tviter nalogu objavljuje da nema puča, nego da se desila samo manja pobuna u garnizonu u Kati. "Bune se dezerteri i drugi pripadnici vojske koji ne žele da idu na front", objavljeno je na predsednikovom Tviter profilu.

U garnizonu u Kati pobuna je počela kada su vojnici od ministra odbrane koji je bio u poseti tražili bolje naoružanje. Nezadovoljni njegovim odgovorom, kamenovali su ga i počeli da pucaju u vazduh. Nakon toga, vojska je preuzela vlast u glavnom gradu Bamaku, na čijim su se ulicama mogli videti pijani vojnici u pikapovima koji slaveći svrgavanje vlasti pevaju i iz mitraljeza pucaju u vazduh. U vojnom puču na desetine vojnika je poginulo, navode vojni i policijski izvori. Crveni krst u Maliju saopštio je da je zbrinuo oko 40 ranjenih osoba, od kojih je većina povređena od "zalutalih" metaka.

Vojnici su nakon upada u predsedničku palatu, pod vidnim dejstvom alkohola, opljačkali objekat. Sledećeg dana usledilo je preuzimanje državne televizije. Dopisnik Rojtersa preneo je da se tada u Bamaku čula desetominutna paljba.

PODRŠKA HUNTI: Slavlje na ulicama Malija

Kapetan Sanogo objavljuje da sve institucije prestaju sa radom do daljnjeg. Pored toga, suspendovan je postojeći ustav, uveden je i policijski čas, a građani su upozoreni da ne izlaze na ulice do daljnjeg. Grad je bio prazan, a prodavnice zatvorene. "Molimo civile da budu mirni i ostanu kod kuće, a naše drugove u uniformi koji nam se još nisu pridružili pozivamo da to što pre učine", rekao je portparol vojske Amadu Konare.

Vojska je zahtevala da se uvede civilna vlast i da se formira Vlada nacionalnog jedinstva. Inače, predsednik Ture je na vlast došao 1991. godine, takođe državnim udarom posle kojeg je predao vlast civilima, a 2002. je postao šef države na demokratskim izborima. U aprilu je trebalo da napusti funkciju, posle desetogodišnje vladavine, ali su pobuna Tuarega na severu i njegova nemoć da se sa njom izbori dovele do nasilnog prestanka mandata. Za vreme trajanja državnog udara, nije bilo poznato gde se nalazio predsednik Ture. Kapetan Sanogo nije hteo da se izjašnjava čak ni o tome da li je uhapšen, samo je rekao da je dobro.

Nakon državnog udara, međunarodne organizacije upozoravaju na humanitarnu katastrofu u ovoj zemlji. Stotinama hiljada građana koji su izbegli iz zemlje pretila je ne samo pobuna Tuarega, već i suša koja je zavladala Malijem i izazvala nestašicu hrane.

Vojni puč u Maliju izazvao je oštre reakcije međunarodne zajednice. Svetska banka saopštila je da suspenduje razvojnu pomoć toj zemlji. Maliju je zbog organizovanja puča uveden ekonomski, finansijski i diplomatski embargo od strane afričkih i zapadnih zemalja. Sankcije su uključivale zatvaranje granica prema svim susednim zemljama, osim za dostavu humanitarne pomoći i zamrzavanje malijskih računa u regionalnoj centralnoj banci.

Vojna hunta je dva dana kasnije odlučila da preda vlast u zamenu za ukidanje sankcija. Postignut je dogovor između kapetana Sanogoa i zvaničnih predstavnika okolnih zemalja. Prema tom planu, hunta će predati vlast predsedniku parlamenta Diounkoundu Traoreu, koji će biti imenovan za prelaznog predsednika sa zadatkom da organizuje izbore. Pored povlačenja embarga dogovorena je i amnestija za učesnike vojnog udara. Predsednik Ture je 9. aprila podneo zvaničnu ostavku, a ministar spoljnih poslova Burkine Faso rekao je da će predsednik moći da živi gde želi i to pod zaštitom vojske. Sankcije su ukinute, ali se još uvek ne zna kada će kapetan Sanogo predati vlast.

DIVERZIJA: Dok je sva pažnja usmerena na sprečavanje organizovanog puča, Tuarezi na severu Malija iskorišćavaju situaciju. Na dan dogovora koalicije afričkih zemalja i vojske, 7. aprila, Tuarezi su proglasili nezavisnost oblasti Azavad, istakavši da žele da poštuju "granice susednih država". Pobunjenička organizacija Nacionalni pokret za oslobođenje Azavada u Maliju (MNLA), koju čine Tuarezi, objavila je da kao rezultat uspešnog osvajanja ove oblasti obustavlja sve vojne operacije. Pripadnici pokreta pozvali su zemlje u regionu i međunarodnu zajednicu da "omoguće miran život Azavadima, bez napada iz Malija". Afričke i zapadne zemlje su odmah odbacile proglašenu nezavisnost.

Zapadne agencije navode da su tuareški pobunjenici na početku borbe bili potmognuti islamističkom grupom koja je lokalni ogranak Al Kaide. Dok stanovnici Timbuktua tvrde da su u borbi na ulicama videli pripadnike islamističke grupe zvane Ansar Ud Din. Međutim, ova saradnja nije dugo trajala. Njihovi sada već bivši fundamentalistički saborci su postali protivnici, jer su počeli da uvode šerijatski zakon u oblasti severnog Malija. Iako su Tuarezi sunitski muslimani, njihovi zakoni su drugačiji. Na njihovu religiju dosta utiče i drevna predislamska tradicija. Predstavljaju jedan od retkih muslimanskih naroda gde muškarci umesto žena pokrivaju lice maramama. Nasleđe ide po ženskoj liniji, a smatra se da su samo žene Tuarega u prošlosti znale da čitaju i pišu. Takođe, muškarcima nije dozvoljena poligamija.

Oblast koju su nazvali Azavad Tuarezi smatraju svojom kolevkom. Poslednji potez u njihovoj borbi bio je osvajanje tri ključna grada: Kidal, Gao i Timbuktu, dok je vojska svrgavala predsednika, a međunarodne zajednice obuzdavale vojsku. ◂

Sanja Zrnić

Među kućicama od sena

Mali je država u Zapadnoj Africi čiji je severni deo prekriven Saharom. U južnom delu, gde živi većina stanovništva, protiču reke Niger i Senegal. U Maliju se govori sedam jezika, pored francuskog koji je nekada bio zvanični jezik. Pored Tuarega, u ovoj državi žive još i narodi Bambare, Malinke, Senufo, Sarakole, Songai i Dogoni, kao i nomadski i polunomadski Fulani i Mavari.

Prosečno obrazovan Zapadnjak ne zna o Maliju gotovo ništa. Mnogima na pomen te zemlje kroz glavu proleti samo slika batlera orlovskog nosa iz crtaća *Mačke iz visokog društva* koji preteći prefinjenim macama izgnanstvom sam završi u kovčegu za Timbuktu, a ljubitelji Pola Ostera su pročitali roman *Timbuktu*.

Oni koji bolje poznaju afričku kulturu i narode, znaju da na jugu Malija, ispod litice Bandiagare, žive Dogoni, narod sa specifičnim običajima i tradicijom. Oni žive u hiljadama načičkanih kuća od sena i blata, jedinstvene arhitekture.

Medicina na Kubi

Čudo u Havani

Po zdravstvenim pokazateljima – dužini životnog veka, smrtnosti odojčadi, broju lekara u odnosu na broj stanovnika, Kuba je u samom svetskom vrhu, a na planu prevencije je bez premca

Za obolele od raka pluća u septembru prošle godine stigla je dobra vest sa Kube. Nakon 25 godina istraživanja, kubanski naučnici su, kako su pobedonosno izjavili, uspeli da proizvedu vakcinu protiv raka pluća. Njeno ime je "cimavaks EGF". Ne deluje preventivno, već napada rak koji već postoji u organizmu i tako ga, praktično, pretvara u hroničnu bolest koju je moguće držati pod kontrolom. Kako deluje cimavaks EFG? Kako se navodi u istraživanju, aktivna supstanca vakcine bazirana je na proteinu koji se nalazi u organizmu pacijenata "kada se rak nekontrolisano širi". Vakcina, kako objašnjavaju njeni tvorci, stvara mehanizam proizvodnje antitela koja deluju protiv proteina koji su uzrokovali nekontrolisano širenje ćelija raka, a time i metastaze.

O ovom otkriću u septembru su brujali svi svetski mediji. U međuvremenu vakcina je ispitana na više od 1000 pacijenata i to ne samo na Kubi, već i u Maleziji, Peruu i – Engleskoj. Rezultati su, kako je saopšteno, pokazali da je u ogromnoj većini slučajeva ispunila zadatak – zaustavila je rak u poodmakloj fazi i pretvorila ga u hroničnu bolest.

Već u oktobru su Pedro Kamilo Rodrigez i Horhe Alberto Gonzales Ernandez, vrhunski i svetski priznati kubanski lekari, tajni "recept" ovog revolucionarnog otkrića predstavili u Beogradu, na Internacionalnom kongresu privatne lekarske prakse.

Prošle nedelje ambasadorka Kube u Srbiji Mercedes Martines Veldes izjavila je da je na Kubi ova vakcina dostupna svima i da se pojedini srpski državljani već leče pomoću nje. Stručnjaci u Srbiji, ipak, još nisu upoznati sa karakteristikama i efikasnošću cimavaksa.

Poslednja vest koja je stigla iz Ministarstva zdravlja je da kubanska vakcina u Srbiju stiže uskoro. S obzirom na to da zakonska procedura za registraciju lekova i njihovo stavljanje u promet u Srbiji traje osam meseci, a da Agencija za lekove i medicinska sredstva do sada nije dobila nikakav zahtev za njenu registraciju, na našem tržištu je sigurno neće biti do kraja godine. Ipak, njena registracija u zemljama Evropske unije je u toku, i što se Srbije tiče, ovde će doći tek pošto prođe kroz "toplog zeca" u tim zemljama.

U međuvremenu je na Međunarodnoj biotehnološkoj konferenciji u Havani predstavljeno još jedno dostignuće kubanskih stručnjaka – vakcina protiv side. Prvi testovi su pokazali da je uspešna i naučnici su spremni da uskoro počnu manje, strogo kontrolisano testiranje i na ljudima.

Uspesi kubanskih naučnika nisu iznenađenje, s obzirom na to da je Kuba jedna od pet zemalja (rame uz rame sa Švedskom i Švajcarskom) koje je Svetska zdravstvena organizacija zadužila za kliničko testiranje vakcine protiv virusa HIV, što samo govori da SZO smatra da Kuba ima i opremu i stručnjake koji mogu da odgovore ovako složenom zadatku.

U čemu je tajna kubanske medicine?

BRIGA O LJUDIMA: Nema tog turiste koji se vratio sa najvećeg ostrva na Karibima a da nije doživeo egzotično iskustvo. Zemlja ljubavi, salse, kohiba cigara, čilih stogodišnjaka, olinjalih fasada, praznih prodavnica, ulica na kojima se mogu sresti prašnjavi kadilaci i jedan od poslednjih bastiona komunizma u svakome budi osećaj da je doživeo nešto posebno. Međutim, osim zadovoljstva zbog viđenog i proživljenog, većinu turista raduje činjenica da se vraćaju kući gde je daleko dosadnije nego na Kubi, ali zato socijalno i ekonomski daleko bolje. Prihod

AMBULANTA: Neraskidiva veza između lekara i pacijenta Fotografije: REUTERS

po glavi stanovnika na Kubi je deset puta manji od onog u Britaniji. Zemlja je već decenijama pod sankcijama, političke slobode su ravne nuli, a siromaštvo se oseća i vidi na svakom koraku.

Kubi se može štošta zameriti, ali na zdravstvu bi joj mogle pozavideti i mnogo razvijenije zemlje. Po zdravstvenim pokazateljima – dužini životnog veka, smrtnosti odojčadi, broju lekara u odnosu na broj stanovnika, Kuba je u samom svetskom vrhu, a na planu prevencije je bez premca.

Osnova kubanskog zdravstvenog sistema je ambulanta. Na svakih 600 stanovnika dolazi po jedna, a nijedan Kubanac nije od svog lekara udaljen više od 20 minuta. Kuba ima jednog lekara na 170 pacijenata, što je jedan od najviših proseka u svetu, bolji čak i od skandinavskih zemalja, pa i od zemalja sa tradicionalno dobrom zdravstvenom zaštitom poput Francuske i Nemačke, gde na jednog lekara dolazi oko 300 pacijenata. U Srbiji izabrani lekar ima pet hiljada pacijenata.

Svaki kubanski lekar ima obavezu da tri godine radi kao lekar opšte prakse u lokalnoj ambulanti. Preko ambulanti uspostavlja se neraskidiva veza između lekara i pacijenta – svaki lekar najmanje jednom godišnje poseti svakog svog pacijenta u njegovom domu.

Obilaze ih i kada su zdravi, radi prevencije, da vide kako žive, da li vode računa o higijeni, da li prokuvavaju vodu, da li se pravilno hrane i rade fizičke vežbe.

Zvuči idilično, ali ovakva praksa se ne čini iz altruizma već zato što omogućava ogromne uštede kubanskom zdravstvenom sistemu. Pacijenti se u bolnice šalju samo u krajnoj nuždi. Od ozbiljnijih bolesti leče se u lokalnim bolnicama, dok se teži slučajevi koji zahtevaju hiruršku intervenciju šalju u državne bolnice. Svaka poliklinika ima 38 ambulanti, a tamo se rade lakše operacije, fizioterapije, rendgenska ►

Ko se leči

Jedan od najpoznatijih kubanskih pacijenata je venecuelanski predsednik Ugo Čaves. Prošlog meseca mu je odstranjen maligni tumor na istom mestu gde mu je tumor izvađen u junu 2011. Zvaničnici u Karakasu nikada nisu objavili od koje vrste raka predsednik boluje, ali tvrde da se bolest nije proširila na druge organe. Čaves se na Uskrs vratio na Kubu gde treba da se podvrgne trećem ciklusu hemoterapije, gde ga je pred zoru dočekao kubanski predsednik Raul Kastro. Pred odlazak je poručio: "Živećemo i pobedićemo."

To je izgleda geslo i bivšeg lidera Kube Fidela Kastra, koji se iz javnog života povukao pre pola veka zbog zdravstvenih problema. Iako nije obelodanjeno o kojoj je tačno bolesti reč, sumnja se da Kastro ima rak. Od njegovog povlačenja sa vlasti vođa se sporadično pojavljivao u javnosti, a svaki put je izgledao sve bolje i bolje.

Medicinsku pomoć na Kubi je pre par godina potražio i srpski glumac Velimir Bata Živojinović. Tamošnji lekari su ga izlečili od gangrene u poodmaklom stadijumu.

Lek protiv vitiliga

Kubanski naučnici pronašli su prošlog veka i lek protiv vitiliga, autoimunu bolest u kojoj se razaraju pigmentne ćelije, što ima za rezultat pojavu beličastih pečata bez pigmenta na koži (fleka). Vitiligom može biti zahvaćen bilo koji deo tela. Uzrok ovog oboljenja je nepoznat. Ponekad je pratilac fizičke traume kože, opekotina, emocionalnog stresa, a pominje se i više teorija nastanka. Prva teorija govori da pigmentne ćelije koje vode embrionalno poreklo od neuralne kreste usled abnormalnog funkcionisanja nervnih ćelija, gube svoju funkciju. Druga teorija navodi postojanje autoimune reakcije protiv pigmentnih ćelija, a treća autotoksičnost čija je posledica samodestrukcija pigmentne ćelije. Postoji i mišljenje da je vitiligo imunološka bolest koja se može povezati sa autoimunim oboljenjem štitne žlezde, te nivo antitireoglobulinskih antitela i antiTPO antitela ima korelaciju sa težinom kliničke slike i progresijom vitiligа.

Ovo kubansko otkriće je bilo takav hit da su osamdesetih godina prošlog veka iz Praga za Havanu organizovani čarter letovi za pacijente koji boluju od vitiligа.

Otrov škorpije

Pretpostavlja se da je kubansku medicinu učinila specifičnom upravo višedecenijska izolacija, doprinevši kombinovanju tradicionalne sa savremenom medicinom.

Kuba je poznata po upotrebi škorpiona u terapeutske svrhe još od početka 20. veka, kada je nastalo takozvano "ulje škorpiona" koje se smatra korisnim protiv retencije. Inače, alkoholnom ekstraktu otrova škorpiona pripisuju se i neka druga dejstva, poput analgetskih, za olakšavanje reumatskih i bolova u mišićima. Ipak, tek 80-ih godina prošlog veka grupa istraživača na Medicinskom fakultetu Gvantanamo počela je da se bavi otrovom škorpiona *Rhopalurus junceus*, endemske vrste iz familije *Buthiade*, sa ciljem pokazivanja antitumornog dejstva spomenutog otrova, koji je lokalno stanovništvo već uveliko koristilo za tretiranje tumora na manjim životinjama.

U januaru 1994. godine, javnost je upoznata sa preliminarnim studijama i eksperimentima rađenim na miševima, psima i ljudima. Rezultati su bili fascinantni – unošenjem toksina škorpiona u njihove organizme, tumor se smanjivao ili potpuno gubio, bilo da je bio prirodnog porekla u čoveku ili je transplantovan u pse i albino miševe.

Istraživanja na ljudima pokazala su poboljšanje kvaliteta života, smanjivanje ili nestanak bolova, odlaganje loše prognoze bolesti i čak potpuni nestanak oboljenja kod jedne grupe pacijenata, što bi moglo značiti da otrov škorpiona *Rhopalurus junceus posee*, osim antiinflamatornih i analgetskih dejstava, stimuliše imunitet organizma i deluje protiv širokog spektra tumora.

snimanja, ultrazvuk i slične intervencije.

Istina, većina kubanskih bolnica je infrastrukturno zapuštena, na mnogima se može videti kako otpada fasada, a odeljenja baš i ne odišu visokom higijenom, ali zato sve ono što se u njima događa s medicinske strane radi se vrlo profesionalno i u skladu s najsavremenijim preporukama struke, u šta su se uverili i mnogi turisti koji su morali da zatraže medicinske usluge tokom odmora.

Prevencija, na kojoj insistiraju gotovo svi zdravstveni sistemi na svetu, ali uglavnom ostaje u domenu teorije i lepih želja, na Kubi je – praksa.

Stopa smrtnosti dojenčadi, na primer, važi za jednu od najrelevantnijih mera vrednosti nekog nacionalnog zdravstvenog sistema. Prema podacima Svetske zdravstvene organizacije, Kuba je na čelu liste po uspešnoj vakcinaciji dece do godinu dana.

Na Kubi iznosi 4,8 na 1000 rođenih beba, što Kubu stavlja na nivo Velike Britanije, ili Kanade čiji zdravstveni sistem važi za najbolji.

Međutim, Kuba nije samo u tom domenu šampion. Istraživanje objavljeno u časopisu "Lancet Oncology" pokazalo je da Kuba, zajedno sa SAD, Australijom, Kanadom, Francuskom i Japanom, ima najveću stopu preživljavanja kod raka dojke, prostate i debelog creva,

dok je incidenca HIV-a izuzetno niska – 0,69 na 100.000 stanovnika. Na kraju, tu je još jedan statistički podatak koji možda najbolje odslikava "kubansko čudo" – prosečan životni vek u SAD je 77,4 godine, a na Kubi 77,3.

I sve to u sistemu u kome svi imaju pravo na besplatno lečenje i negu, bez obzira na cenu. Pritom, Kuba za zdravstvo godišnje po stanovniku troši 400 dolara, SAD oko 7500 dolara, a Kanada 5500 dolara. Pored svega, Kuba je osavremenila svoju medicinsku opremu i na tom planu je ispred mnogih razvijenih zemalja. Stoga nije čudo što mnogo stranaca dolazi na Kubu radi lečenja.

RED I ZAKON: Objašnjenje za ovako dobar rezultat je način preusmeravanja zdravstvenih fondova – ono malo para sa kojima raspolaže Kuba u najvećoj meri troši se na prevenciju i dostupnost zdravstvenih usluga. Zdravstvene usluge na Kubi besplatne su još od 1959. godine. Revolucionari su najpre mobilisali sve učitelje u zemlji i u kratkom vremenskom roku podigli stopu pismenosti Kube na čak 96 odsto. Zatim su – pod geslom da obrazovanje i zdravstvena zaštita treba da budu dostupni svima pod jednakim uslovima – prešli na organizovanje zdravstvenog sistema.

Naravno, nije sve išlo glatko. Više od polovine lekarskog osoblja napustilo je zemlju ostavivši Kubu sa svega 3000 lekara. Najveći udarac pretrpeo je medicinski fakultet u Havani, gde je ostalo svega 16 profesora. U takvim uslovima kubanska vlada je početkom 1960. započela nacionalizaciju zdravstvenog sistema. Iste godine započela je masovna vakcinacija dece, što će u narednom godinama dovesti do nestanka dečije paralize (1962), malarije (1968) i dizenterije (1971).

Neravnopravnost u pristupu zdravstvenoj zaštiti između ruralnog i gradskog stanovništva rešena je 23. januara 1960. osnivanjem Ruralne zdravstvene službe. Svi kubanski lekari bili su obavezni da prvu godinu nakon diplome rade u ruralnim područjima, čime je nejednakost u pristupu medicinskoj nezi svedena na minimum.

O zdravstvenoj politici na Kubi i danas odlučuje Komunistička partija, a ne odnos snaga u parlamentu. Zdravstveni radnici žive i rade u skromnim materijalnim uslovima (prosečna plata načelnika odeljenja je oko 25 evra) i zabranjen im je bilo kakav dopunski ili honorarni rad da bi dali pun doprinos na svom radnom mestu.

MEDICINSKA DIPLOMATIJA: Školovanje za lekare na Medicinskom fakultetu je, podrazumeva se, besplatno i traje šest godina. Za medicinske sestre traje tri, a za terapeute pet godina. Specijalizacije traju od tri do šest godina. Kuba je uspela da izbegne problem hiperprodukcije školovanih kadrova i nezaposlenost obrazovanih mladih lekara. Naruku joj ide to što u čitavom regionu postoji manjak zdravstvenih radnika. Na Kubi na 12,5 miliona stanovnika

STUDENTI MEDICINE: Obrazovani i uskoro zaposleni

ima oko 80.000 lekara, ali preko međudržavnih ugovora u okviru tehničke ili humanitarne pomoći oko 20.000 radi u raznim zemljama Latinske Amerike, Afrike i Azije.

Osim mladih Kubanaca besplatno studiranje medicine omogućeno je od pre desetak godina i mladim iz mnogih nerazvijenih zemalja. Nakon što je uragan Mič 1999. godine pogodio Centralnu Ameriku i odneo 40.000 života, Kuba je hitno poslala lekare i drugo medicinsko osoblje u ugrožene zemlje. Pošto se radilo o siromašnim zemljama koje ni pre toga nisu imale odgovarajuću zdravstvenu zaštitu, došlo se na ideju da se u cilju dugoročne pomoći tim zemljama u Havani osnuje medicinski fakultet koji će besplatno školovati lekare iz latinoameričkih zemalja. Tako je nastao Latinoamerički medicinski fakultet u Havani.

Škola je smeštena u bivšu bazu za mornaričku obuku 20 kilometara od Havane, a siromašnim studentima iz drugih latinoameričkih zemalja, gde uglavnom samo deca bogatih mogu da studiraju medicinu, omogućeno je besplatno školovanje uz obezbeđen smeštaj, ishranu i udžbenike.

Većinu studenata ovog fakulteta čine mladi iz Južne i Centralne Amerike, kao i sa Kariba. Ostali su iz Meksika, podsaharske i severne Afrike, Azije i Sjedinjenih Američkih Država. Kada je 2004. godine Bušova administracija donela zabranu putovanja američkih građana na Kubu, za studente ovog fakulteta napravljen je izuzetak na zahtev generala Kolina Pauela (verovatno zato jer se radilo pretežno o siromašnim crnačkim studentima).

Pošto dolaze iz raznih kultura, sa različitim predznanjima, svaka nova generacija studenata ima nekoliko meseci za pripremu za studiranje, učenje jezika i dopunsku nastavu iz pojedinih predmeta. Prve dve godine studiraju osnovne predmete, a posle se upućuju na neki od kubanskih fakulteta na kliničke studije. Kada diplomiraju, imaju mogućnost specijalizacije iz opšte medicine, pošto je osnovna namera pri osnivanju škole bila da se osposobljavaju lekari za osnovnu zdravstvenu zaštitu. Inače, u Venecueli je u toku desetogodišnji program obrazovanja 40.000 budućih venecuelanskih lekara koji sprovode kubanski stručnjaci.

Osim produkcije i izvoza zdravstvenih radnika, Kuba godinama uspešno praktikuje i svojevrsnu medicinsku diplomatiju. Kubanski lekari važe za junake humanitarnih katastrofa. Oko 1200 kubanskih medicinskih radnika iznelo je glavni teret zbrinjavanja Haićana nakon velikog zemljotresa 2010. godine. Dok su medicinske ekipe iz većine zemalja napustile Haiti već nakon dva meseca, kubanski lekari su ostali raspršeni u 30 centara širom Haitija i lečili 30.000 Haićana od kolere, što je oko 40 odsto pacijenata pogođenih tom bolešću.

U ovom trenutku, oko 25.000 kubanskih lekara i 10.000 ostalih medicinskih radnika radi u 77 siromašnih i zemalja u razvoju. Oni pripadaju brigadi "Henry Reeve", nazvanoj prema američkom lekaru koji se borio za nezavisnost Kube i deo je međunarodne medicinske misije Fidela Kastra.

Kako stvari stoje, Kuba, jedan od najznačajnijih proizvođača cigara, uskoro bi mogla biti i prva zemlja koja je, možda, pronašla vakcinu protiv raka pluća. ◂

Jasmina Lazić

REKLAMA JE REKLAMA, BEZ OBZIRA NA MEDIJ, MADA...

KADA BISMO OVAJ OGLAS HTELI DA PRETVORIMO U **SMS** DOBILI BISTE BAR **7 PORUKA**.

KADA BISMO OVAJ OGLAS OTPEVALI KAO **RADIO DŽINGL**
TRAJAO BI **DUŽE OD HOMEROVE ILIJADE**.

KADA BISMO OVAJ OGLAS **ISPISALI STENSILIMA**,
SIGURNO BI NAS **UHVATILI** ORGANI REDA.

KADA BISMO OVAJ OGLAS **ISPISALI NA CEPELINU**,
VEROVATNO BI BIO **PREVELIKI** DA POLETI.

KADA BISMO OVAJ OGLAS ISPISALI **NA ŠOLJI** ZA KAFU, PILI BI ODJEDNOM **2L KAFE**.

KADA BISMO OVAJ OGLAS PRETVORILI U **BANER**,
ZABORAVILI BISTE ŠTA JE **GUGLOVANO**.

KADA BISMO OVAJ OGLAS STAVILI **NA TRAMVAJ**,
MORAO BI DA IMA BAR **4 PRIKOLICE**.

KADA BISMO OVAJ OGLAS STAVILI NA **MAJICU**,
BILA BI **PREVELIKA** ČAK I **KOŠARKAŠIMA**.

KADA BISMO OVAJ OGLAS STAVILI **NA BILBORD**
IZAZVALI BISTE BAR **3 SUDARA** DOK SVE **PROČITATE.**

KADA BISMO OVAJ OGLAS **ISPISALI AVIONOM,**
ZAMERILI BISMO SE EKOLOZIMA.

KADA BISMO OVAJ OGLAS ISPISALI **NA POLEĐINI RAČUNA,**
TO BI BIO **RAČUN ZA CELU GODINU.**

DO SADA NEPREVAZIĐEN.
NOVINSKI OGLAS

ASOCIJACIJA
MEDIJA

piše: Miloš Vasić

Mama!

Krenem ja jednom tako iz porodične kuće gde sam bio na privremenom boravku, a moja gospođa majka veli: "I pazi kako prelaziš ulicu." Pitam je zna li koliko je meni godina, a ona kaže pedeset, ali: "Ti ćeš za mene uvek biti moje dete." Mama je, dakle, neko za koga će njeno muško mladunče doveka ostati glupančić

Odatle izvesna doživotna napetost u tim odnosima. To što onaj bečki profesor nešto teoretizira na tu temu slobodno zaboravite; to su budalaštine, a psihoanaliza je, kako je pakosno i na vreme primetio Karl Kraus, naš slavni prethodnik i uzor, simptom one bolesti kojoj se nudi kao lek. Pustite, dakle, Edipa i Jokastu na miru; to je jedna druga priča.

Mame se dele na – uglavnom – dve vrste: srednjoevropsko-mediteransku i anglosaksonsko-protestantsku. Ne bih nagađao koja je gora, neka, hvala. Putujući i čitajući primetio sam da je ovaj naš tip, srednjoevropsko-mediteranski, preplavio industrijsku civilizaciju. To Amerikanci lepo zovu jevrejska majka (*Jewish mother*), ali se odnosi na mnogo širu populaciju od izraelitske. Prototip je ona gospođa iz *Portnojeve boljke* Filipa Rota, koja trči po plaži i viče: "Upomoć, davi mi se sin, lekar specijalista!" Moja gospođa majka bila je ista takva; kao da ju je Filip Rot napisao. Svečano mi je saopštila, u mojoj ranoj mladosti, da od mene očekuje da nadmašim moga oca i njenoga muža. Izvini, maman, rekao sam; tata je ipak doktor nauka, profesor evropskog značaja i šef katedre (na jednom fakultetu koji je tada bio od velikog ugleda); nekako je uspeo da izbegne da postane akademik, što nije bilo lako. Kako ona misli da ga ja nadmašim? Ne znam, ali ja to od tebe očekujem, odgovorila je mrtvo-hladno. Čim sam postao punoletan, našao sam posao i odselio se od kuće – na njen užas. Završio sam kao student u ostavci i umetnik u snalaženju opšte prakse, specifičnije kao šeret-budala. Srce sam joj slomio, džigericu njenu pojeo, bolje bi joj bilo kamen da je rodila pa da ima šta da stavi na kupus itd.; sve su to citati. Rekao bi čovek da sam je u smrt oterao; možda: umrla je u svojoj devedeset i drugoj godini "od smrta", tj. prirodnom smrću od starosti, kako glasi lekarski nalaz, Bog joj dao pokoj duši.

Nisam ja tu jedini slučaj. Pojava je masovna, kao što i sami znate. Očigledna protivrečnost u njihovom (majčinskom) sistemu očekivanja – da od svog glupančića očekuju vrhunsku karijeru – ne smeta ih nimalo. Mladunac je njihov i – prema tome – genije; ako mu baš ne uspe da ispuni majčinske ambicije, onda je neko drugi kriv: mrze ga profesori, kvare ga mangupi, mnogo je fin i bezazlen, naivan je; i najčešće – upropastile su ga te neke druge žene. Tu dolazimo na najteži segment priče. Prethodna supruga mami je uvek bolja od sadašnje, mada nije mogla na oči da je vidi za tog prethodnog mandata. Sve te "popišulje" (opet citat) samo gledaju da njenog sina razvrate, upropaste, unište (eventualno i opljačkaju – ako ima šta, to jest) i ostave; onda se pojavi nova "popišulja" sa istim podlim namerama. Jedan moj pirećanski rođak, dečko drag i pametan, uspešan pritom, iznervirao se jednoga dana i rekao toj mojoj strini i njegovoj mami, doktorskoj ženi, molim: "Znaš šta? Kad si mene rađala, mogla si odmah sebi i snajku da rodiš!" Nije da su tašte (punice) mnogo bolje, ali s njima se lakše izlazi na kraj, verujte mi, znam. Nema, dakle, te "popišulje" koja je dostojna njenog sina; svaka naredna je još gora i tako dalje – dok se mama ne opameti pod starost i shvati da ta neka snajka o njoj brine i za nju se žrtvuje. Bolje ikad nego nikad; šta se može...

U takvim okolnostima i u endemskom siromaštvu, nije nikakvo čudo što muškarci tako dugo ostaju s roditeljima, to jest sa mamom; tata je tu nekako sporedan, mada utešan element. Pre nekoliko godinama pročitao sam u novinama sjajnu priču: neki mlađani Italijan (oko 35 godina star) tužio je sudu mamu i tatu, jer da ga teraju iz kuće. Čovek je pritom uspešan i bogat, neženja (olakšavajuća okolnost!), ima sjajnu karijeru i sve, ali smatra da bi ga samostalan život lišio određenih udobnosti koje su – naravno – bogom dane: mama ga pere, pegla, kuva mu i hrani ga kako je navikao; roditelji plaćaju komunalije i troškove, pa on ima za skupo auto, za odeću i za provod. Ženio se ne bi, jebe po kućama; to je još udobnije itd. Šta mislite kako je sud presudio? U njegovu korist, naravno. Primer je drastičan, ali slučajeva koji nisu došli do suda – i neće – ima jako mnogo. Muški su u principu lenji i komotni; pretrpeće – na jedno uho unutra, na drugo napolje – sva mamina zvocanja, dok je sarme i opranih i ispeglanih košulja i gaća. A i nekako jevtinije dođe. Žena pak ima razne ideje: baci đubre, peri suđe, uradi nešto u kući, trutu jedan i lenčugo, vidi u kakvom svinjcu živimo, zaradi neku kintu, šta da obučem, sve što imam mi je za po kući; itd. Mama tako ne govori; mama je zadovoljna što je mladunac (od 60 godina) još tu, uz nju; prežaliće i unuke ako treba.

Onda se mama – neizbežno, nažalost – izvrne i umre jednoga dana, a mamin sin ostane sam na svetu, uštavljeni neženja koji treba da uči gde je dućan, kako se pravi kajgana, kako radi veš-mašina i kako se prazni usisivač – ako mu i padne na pamet da ga prazni. Pola vekne, pola crnog luka, pola flaše vina; pola života, kako je primetio Džon le Kare jednom. ◂

Novac je vreme

U Vremenskoj banci mogu se razmeniti različite usluge. Od držanja časova stranog jezika, preko kursa salse do učenja veb-dizajna. Može to biti i sat polaganja keramičkih pločica u kupatilu ili učenja štrikanja, možda popravke kompjutera

U ŽELJI DA na novi način pristupi socijalnoj državi i društvenoj pravičnosti, Edgar Koen, poznat kao advokat i aktivista u borbi protiv siromaštva, osmislio je plaćanje robe i usluga u alternativnoj valuti, vremenu. Predsednik društva Vremenski dolari SAD razvija svoju ideju ranih osamdesetih godina u Sjedinjenim Američkim Državama. Tako nastaju organizacije koje objedinjavaju ljude i njihova znanja i veštine. Do danas u toj zemlji deluje 100 ovakvih organizacija, a ukupno ih postoji oko 300 u 34 zemlje u svetu. Osnovna zamisao Edgara Koena bila je zapravo odgovor na smanjena ulaganja u socijalne programe tokom mandata američkog predsednika Ronalda Regana. U svojoj knjizi *Nema više odbacivanja ljudi* Koen piše: "Ako ne možemo više da imamo takvu vrstu novca, zašto ne osmislimo drugu vrstu novca koja će povezati ljude i probleme?"

Tako je u Americi 1995. institucionalizovana Vremenska banka, sa sedištem u Vašingtonu. Na računima u ovoj banci može se štedeti samo vreme. Svačiji sat vremena je podjednako vredan. Po ovom principu klijent Vremenske banke daje svoja znanja i veštine na raspolaganje.

Na ovaj način za sat vremena peglanja nečijeg veša može da se dobije sat vremena šetnje psa ili jedan sat pečenja kolača. U Vremenskoj banci mogu se razmeniti različite usluge. Od držanja časova stranog jezika, preko kursa salse do učenja veb-dizajna. Može to biti i sat polaganja keramičkih pločica u kupatilu ili učenja štrikanja, možda popravke kompjutera. U SAD član ove banke može "vremenskim dolarima", kako se nazivaju sati za razmenu, da kupi čak konkretnu robu, kao što su hrana, odeća ili nameštaj.

Sistem je jednostavan. Kada se pruži usluga nekom od ostalih klijenata banke, na računu se pojavi odgovarajući broj sati u plusu. Kada se iskoristi nečija usluga, odgovarajući broj sati se odbije.

PODIVLJALI KAPITALIZAM: Cilj Vremenske banke je da gradi zajednicu koja na ekonomskom planu razmenjuje vreme i talenat. Mreže ljudi su jače od pojedinaca. Poruka ovog udruženja glasi da je važno poštovati ljude zbog onoga što oni trenutno jesu, a ne ukazivati im poštovanje zbog nečega što će možda postati jednog dana.

Ovakva ideja je pozitivno dočekana i u Velikoj Britaniji. Tamo za sada postoje 122 Vremenske banke. Njihova popularnost na Zapadu je velika, a približavaju se i postkomunističkim zemljama.

"Važno je da se ljudi povežu i nauče da žive u zajednici. Da u kriznim vremenima otkrivaju blagodeti samopomoći koja ne deluje po zakonima tržišne logike i podivljalog kapitalizma", ovako su objasnili svoje viđenje Vremenske banke volonteri koji su odlučili da pomognu njenom opstanku u Sloveniji. Pokretanje ove banke u Sloveniji inicirao je Slavko Gaber, bivši ministar prosvete, koji je danas profesor na Pedagoškom fakultetu u Ljubljani. On je osnovao ovu neobičnu banku sa grupom studenata različitih fakulteta. Cilj im je "dobrovoljno povezivanje i saradnja otuđenih i obespravljenih individua", prvo na lokalnom nivou, a zatim i šire.

Proteklih godina, otkako su u Sloveniji mnoge velike kompanije propale, na hiljade ljudi je izgubilo posao. Organizacije koje nude humanitarnu pomoć upozoravaju da četvrtina stanovništva živi ispod praga siromaštva, nasuprot nekolicini imućnih. Mnogo ljudi poseduje veštine i znanja koje mogu da pruže, ali potražnja na tržištu ne postoji. Vremenska

Foto: A. Andjic

banka doprinosi da svako iznese ono što može da ponudi i da to zaista bude iskorišćeno. Isto tako, ljudi koji žive sa izuzetno malim prihodima mogu zamenom određenih usluga da uštede određenu svotu novca. Pored siromašnih, uključuju se i stariji građani. Oni još mogu da doprinesu zajednici, ali im postojeći sistem to ne dozvoljava. Na ovaj način oni možda nađu pratnju do lekara, a pri tom dobiju šansu da sa nekim razgovaraju ili se sprijatelje.

Svako može da postane član. Mogu da se prijave i nezaposleni, kuvari, profesori ili inženjeri. Dovoljno je registrovati se na internet portalu Vremenske banke nakon čega se dobija račun.

Volonteri pomažu korisnicima da preko portala Vremenske banke vode evidenciju ponuđenih i utrošenih sati rada. Jednom mesečno organizuju se susreti korisnika, radi upoznavanja i bolje komunikacije u razmeni. Kada je reč o najtraženijim uslugama, uglavnom su to čuvanje dece, peglanje i čišćenje, časovi klavira i orgulja, prevoz, šetnja psa, učenje skijanja. Potražnja je usmerena na pravnu pomoć, električarske usluge, izradu nakita, konverzaciju na španskom, francuskom ili nemačkom jeziku.

NAŠE MALO MESTO: Kako "Njujork tajms" piše o ovom sistemu razmene, njen cilj je da se od velikog grada napravi malo mesto, kao i da se povrati poštenje kod ljudi. Povezati ih i sprečiti konstantno otuđenje, uslovljeno upravo nedostatkom vremena. Po broju članova, najveća banka ovog tipa postoji u Njujorku. Iskustva Njujorčana koji su se oprobali u alternativnom monetarnom sistemu govore da pored koristi od razmene, ovde stiču kontakte sa ljudima i stvaraju nova prijateljstva.

Može se reći da Vremenska banka funkcioniše na staromodan način. Danas za popravku bojlera ili krečenje stana izdvajamo novac. "Vremenski dolari" vraćaju stare vrednosti u prvi plan, kada bi sused za suseda uradio tako nešto. Time dolazi i do povezivanja ljudi, ne samo u smislu razmena usluga, već postoji mogućnost stvaranja socijalnog kapitala. Nakon toga i odgovornih građana.

Vremenska banka nije ipak usamljena kada su ideje razmene u pitanju. U Poljskoj je spontano nastala i takozvana Banka sati. Ona radi po istom principu. Ali, ideja je potekla od grupe roditelja koji nisu imali kome da ostave decu na čuvanje.

"Uložite u banku svoje vreme i veštine, višestruko će vam se isplatiti", parola je ove Banke sati u Krakovu, u koju se umesto novca ulažu i sa računa podižu usluge.

"Prvih godinu dana banka je bila pilot-projekat, a pošto se dobro pokazala, pomislili smo da možemo da je proširimo van našeg roditeljskog kruga", rekla je za dnevnik "Gazeta viborča" portparolka projekta Eva Bolinjska.

Pomogla su sredstva iz fondova Evropske unije te danas svaki punoletni Poljak koji nije kažnjavan i prihvata principe banke, posle uvodnog intervjua i uz preporuku dva klijenta, može u njoj da otvori račun.

Klijenti sami brinu da na računu ne odu u minus.

Prva Poljska banka sati samo je jedna u nizu sličnih inicijativa u kojima ljudi nastoje da se zapravo suprotstave komercijalnom sektoru.

PRAVO VREME DOLAZI: Na Zapadu su ovi vidovi poslovanja odavno prihvaćeni. Borba protiv modernog kapitalizma ogleda se i u sve češćem samorganizovanju. Tako su i u Evropu stigli bazari nepotrebne robe, gde ljudi razmenjuju stare stvari, ili klubovi u kojima više ljudi koristi jedan automobil dok se troškovi održavanja dele. Takođe, postoji i internet portal gde se ljudi organizuju za zajednički prevoz do određenog mesta.

Američki magazin "Jes!" u članku o Vremenskoj banci navodi da je "ovo ideja čije vreme tek dolazi". Često se ovakve ideje zagube negde između malo vremena, i premalo para. Iako se samo treba setiti da je vreme zapravo neprocenjivo i da ga niko nema na pretek.

U Srbiji još nije razvijen nijedan sistem poput ovih. Međutim, brojne manifestacije u poslednje vreme podstiču ljude na razmišljanje. Neke akcije pozivaju na recilkiranje određenih vrsta predmeta, a već se postepeno javljaju i dani dobre stare trampe. U okviru festivala "Mikser" ove godine je, na primer, organizovan dan trampe, prvog aprila. Nazvan je "Trampilili". Na ovom događaju je svako ko je doneo stari deo računara mogao da dobije tanjir pasulja. U fokusu trampe bili su polovni delovi računara koji će biti sklopljeni u upotrebljive računare i donirani osnovnim školama. Svi neupotrebljivi delovi biće reciklirani. Pored računarskih delova učesnici su mogli da donesu i knjige, odeću, igračke, ukrase za kuću koje su mogli da trampe za neki drugi komad koji će poneti sa ovog događaja. Slično ovome, u Domu omladine se od februara ove godine, svakog meseca organizuje i program "Razno zarazno", čija je osnovna zamisao razmena ideja i kreativnosti, polovnih i ručno izrađenih predmeta, garderobe, nameštaja, nakita. Takođe, postoji i pojam "besplatne radnje". To je mesto poklanjanja i razmene starih stvari. Funkcioniše tako što ljudi koji imaju viška starih stvari, donose ih u "besplatnu radnju", umesto da ih bace u kontejner. Prvu ovakvu radnju "Weggeefwinkel" otvorio je u Lajdenu, u Holandiji, jedan anarhistički kolektiv pod sloganom: "Sreća nije na prodaju". Slogan pokreta "besplatnih radnji" je vremenom postao: "Ima dovoljno za svačije potrebe, ali ne i za svačiju pohlepu", što su reči Mahatme Gandija. U Beogradu je postojala "besplatna radnja" koju je vodio Stani pani kolektiv. Međutim, sa prestankom rada udruženja nestala je i radnja. ◂

Sanja Zrnić

Nameštanja u srpskom fudbalu

Najvažnija stvar na svetu

Najava hapšenja ljudi iz srpskog fudbala koja je stigla iz Holandije i Brisela ustalasala je na trenutak uljuljkani Fudbalski savez i raspalila vatru na forumima. Da li će neko "pasti" zbog nameštanja utakmica ipak nije toliko izvesno

AKO OVAJ TEKST čitate u četvrtak kada "Vreme" "izlazi iz štampe", pogledajte vesti: videćete da se u Novom Pazaru odigrava proslava otvaranja nove tribine na Gradskom stadionu kome prisustvuje pola trenutne vlade Srbije u cilju pomoći tom gradu i pomoći Rasimu Ljajiću da ostvari dobar rezultat na narednim izborima.

Dok u centru srpskog dela Sandžaka jedni budu slavili na svečanosti upriličenoj u slavu fudbala, igre, sporta i zdravlja omladine tog kraja, jedan bivši fudbaler FK Novi Pazar, Dragiša Pejović, gledaće u pravcu Brisela iščekujući da odatle dođe spas za srpski fudbal. Ovaj tridesetogodišnjak je pre dva meseca uzburkao javnost na konferenciji za medije održanoj u Briselu: rekao je da su ga dok je nastupao za čačanski Borac terali da igra nameštene utakmice i da je trpeo nasilje od strane dela uprave kluba. Njegov nastup u Briselu, gde su predstavnici Međunarodnog udruženja profesionalnih fudbalera FIFPro predstavljali javnosti i članovima evropskog parlamenta "Crnu knjigu istočnoevropskog fudbala", bio je prilično skriven od srpskog fudbala i javnosti. Sada kada se oglasio i generalni sekretar FIFProa Tio van Zegelen rekavši da je u Srbiji i Hrvatskoj svako prvenstvo nameštено i da se očekuju hapšenja u narednim mesecima, čelnicima Saveza se podigla kosa na glavi i poručuju da će tražiti zaštitu od UEFA.

Šta se dogodilo zimus: neki nepoznati fudbaler je javno govorio o nameštanjima i jedina posledica bila je prijava Disciplinske komisije FSS-a protiv njega, dok tužilaštvo i policija nisu reagovali javno. Ovde i tako postoji uverenje da je svako prvenstvo nameštено, a mnogi događaji idu u prilog takvim zaključcima: na primer, tekuća sezona je od početka neregularna jer pomenuta ekipa Novog Pazara nastupa, a da se nije regularnim putem kvalifikovala za takozvanu Super ligu. BASK iz Beograda im je prošlog leta ustupio mesto i predsednika kluba, Bojana Radovanovića, koji je u decembru uhapšen pod sumnjom da je zloupotrebio novac dobijen iz Fonda za razvoj Republike Srbije. Na sličan način je pre nekoliko godina u superligaški fudbal "vraćen" subotički Spartak, koji je, iako daleko od najvišeg ranga, zauzeo mesto "fuzionisanjem" sa Horgošem, odnosno Zlatibor Vodom iz Horgoša. To je tada bilo takođe važno za Tomislava Karadžića, sivu eminenciju fudbala "na severu Bačke". Ispalo je da je Spartak stabilan klub, a istina je da ga je Karadžić upropastio pa poslednjih godina virtuelno vozdigao kroz FK Horgoš.

KULOARI I DRUGARI: Kada se zna da su Rasim Ljajić i Bojan Radovanović stari "drugari" iz uprave Partizana to je već dovoljno za deo javnosti da vidi ujdurmu koja zapravo znači da Partizan "proizvodi" još jednu svoju podružnicu, pored Metalca, BSK-a, Borca, Hajduka iz Kule. A kada Partizan ima takvu situaciju u prvenstvu i još svog čoveka na čelu Saveza, onda je lako zaključiti da titule poslednjih godina dolaze ne zato što se u Humskoj igra najbolji fudbal, već zato što je neko tako dogovorio.

O tome govori cela "fudbalska Srbija", onako izokola, a direktno su govorili i predstavnici klubova i Saveza kada su objašnjavali da je prvenstvo sve regularnije iz godine u godinu. Dakle, u brojnim izjavama je moglo da se razume da svi znaju da se rezultati "šteluju", ali da je to neka vrsta neminovnosti. Pejović, koji je govorio o nameštanjima, možda je tajno ispričao i ono o čemu se govori po kuloarima: da je u prethodnoj sezoni Novi Pazar "kupio" dosta utakmica ne bi li se plasirao u najviši rang. Pejović je tada igrao za ovaj klub.

A Novi Pazar je u poslednjem kolu pobedio u gostima ekipu Borca iz Čačka što je bilo iznenađenje, ali je to odličan uvod za proslavu o kojoj smo govorili na početku teksta. Nekako je glupo da visoka delegacija zapuca da otvara stadion na kome bi mogla da ih dočeka gomila nezadovoljnih navijača koji ne žele da njihov tim ispadne iz najbolje srpske lige. Pored toga, ovde se pojavio i tim Borca koji bi trebalo da se bori na sve moguće sportske načine da ostane u ligi, a to će mu teško poći za nogom ako bude gubio od timova koji su slabije plasirani i još na svom terenu.

Nekoliko dana pre ove utakmice na kojoj se probudila nada da bi sandžački tim mogao da ostane prvoligaš, na utakmici Partizan–Vojvodina dogodilo se da je sudija isključio dva igrača gostujućeg tima i da je dosudio dva penala. Vojvodina je vodila na poluvremenu, a na kraju je bilo 4:1 za Partizan pa su mnogi zaključili da je sudija bio kupljen i da je odlukama direktno uticao na rezultat. Kada je još bilo

OTVARANJE TERENA "PLATINI" U STAROJ PAZOVI: Dobitnik i držači fotografije: Reuters

obelodanjeno da je sudija član neke navijačke grupe iz unutrašnjosti koja podržava Partizan bilo je lako zaključiti da je sve nameštено.

SUPER I DRUGE LIGE: Da ne bude kako se rat za mesto na tabeli vodi samo u Super ligi i da su interesi političara skoncentrisani samo na taj deo srpskog fudbala, možda bismo mogli da zavirimo u niži rang takmičenja. U Prvoj srpskoj ligi lider je niški Radnički, ekipa koja je pre tridesetak godina odigrala nekoliko izvanrednih sezona i nestala sa fudbalske mape. Drugi najveći grad u Srbiji nema prvoligaša godinama, a i Gradski se stadion bio srušio sam od sebe. Nevezano što je protekle jeseni bio uhapšen visoki funkcioner FSS-a i upravnik Sinđelića, drugog srpskoligaša iz Niša Dragan Đorđević, izgleda kao da se u Nišu nešto pozitivno događa i da će na jesen tamo opet igrati i Zvezda i Partizan i drugi superligaši. Stadion se "doteruje", tim se doteruje, dosadašnji rezultati kao da pokazuju da ćemo dobiti povratnika na veliku scenu. Opet, govori se da je ove sezone najviše nameštenih utakmica upravo igrao taj klub, jer je neko video viši interes u tome da Niš ima prvoligaša.

U međuvremenu je tim iz susedstva, kruševački Napredak, dobio novog upravnika u vidu Marka Miškovića, pa se probudila nada da bi i ovaj klub "slavne prošlosti" mogao na brzinu nazad u Super ligu. Porodica Mišković kao da želi da se oduži svojim sugrađanima ulažući u fudbal (kao da su malo pomogli kroz privatizaciju trgovinskog lanca Deva), pa se već govori da se ovaj tim uspinje da na neki način kupi mesto trenutno drugoplasirane ekipe Donji Srem iz Pećinaca, ekipe koja je dobrim rezultatima i sebe iznenadila, ali nije imala superligaške ambicije.

Izgleda kao da se u srpskom fudbalu pojavljuju neki novi mali klubovi, kao što su Horgoš, BASK ili Donji Srem, koji doguraju do Super lige, a onda se pojave "veliki igrači" koji uvode klubove sa "većom tradicijom", pa prvenstvo izgleda kao partija pokera u kojoj se igrači dobro poznaju, igraju na velike uloge ali dogovore unapred podelu plena.

ISTRAGA: Na sam nagoveštaj da će "biti nekih hapšenja" srpski se fudbalski kor javio zahtevajući dokaze, ili će pasti nekakva tužba. FIFPro je udruženje pofesionalnih fudbalera sa sedištem u Holandiji i bavi se prvenstveno zaštitom prava fudbalera. Srbija nije član ove organizacije. Oni su u saradnji sa različitim organizacijama širom istoče Evrope (plus Grčka) sproveli opsežno istraživanje na uzorku od preko tri hiljade profesionalnih fudbalera da bi saznali kakv je njihov status. Partner u Srbiji bio im je sindikat fudbalera UGS Nezavisnost, na čijem je čelu Mirko Poledica. Upravo je on odveo u Brisel Pejovića da govori o svojim iskustvima sa srpskim fudbalskim bosovima. Istraživanje koje je predstavljeno ove zime evropskim parlamentarcima pokazalo je da su fudbaleri u istočnoj Evropi ljudi bez gotovo ikakvih prava, da su prepušteni jednom zatvorenom polukriminalnom miljeu, koji em upravlja njihovim karijerama i životima, em nameša čitava prvenstva.

Rezultati su pokazali da od Urala pa do Nemačke vlada neka vrsta trgovine ljudima u svetu fudbala: fudbaleri su eksploatisani, slabo plaćeni ili uopšte nisu plaćeni, često su izloženi nasilju u samim klubovima i od strane uprave i od strane navijača. Nemaju mogućnost da upravljaju svojim karijerama i zato su podložni svakovrsnoj korupciji jer je nameštanje utakmica upravo vrsta korupcije. Istraživanje pokazuje da većina klubova i nema realna sredstva da bi opstala i nema uslove za profesionalan razvoj fudbalera. Ipak, preporučuju da svaki klub bude podvrgnut striktnoj reviziji da bi njegovo poslovanje bilo što transparentnije. Evropski parlamentarci su se verovatno zgranuli kada su videli rezultate istraživanja i ne treba sumnjati da će nešto od tog utiska bojiti i neke ozbiljne razgovore koje srpska administracija bude vodila u Briselu.

IZBORI: Kako je to često naglašavao predsednik FSS-a Tomislav Karadžić, neka pitanja su za nadležne državne organe. a ne za Savez i ovo je svakako jedno od tih pitanja. Međutim, kao što smo videli i kao što znaju oni koji prate fudbal u Srbiji, teško je poverovati da će i ovako drastičan nastup nekog administrativca iz EU, proizvesti za sada konkretne posledice u Srbiji, jer bi to značilo da mnogi ljudi koji su na različitim pozicijama moraju da objasne svoje učešće i stepen odgovornosti, da se izrazimo eufemizmima.

U državi u kojoj je rezultat izbora u vezi sa opredeljenjem navijačkih grupa teško će se bilo ko boriti za regularno takmičenje. Pre će se preduzimati neke "kozmetičke mere" poput suspenzija sudija, stadiona i možda privremenog hapšenja nižih činovnika iz fudbala.

I to je nešto, koliko god bilo malo i beznačajno. Važno je da publika veruje da ono što gleda nije unapred dogovoreno i sve će biti u najboljem redu. A još je bolje da niko i ne gleda što je čest slučaj u srpskom prvenstvu jer "ako se utakmica dobro organizuje, igrači i ne moraju na teren". ◂

Slobodan Georgijev

Maslačak ili šta ako nas svi i stalno lažu

Pre dve nedelje, "Vreme" (broj 1108) je objavilo deo "Rečnika demagoških postupaka i procedura ili, popul(ar)istički rečeno, način da se biračima 'zamažu oči'". U ovom broju objavljujemo neke od komentara naših čitalaca koji su na njega stigli. Tekst i sve komentare možete pročitati na sajtu "Vremena" (*www.vreme.com*).

Autori projekta "Popul(ar)istički rečnik demagogije" *(www.demolizam.rs)* su: Fondacija za otvoreno društvo, Damad, Građanska akcija Pančevo, Građanska mreža, Pokret čista Srbija, Proaktiv, Timočki klub, Užički centar za ljudska prava, Zaječarska inicijativa.

Švercovanje u istoriji

DRAŽEN: Svaka vlada od 2000. do danas je izbegavala da u pravoj meri reformiše državu i društvo sve zbog podilaženja biračkom telu. Kako bi ostali na vlasti i dobili sledeće izbore. Da se makar jedna garnitura osmelila za, po cenu poraza na sledećim izborima, reforme u punom kapacitetu, to bi im bila ulaznica za istoriju.

Kosovska posla

MATIJA ŠOŠKIĆ: Slogani u predizbornoj kampanji su demagogija koja nije ništa drugo nego vređanje intelekta birača. Evo jednog koji niko ne bi smeo da upotrebi, a on predstavlja realno stanje u Srbiji: "POSLOVA – DOSTA KOSOVA".

Revizorov klimoglav

JOVAN MARKOV: Ovo "LJUDI SMO" me najviše podseća na Đilasa koji kaže revizoru: pa šta ako sam nenamenski trošio pare, to su bile plate za jadne vaspitačice koje pošteno rade i čuvaju našu decu.
Sviđa mi se njegov pristup da sve objašnjava ljudski, i da nema dlake na jeziku, ali ovde je pokazao da je kilometrima daleko od bilo kakve demokratije, poštovanja zakona i institucija države (osim samog sebe).
A najstrašnije je što je tu teško povući granicu. Danas vaspitačice, sutra poljoprivrednici, preksutra građevinari. Sve pošteni ljudi, slažem se. Ali demonstrirati moć i silu na taj način samo pokazuje u kom pravcu je krenuo i kuda bi mogao da nas vodi.

Naravno – zaključujemo

SONJICA: Naravno da ne treba glasati za Tadića, ne treba nam valjda populistički rečnik da to zaključimo.

Sve po redu

MIROSLAVA STANIMIROVIĆ: Da nam ovi iz "Vremena" nisu otvorili oči, ne bismo znali da nas lažu svi od reda.

Studije bez diskusije

VERDASCO, ČIKAGO: Šta nas se tiče kako nas lažu, kad svi znamo da nas lažu. Nego, jel imate vi da objavite neku studiju o kriminalu, ono što ljude stvarno zanima, pa tu malo da se povede diskusija.

Provala provale

GOKSI, BEOGRAD: A najnoviji biser Jelene Trivan da biramo između rata i mira, šatro ako Toma dođe na vlast ponovo će nas bombarduju. Provalili bre Tadićevci da smo ih provalili da lažu kad zinu pa sad nešto kao zaoštravaju da nas preplaše Tomom kao pre četiri godine. To možda pali u Silikonskoj dolini.

Rijaliti

MARIJANA MILJKOVIĆ: Ja bih ovaj rečnik nazvala rečnikom političke ispraznosti na globalnom/državnom nivou i nije ni čudo što se

VREME.com
„na izvol'te" su svi tekstovi od marta 2001 do februara 2012
arhiva od sad dostupna svima!

predstavnici političke strukture malo ili nimalo ne zamaraju time šta prosečni birač pomisli kada čuje izjave lokalno-palanačkog duha. Odgovornost u političkom izražavanju srpskih političara još se ne prepoznaje kao neophodnost, nema kriterijuma vrednosti. Jedna poslanica naglašava da se uporno šalju pogrešne poruke građanima što pokazuje da oni koji nas vrbuju nemaju želje da nešto promene i da sve stranke karakteriše strah od alternativa. Čuvajmo se populističkog oduševljenja, može da bude zarazan. Osećam se kao gledalac koji vidno iznerviran stoji ispred slike koju ne razume i koja mu "ništa ne znači", a trebalo bi da mu znači.

Misli spolja – oštećuj iznutra

MAJA PRELEVIĆ: Kampanja se zahuktava, živimo u društvu koje bismo mogli da okarakterišemo kao "okrugao kvadrat" (u psihologiji primer posredne denotacije), i koje smo sami odabrali na prethodnim izborima i vlastitim odnosom prema svim tim pitanjima podstakli razvoj šarlatanskog društva. U psihologiji postoji podela na "unutrašnje" i "spoljašnje" ljude. Prvi imaju veću elastičnost ponašanja. Drugi osećaju strah jer je mali broj stvari pod njihovom kontrolom, skloni su sumnjama, dogmama. Kao takvi, skidaju odgovornost sa sebe, pokazuju nisku motivaciju jer ništa ne zavisi od njih. To su upravo oni koji podležu demagoškim i populističkim sugestijama i odbijaju da priznaju ličnu krivicu. Ima i onih kvazipolitičkih aktivista koji su slučajno zalutali u političke vode, odnosno neki oblik političke delatnosti, a u stvari je ne podnose i iznutra je oštećuju.

Upitnik

MIRO MIHAJLOVIĆ: A šta ako vas lažu u svih 17 tačaka i to stalno i to svi?

Amnezija

NIKICA: Vidim da su poslednji komentari zašli duboko u psihologiju/sociologiju. Sve je to

mnogo jednostavnije: političari svugde lažu pa lažu, a ovi naši lažu više od drugih, zato što birači Srbije očigledno pate od hronične kolektivne amnezije.

Individualna amnezija

MINA: Tema rečnika i jeste u vezi sa psihologijom jer je reč o tome kako birači tumače i razumeju (da li uopšte) razumeju demagoški rečnik koji političari koriste da bi ih zaveli. Nemojte molim vas o "kolektivnoj amneziji", toliko se ta sintagma izlizala od silne upotrebe: "Građani su zaboravili šta smo sve mi uradili za njih ili građani su zaboravili šta je ona druga stranka obećala, a nije ništa ispunila." I to je demagoški pristup, budući da proglašava birače onesposobljenima. Svako pamćenje je strogo individualno i razlikuje se od svakog drugog pamćenja. Razlikujemo se i po različitim sadržajima pamćenja. Problem je što naš običan čovek ne može da utiče na društvo u kome živi, neostvaren je. Našu egzistenciju karakterišu siromaštvo, dehumanizacija rada, konformizam, pasivnost, napregnutost, pasivnost, a ne kolektivna amnezija. Kada je čovek duže vreme frustriran, postaje anksiozan, povlači se, odbacuje bilo kakva rešenja i izbore jer ih zapravo, iskreno i nema. Raduje me što sve više ljudi prepoznaje demagoški rečnik i shvata da više ne sme da bude igračka nesposobnih predstavnika vlasti.

Fusnota

ARTUR DRAGOJEVIĆ: Uz ovih 17 tačaka obavezno komplementarno štivo treba da bude i Šopenhauerovo *Umeće kako da se uvek bude u pravu objašnjeno u 38 trikova*. A onome ko makar malo ume da razmišlja, sve je jasno bez ijedne od ovih poštapalica.

Ibid

PARANOYA: Uporediti sa: Karel Čapek *MARSIJA ili na marginama literature*, Dvanaest figura borbe perom ili priručnik za pismenu polemiku. Sličnosti su više nego upadljive.

I jare i pare

MILIVOJE MARINKOVIĆ: Što se tiče populizma i demagogije sve staje u jednu rečenicu: I Kosovo, i Evropa. Ali, naravno da ovi izdavači neće da razmontiraju šuplju priču marketinške agencije Borisa Tadića sa Andrićevog venca.

Čiča-miča ista priča

MILE DRAGIĆ: Prepoznao sam svih sedamnaest figura politikus. I šta sada da radim. Da se ubijem ili da glasam. Ajmo ljudi – ko je za bele listiće, može i Čika Gliša, to je bolje od Čika Tome.

Poverenje u optimizam

JA: Nakon pažljivog čitanja ovog rečnika, nije me mrzelo da rangiram političke igrače. Kad se sve sabere i oduzme, nameru da mi ispune neko od zadatih obećanja ima jedan i po, sumnjivih je pet, svi ostali su za otpisivanje. U kategoriji pod "d" nema nikoga. Što je najgore, rezultat me nije razočarao. Razočarava me moj optimizam i spremnost da nekome, ipak, ukažem poverenje. Naoružana listićem

Roba

ZD: Možda više nego ikad pre ostaje dilema da li odgovoriti porivu građanske svesti i uključiti se u ovu, do dna zaprljanu, igru. Sve to zbog odgovornosti za decu, koja će ostati iza nas. Imam 46 godina i do sada sam bez ikakve pomoći politike i u tom smislu držeći se po strani uspeo da uradim sve što sam želeo: da završim visoke škole, specijaliziram, magistriram, izgradim uspešnu stručnu karijeru i steknem visoko poštovanje u stručnom i građanskom okruženju, verovatno i zbog ličnih kvaliteta. Kao takav, prepoznajem sebe kao visoko deficitarnu robu u našem aktuelnom političkom miljeu. S druge strane, "ulazak u kolo" bi značio kraj ovom životu koji sad živim, a s obzirom da se danas politikom bave skoro isključivo ljudi čiji je motiv lična korist, a ne opšti interes. Kao ovakav bih im u njihovom miljeu jako smetao i sigurno bi se ozbiljno angažovali da me neutrališu ili sklone. Jako teška dilema...

Proleće

MIRNA: "Ovog proleća glasajte za maslačak... Možete da ga duvate" – citat sa FB-a.

>> prodaja&pretplata

ŠTAMPANO IZDANJE

	Beograd [kurirom]	Srbija [poštom]	kontinentalna Evropa [površinskom poštom]	ceo svet [avionom]
6 meseci	3500 din	3300 din	75 EUR/99 USD	115 EUR/149 USD
12 meseci	7000 din	6600 din	150 EUR/199 USD	230 EUR/299 USD

INTERNET IZDANJE

6 meseci	bez PDF-a	sa PDF-om
Srbija	750 din	1200 din
svet	16 USD	24 USD

Opcija PDF podrazumeva i mogućnost preuzimanja fajla u obliku identičnom štampanom izdanju. Zabranjeno je da više lica upotrebljava isti nalog.

VREME ELEKTRONSKA ARHIVA

	Srbija	svet
VREME DVD komplet 1997–2012 (br. 334–1103)	900 din	USD 29
dopuna kompleta za dosadašnje kupce	500 din	USD 15

Elektronska arhiva nedeljnika VREME u PDF formatu sa sačuvanim stranicama kao u štampanom izdanju i sa mogućnošću pretraživanja, obuhvata period od marta 1997. do februara 2012. Diskovi se dostavljaju poštom u roku od 20 dana od kad dobijemo dokaz o uplati. Raniji brojevi Vremena ne postoje u ovom elektronskom obliku.

DOSTUPNO U DIGITALNOM FORMATU
www.novinarnica.net

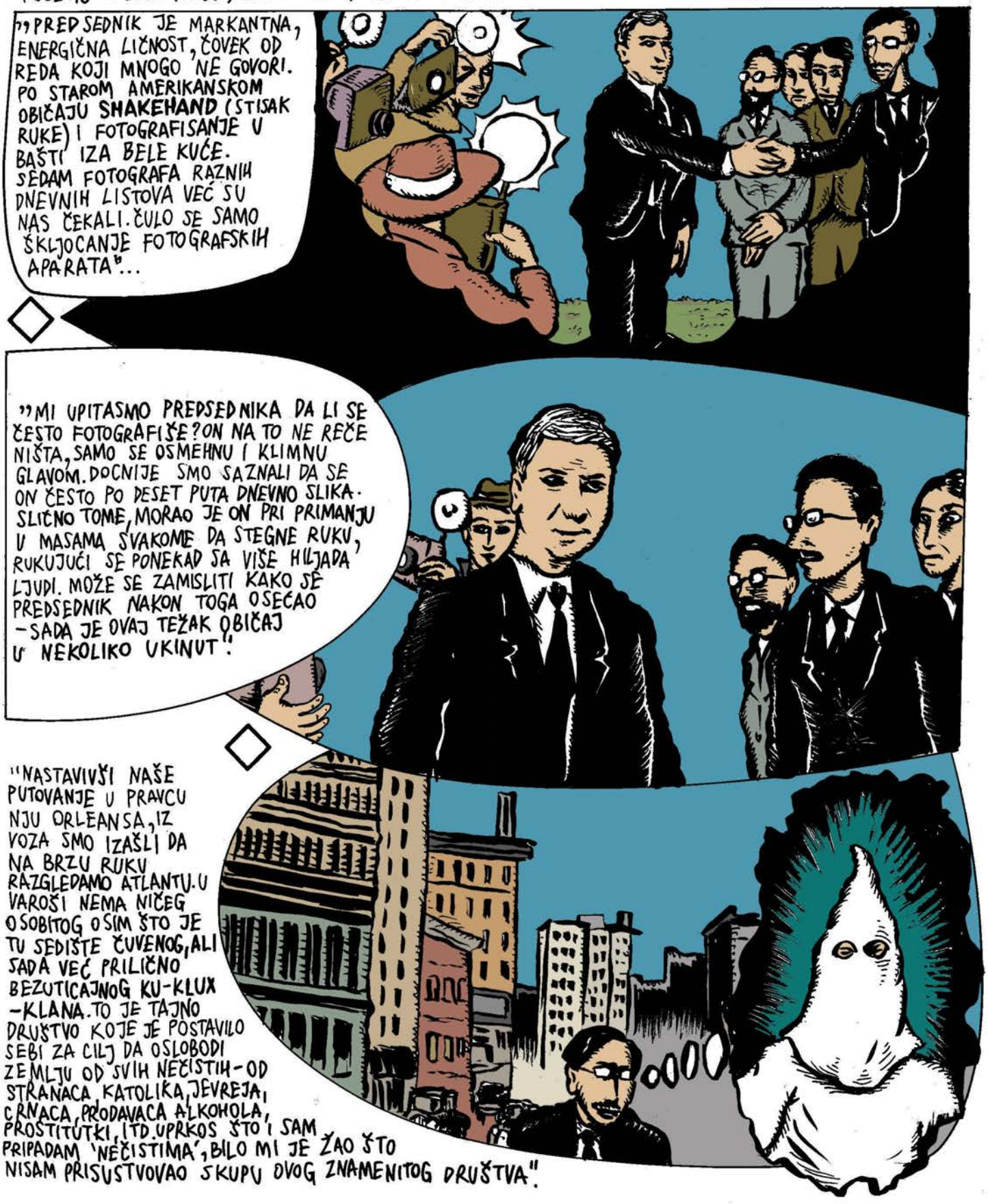
U sve dinarske cene je uračunat PDV. U sve cene je uračunata poštarina. Potvrdu o uplati zajedno sa svojim podacima pošaljite na adresu VREME, Trg Republike 5, Beograd, ili faksom na broj 011/3238-662, sa naznakom za šta je uplata izvršena (pretplata za štampano/internet izdanje, knjiga ili VREME-DVD). Za internet pretplatu obavezno navesti e-mail za kontakt. Vašu e-mail adresu ne ustupamo trećim licima. Sve dinarske uplate treba izvršiti u korist NP VREME isključivo na račun 205-13281-15. Za dostavu u inostranstvu, uplata u zemlji se naplaćuje u dinarskoj protivvrednosti prema srednjem kursu NBS. Iz inostranstva možete izvršiti uplate za sva naša izdanja na internet adresi http://www.vreme.com/pretplata pomoću kreditne kartice, (cena u USD), kojom prilikom će se stanovnicima zemalja članica EU zaračunati i dodati odgovarajući PDV ili direktno na naš devizni račun - podatke možete naći na internetu na www.vreme.com/pretplata. Šestomesečna pretplata na štampano izdanje podrazumeva 26, a godišnja 52 broja. Trajanje pretplate na internet izdanje određuje se datumski od dana otvaranja naloga, a korisniku su na raspolaganju svi brojevi objavljeni na internetu od kraja 1998. godine.

‣ dodatne informacije u vezi s prodajom i pretplatom ‣ telefonom, radnim danom od 9 do 15h: 011/3234-774 ‣ e-mailom na *prodaja@vreme.com*

U SENCI OBLAKODERA (2.)

ALEKSANDAR ZOGRAF.

NA SVOM PUTOVANJU KROZ AMERIKU, PAVEL **BREŽNIK** JE, ZAJEDNO SA GRUPOM GOSTIJU IZ EVROPE, POSETIO I BELU KUĆU, GDE IH JE DOČEKAO PREDSEDNIK **HERBERT HUVER** LIČNO.

"KADA SMO STIGLI U NJU ORLEANS, RAZUME SE PRVO JE BILO FOTOGRAFISANJE ZA NOVINE. TRI ČASA KASNIJE, VEĆ SMO MOGLI DA KUPIMO POPODNEVNO IZDANJE, SA NAŠIM SLIKAMA. ŠTO JE ZBOG IMENA RAZNIH DRŽAVA I VAROŠI IZ KOJIH SU DOŠLI ČLANOVI NAŠE DELEGACIJE, NASTALA ZBRKA KOJA JE DOVODILA DO RAZNIH KOMIČNIH NESPORAZUMA, NISMO ZAMERILI. ONI EVROPSKU GEOGRAFIJU MALO ZNAJU KAO I MI AMERIKANSKU. JEDAN EVROPLJANIN ZNA KOJA JE PRESTONICA DRŽAVE VAJOMING, KOJA JE OTPRILIKE VELIČINE JUGOSLAVIJE. ALI MOŽE LI NEKO OD POŠTOVANIH ČITAOCA DA MI KAŽE IME GLAVNE VAROŠI VAJOMINGA? SVAKAKO NE, ZATO NE ZAMERAJMO NI MI AMERIKANCIMA"!

"JEDAN OD REPORTERA KOJI SU NAS U NJU ORLEANSU DOČEKALI, POSTAVI MI MASU NEMOGUĆIH PITANJA. KAO - KAKO IDU AMERIČKI VOZOVI"...

AMERIČKI SE NE MOGU NI POREDITI SA EVROPSKIM VOZOVIMA.

ZAR NE, OVDE IDU BRŽE?

NAPROTIV, BAR OVI SA KOJIMA SMO PUTOVALI, NE MOGU SE POREDITI SA BRZINOM NAŠIH BRZIH VOZOVA. KOD NAS NA RAVNOM TERENU VOZOVI IDU 90 KM NA ČAS, A OVDE SU RETKO POSTIZALI 60 KM.

TO NE MOGU DA RAZUMEM, JER SE BAŠ OVAJ VOZ, KOJI IZ RIČMONDA STIŽE U SEDAM UJUTRO, ZBOG SVOJE BRZINE ZOVE "THE CANNON BALL", TOPOVSKO ĐULE.

E PA OVAJ PUT NIJE BAŠ OPRAVDAO SVOJE IME!

"NOVINAR IZGLEDA NIJE BIO ZADOVOLJAN. VEROVATNO SAM MU POKVARIO SENZACIONALAN ČLANAK ILI BAR JEDAN FINI NASLOV, RECIMO - "EVROPSKI PUBLICISTI SE DIVE BRZINI AMERIKANSKIH VOZOVA"...

Balkon

Već godinama je Brankov most mesto na kojem se desi najveći broj samoubistava i pokušaja samoubistva u Beogradu.

Sa balkona u Kosovskoj 15 nikada niko nije skočio u smrt, ali tvrdim da je po broju pokušaja samoubistva ovaj balkon odmah iza Brankovog mosta.

Foto: V. Stošić

U stanu kojem pripada taj balkon živela je majčina tetka Milica, udovica generala Velizara Antića, nosioca dve Karađorđeve zvezde i vojnog atašea Kraljevine Jugoslavije u Pragu i Budimpešti. Ona je imala dve ćerke, Ljiljanu, sa kojom je živela i koja nije bila udata, i Katarinu, koja je imala sina Tomu.

Posle 1945. godine tetka Milica je delila sudbinu ljudi koji su bili proglašeni za klasne neprijatelje, ali se nikada nije žalila na nemaštinu i nije izgledalo da žali za nekadašnjim načinom života. Ipak, jednom godišnje, na Lazarevu subotu, njenu slavu, tetka Milica je činila sve što može kako bi goste dočekala na prikladan način.

Novcem koji bi uštedela tokom godine kupovala je hranu i piće za goste.

Sedamdesetih godina, tetka Milica se suočila sa problemom – u čemu poslužiti hranu i piće za slavu, jer se tokom decenija porazbijalo dosta tanjira i čaša iz svečanog servisa.

Odbijala je i samu pomisao da zaječarski porculan i kristal iz Rogaške Slatine zamene njene mozer kristalne čaše i rozental porculan.

Rešenje je nađeno – čim gost ode, njegov tanjir i čaša odmah se peru i spremaju za sledećeg gosta. Teret ovog posla pao je na Ljiljanu. Iako je moja majka Ljiljani nudila pomoć u pranju sudova, ona je to odbijala tvrdeći da je majka njen gost na slavi. Tako je Ljiljana, čim bi neko od gostiju otišao, žurila u kuhinju da opere njegove sudove.

Kada bi poslednji gost otišao, tetka Milica, Ljiljana, Katarina, Toma, moja majka i ja seli bismo u salon, jeli preostale kolače i rezimirali utiske sa slave. U jednom trenutku, tetka Milica bi rekla Ljiljani da nije dovoljno brzo prala sudove i između njih bi izbila svađa koja se uvek završavala Ljiljaninom rečenicom:

"E, pa meni ne preostaje ništa drugo nego da se ubijem!", posle čega bi izašla na balkon.

Uz očajni uzvik "Neeeeeeeee!" tetka Milica bi, saplićući se, pojurila ka balkonu. Tada je na scenu stupala moja majka, koja bi zgrabila tetka Milicu i ugurala je na fotelju.

Dok bi Katarina ubeđivala tetka Milicu da se Ljiljana neće ubiti, majka bi otišla do balkona na kom je Ljiljana mirno stajala, i viknula: "Ulazi unutra!", što bi Ljiljana bez oklevanja učinila.

Dok bi Ljiljana zatvarala balkonska vrata, njena sestra Katarina bi joj obavezno dobacila: "Životinjo!", na šta bi moja majka dreknula: "Tišina!", posle čega bismo svi posedali i ponašali se kao da se ništa nije desilo.

Otprilike sat vremena kasnije odlazili smo kućama, a tetka Milica i Ljiljana bi stajale na balkonu i mahale nam.

Sredinom osamdesetih godina, dok smo se posle jedne slave nas četvoro vraćali kući, nisam mogao da se otmem utisku da mi nešto nedostaje. Kada sam konačno shvatio šta, uzviknuo sam:

"Ljiljana ove godine nije pokušala da se ubije!"

"Da!", rekli su ostali tonom koji je odavao da su i sami primetili. Tako se ispostavilo da su Ljiljanini pokušaji samoubistva postali tradicionalan deo slave.

Tradicija se održala sve dok tetka Milica nije umrla.

Ljiljana je tada kupila nove, sasvim obične čaše i tanjire.

Nijedna učesnica ove priče više nije živa.

Danas, samo se Toma i ja, svake Lazareve subote, prisećamo dramatičnih događaja na balkonu u Kosovskoj 15.

Vladan Stošić

UŠTEDA 60%

GRATIS .RS ILI .COM DOMEN!

- ✔ Profesionalna tehnička podrška 24/7, emailom i telefonom
- ✔ Neograničen prostor i protok, više sajtova po ceni jednog
- ✔ Cloud okruženje za potpunu dostupnost sajta preko 99.99%
- ✔ 1 klik - auto instaler za preko 200 skripti
- ✔ Lako postavite WordPress, Dupal ili Joomla CMS
- ✔ Detaljna statistika sajta, svakodnevni backup
- ✔ Preko 20000 zadovoljnih hosting korisnika

Besplatna i instant aktivacija

cPANEL HOSTING

500 za samo DIN MESEČNO

30 dana garancija za povraćaj novca

EUnet

+381 11 330 56 05

www.eunethosting.com

Unique Place for your Corporate Events

CONTINENTAL
HOTEL BEOGRAD
★★★★★

NBGP doo, Vladimira Popovića 10. T:011 2204 611 web:continentalhotelbeograd.com, e-mail: banquetservice@continentalhotelbeograd.com

VREME

Copyright © NP Vreme, Beograd

Upotreba materijala iz ovog fajla u bilo koje svrhe osim za
ličnu arhivu dozvoljena je samo uz pisano odobrenje NP Vreme

PDF IZDANJE RAZVILI: Saša Marković i Ivan Hrašovec

OBRADA: Marjana Hrašovec